POLIROM

Bernhard Schlink

Culorile despărţirii

BIBLIOTECA POLIROM

Bernhard Schlink este autorul bestsellerului *Cititorul*.

Bernhard Schlink

Culorile despărţirii

Traducere din limba germană şi note
de Mariana Bărbulescu

POLIROM
2022

Bernhard Schlink, *Abschiedsfarben*

Copyright © 2020 by Diogenes Verlag AG, Zurich
All rights reserved

© 2022 by Editura Polirom, pentru traducerea în limba română

www.polirom.ro
Editura POLIROM
Iaşi, B-dul Carol I nr. 4; P.O. BOX 266, 700506
Bucureşti, Splaiul Unirii nr. 6, bl. B3A, sc. 1, et. 1;
sector 4, 040031, O.P. 53

ISBN ePub: 978-973-46-9176-0
ISBN PDF: 978-973-46-9177-7
ISBN print: 978-973-46-8791-6

Coperta: Radu Răileanu
Foto copertă: © Everyonephoto Studio/Shutterstock.com

Această carte în format digital (e-book) este protejată prin copyright şi este destinată exclusiv utilizării ei în scop privat pe dispozitivul de citire pe care a fost descărcată. Orice altă utilizare, incluzând împrumutul sau schimbul, reproducerea integrală sau parţială, multiplicarea, închirierea, punerea la dispoziţia publică, inclusiv prin internet sau prin reţele de calculatoare, stocarea permanentă sau temporară pe dispozitive sau sisteme cu posibilitatea recuperării informaţiei, altele decât cele pe care a fost descărcată, revânzarea sau comercializarea sub orice formă, precum şi alte fapte similare săvârşite fără permisiunea scrisă a deţinătorului copyrightului reprezintă o încălcare a legislaţiei cu privire la protecţia proprietăţii intelectuale şi se pedepsesc penal şi/sau civil în conformitate cu legile în vigoare.

Lectura eco - un supererou al lumii moderne!

Versiune digitală realizată în colaborare cu Libris.ro

Inteligenţă artificială

1

Sunt morți – femeile pe care le-am iubit, prietenii, fratele și sora și, oricum, părinții, mătușile și unchii. Am mers la înmormântările lor, dese cu mulți ani în urmă, fiindcă atunci murea generația de dinaintea mea, apoi rare și iarăși dese în ultimii ani, fiindcă moare generația mea.

Multă vreme am crezut că o înmormântare te ajută să-ți iei rămas-bun de la răposat. Un rămas-bun trebuie să fie; să știi de moartea cuiva rămâne ceva neliniștitor până când un rămas-bun îi îngăduie aceluia să-și găsească liniștea – la fel și ție. Dar o înmormântare nu ajută. Ea îi asigură pe urmași de importanța răposatului și le îngăduie să fie întru câtva părtași la importanța lui. Pe cei veniți la ceremonie îi asigură de demnitatea ritualului, pentru care sunt sacrificate două, trei ore, la care vezi și ești văzut, la care îi aduci ultimul omagiu răposatului și le arăți compasiune urmașilor și care îți mai dă și ție puțin din demnitate. Dar să te ajute să-ți iei rămas-bun – o înmormântare nu-i bună de așa ceva.

E de folos să fii de față în momentul morții. Și întâlnirea cu tata, care murise, dar era încă în pat și nu fusese aranjat de cei de la pompe funebre, a fost de ajutor. Ochii nu îi fuseseră închiși și nici gura, iar groaza morții, în fața căreia își căscase ochii și își dezvelise dinții înspăimântat, mi s-a întipărit în minte. Era mort. Chiar și când îl vezi pe unul gata dichisit, zăcând pe catafalc și părând făcut mai curând din plastic decât din carne și sânge, moartea ți se transmite atât de clar, încât știi că trebuie să-ți iei rămas-bun de la el.

Însă simplul fapt că știi n-ajunge ca să fie un rămas-bun. De așa ceva e în stare doar timpul. Și e ciudat: cu cât ai avut mai puțin de-a face cu cineva în anii de dinaintea morții lui, cu atât mai mult durează să-ți iei rămas-bun; cu cât ai avut mai mult de-a face cu el, cu atât merge mai repede. Mă împrietenisem oarecum cu vecinul meu; uneori ne invitam la un pahar cu vin, el pe mine, vara, pe balconul lui, și eu pe el, iarna, la șemineul meu, și, fiindcă dimineața ieșeam din casă la aceeași oră, el ca să meargă la brutar, iar eu la chioșcul de ziare, ne întâlneam pe scări aproape în fiecare zi. Tocmai de aceea, când a murit, mi-a fost limpede după câteva zile că se terminase cu întâlnirile și invitațiile și că era mort. Mi-am luat rămas-bun de la el și am fost și trist, dar era o tristețe calmă – o durere de după un rămas-bun săvârșit, o durere de rămas-bun.

Cu totul altfel a fost când a murit soția de care divorțasem. Se mutase cu al doilea soț în Cehia și, după moartea lui, rămăsese acolo. Ne înțelegeam bine și ne întâlneam de două ori pe an, primăvara acolo și toamna aici, și mult timp după moartea ei am avut senzația că mai trăia și că în continuare era doar departe. A murit în aprilie, la numai câteva săptămâni după vizita mea, și în lunile următoare n-a fost prezentă sau

absentă în viața mea altfel decât în anii anteriori. Mă gândeam din când în când la ea, îmi aminteam ceva ce trăiserăm împreună sau ceva ce făcuse sau spusese ea, îmi propuneam să țin minte ce voiam să-i povestesc în octombrie, când venea în vizită la mine, și îi și povesteam deja o dată în gând și o vedeam atât de concret în fața mea, încât ideea că era moartă rămânea abstractă. S-a făcut iarnă până când am înțeles că trebuia să-mi iau rămas-bun de la ea și a venit iarăși aprilie, anul următor, până când am făcut-o. Și după acel lung rămas-bun am fost trist încă multă vreme – de fapt, tristețea nu s-a încheiat de tot niciodată și nici nu se va încheia de tot vreodată.

2

De la prietenul meu Andreas n-am vrut deloc să-mi iau rămas-bun. Și pe el l-am văzut doar la intervale mari în anii de dinaintea morții lui; după ce ieșise la pensie, își luase o locuință mică în Bavaria, unde trăiește fiul lui, Thomas, iar eu rămăsesem la Berlin. O dată am făcut o drumeție prin Bavaria, altă dată am avut un program dens de concerte și operă la Berlin, altă dată ne-am întâlnit la jumătatea drumului, la Kassel, la documenta[1] sau la festivalul de la Bayreuth. Zilele petrecute împreună erau mereu frumoase, pline de viață, familiare. Suntem prieteni din copilărie.

După moarte, nici el n-a fost prezent sau absent în viața mea altfel decât înainte; și cu el am rămas în dialog, ca și cum am fi avut doar de trecut o perioadă până când urma să ne revedem.

Și dacă, atunci când Andreas trăia, mi-era teamă că prietenia noastră ar putea fi supusă brusc unei presiuni, dialogul cu Andreas mort era lipsit de temeri. Nu trebuia să-mi mai fie frică de vreo surpriză, de vreo descoperire, de vreo dezvăluire. Eram iarăși ca niște copii și îmi doream ca prietenia noastră să dureze și să tot dureze, în această stare de nevinovăție.

Nu vreau să spun că ea n-ar fi rezistat presiunii unei dezvăluiri. Andreas ar fi înțeles și m-ar fi iertat pentru ce am făcut cândva, ceva de care nu-s deloc mândru, ba chiar îmi este rușine – sau poate că nu trebuie să-mi fie rușine, pentru că ceea ce am făcut a fost doar omenesc, totuși aș prefera să nu fi făcut asta –, și poate că ar fi și spus că nu e nimic de iertat, că în viață apar lucruri între care există o nefericită nepotrivire și că eram și eu doar o victimă, ca și el. De fapt, sunt sigur că Andreas așa ar fi vorbit și mi-ar fi cuprins umerii cu brațul și, dacă am fi fost pe drum, am fi mers așa o vreme, fără alte cuvinte, doar cu brațul lui pe după umerii mei, și apoi ar fi râs, râsul lui înțelegător, prietenos, și ar fi schimbat vorba.

De ce îmi era teamă de dezvăluire, deși n-ar fi trebuit să-mi fie? Și n-ar fi fost cel mai simplu să-i fi spus lui Andreas ce fusese atunci? Mereu mi-am tot propus s-o fac. Dar când eram împreună, mi se părea că era prea exagerat, că trecuse prea mult timp, că nu se potrivea cu dispoziția noastră sau cu discuția și că nu exista nici un motiv întemeiat ca să încep cu asta chiar atunci. La ultima întâlnire nu începusem, iar la următoarea tot mai aveam timp să încep – atunci de ce acum? Așa au trecut anii și nu știu de ce simțeam teama aceea pe care n-ar fi trebuit s-o simt. Poate pentru că Andreas n-ar fi înțeles, totuși? Dar eu înțelegeam de ce lucrurile se petrecuseră astfel atunci și, de fapt, el înțelegea mereu ce înțelegeam eu.

Oricare ar fi fost motivul temerilor mele, le aveam, și după moartea lui am fost ușurat că nu trebuia să le mai am. Nu cred într-o viață după moarte și Andreas nu putea să afle nici în cer, nici în iad ce nu aflase pe pământ. Prietenia noastră continua să trăiască și, dacă înainte de moartea lui ea trăia în gândurile noastre și la întâlnirile noastre, după moartea lui ea a continuat să trăiască numai în gândurile mele, dar fără temeri. Moartea lui Andreas era liniștitoare, nu neliniștitoare. De ce să-mi fi luat rămas-bun de la el?

3

Nu, prietenia noastră n-a continuat să trăiască doar în gândurile mele. Pe Lena, fiica lui Andreas, am cunoscut-o curând după nașterea ei, am văzut-o crescând și îmi era dragă. Când mă duceam în vizită la Andreas, Thomas și Lena, după moartea timpurie a Paulei, soția lui, și când venea el din Bavaria în vizită la Berlin, ea, care rămăsese pe loc, era mereu prezentă. Andreas și cu mine făceam o plimbare, iar apoi luam cina împreună cu ea sau făceam o plimbare cu ea și după aceea rămâneam noi doi. După moartea lui Andreas, Lena și cu mine ne-am întâlnit uneori la câte o cină, un concert sau o plimbare; la început, eu eram cel care o suna, dar curând m-a sunat și ea. Și când eram împreună, cu noi era puțin și Andreas, și prietenia noastră trăia. Fără temeri, cu nevinovăție, în siguranță.

Până când Lenei i-a venit ideea să vadă dosarul lui Andreas de la Oficiul Comisarului Federal pentru Arhivele Stasi, din

fosta Republică Democrată Germană. Am încercat s-o conving să n-o facă. Oare nu citiserăm despre foștii oameni din Stasi care lucrau acolo și în care nu puteai să te încrezi? Despre lipsa de credibilitate a documentelor în care ofițerii superiori voiau să-și arate vrednicia, făcându-i pe urmăritori și pe urmăriți să spună și să facă lucruri pe care nici nu le spuseseră și nici nu le făcuseră? Despre învinovățiri și procese intentate, după examinarea dosarelor, care n-au dus nicăieri decât la zdruncinarea relațiilor dintre oameni? Dar în primul rând: n-ar fi putut Andreas să-și cerceteze dosarul dacă ar fi vrut, și oare ea n-ar trebui să-i respecte dorința?

Însă întrebările mele și rugămintea mea n-au reușit decât să-i întărească hotărârea. Ciudată treabă cu pofta asta de a-fi-fost-victimă, în ziua de azi. De parcă ar fi un titlu de onoare, de parcă ar dovedi vreo faptă glorioasă. Când n-ai realizat nimic altceva, dorești să fi fost măcar victimă. Cine a fost victimă a suferit lucruri rele și de aceea nu se poate să fi făcut lucruri rele. Alții se făcuseră vinovați față de cine a fost victimă, care era negreșit nevinovată. Lena n-a realizat prea multe în viața ei. Dacă tot nu putea să fie chiar ea victima, voia să fie fiica unei victime. Sună bine: „Din cauza convingerilor politice, tata a ajuns în închisoare și e drept că după aceea a putut să lucreze iar ca matematician, dar a fost urmărit permanent“.

Mă linișteam gândindu-mă că pentru ea ar fi imposibil să vadă dosarul lui Andreas. De regulă, dosarul unei persoane decedate nu e accesibil. Copiii pot să-l vadă, în mod excepțional, dar numai dacă dovedesc convingător că, pe baza dosarului, intenționează să lămurească anumite întâmplări sau măsuri luate de regimul RDG-ist. Trebuie să convingă că interesul lor este îndreptățit. Ce putea Lena să invoce?

Andreas a fost matematician, ca și mine. După construirea Zidului, a încercat să fugă, a fost prins și condamnat, dar după patru ani de închisoare și unul de fabrică, a ajuns la Academia de Științe. Era un matematician genial, nu se putea renunța la el. În anii ’60, noi doi eram tinerele vedete ale ciberneticii și informaticii din RDG; nouă ni se datora tot ce cercetase și realizase RDG-ul în domeniu. După tentativa de fugă, Andreas n-a mai putut să preia conducerea Institutului de Cibernetică, a trebuit s-o fac eu. Dar când a ajuns la institut, eu l-am susținut în felurite chipuri și cred că posturile de conducere, în care n-a mai avut acces, nici nu i s-ar fi potrivit. În anii petrecuți în închisoare și fabrică devenise tăcut; nu mai visa la planuri și nu mai avea viziuni creatoare, ci voia să-și facă cercetările în liniște. Erau excelente; lucrările, care în RDG se publicau sub numele mai multor autori, în general, iar la institutul nostru, sub numele lui și al meu, au adus chiar și în străinătate o oarecare faimă institutului.

Ce întâmplări sau măsuri luate de regimul RDG-ist ar fi putut să clarifice Lena cu ajutorul dosarului lui Andreas? Care să fi fost interesul ei îndreptățit?

Cererea de a vedea dosarul i-a și fost respinsă, de altfel. Dar nu s-a lăsat. A studiat istorie și filosofie, ca mulți alții din generația ei, și, tot ca mulți alții din generația ei, a trăit ca vai de lume de la un proiect la altul, mai ales că era din Est – ba o jumătate de normă ici, pentru jumătate de an, ba un sfert de normă dincolo, pentru un sfert de an – și se săturase. Își dorea propriul proiect de cercetare. Un proiect de cercetare în domeniul istoriei științelor, despre începuturile ciberneticii și informaticii în RDG, prin care avea să ajungă și la dosarul tatălui ei. Împreună cu un coleg, un matematician fără talent,

dar priceput la dat din gură, a solicitat sprijinul unei fundații. Totodată, proiectul urma să cerceteze tocmai funcția politică a ciberneticii și a informaticii în RDG, precum și interesele politice ale întemeietorilor, recurgând, printre altele, la interviuri cu cei care mai trăiau, în special cu mine, și cercetând dosarele celor răposați. Înainte să depună cererea la fundație, Lena m-a întrebat corect și politicos dacă, în cazul aprobării, eram de acord cu interviurile și dacă îi îngăduiam să-mi treacă numele în cerere.

4

Am încheiat o convenție. I-am promis că voi coopera cu condiția ca ea să renunțe să vadă dosarul lui Andreas, din respect pentru el. S-a tot codit, dar până la urmă a fost de acord. Interviurile cu mine promiteau să fie mai edificatoare decât dosarul lui Andreas.

Eram bucuros. Salvasem prietenia noastră, a lui Andreas și a mea. Nimic n-avea să-i tulbure imaginea. Ceea ce făcusem avea să rămână ceea ce era: de înțeles, de iertat, un mic pas greșit, o abatere în prietenia noastră.

Și, de altfel, ce făcusem de fapt! Andreas n-ar fi ajuns să fie fericit în Vest. Era un om cumsecade, prevăzător, casnic, făcut pentru viața simplă din RDG, unde nu strălucirea și banii contau, ci familia și prietenii, locuința și căsuța de vacanță, o carte bună sau un film de senzație, seara de la teatru sau de la concert. Și Paula! S-au cunoscut cu puțin înainte de încercarea

lui de a fugi și pe atunci încă nu-mi dădeam seama că erau meniți unul altuia, dar erau. S-au căsătorit la câteva săptămâni după ce a ieșit din închisoare și căsnicia lor a devenit cea mai trainică și mai voioasă din câte am cunoscut. Nunta n-o voi uita niciodată. O duminică strălucitoare de vară, părinții îngrijorați de nunta grăbită și de viitorul nesigur, prietenii și prietenele Paulei de la facultate, toți binedispuși, purtând pantaloni cu capse și jupoane, unii cu copii mici, doi colegi de fabrică de-ai lui Andreas, mai distanți, cu costume închise la culoare, soțiile lor, blonde, cu părul tapat, șampania dulce Rotkäppchen și apoi berea băută la salata *à la russe* cu cârnăciori – totul era așa cum trebuie și ne simțeam împăcați cu viața noastră și cu țara noastră. Eu am fost martorul la cununie.

Nu, Andreas n-ar fi ajuns să fie fericit în Vest și faptul că fuga eșuase a fost o binecuvântare pentru el. Bineînțeles că ar fi fost mai frumos dacă ar fi renunțat singur. La tribunal a zis că renunțase și că întrerupsese pregătirile, dar că nu îndepărtase încă urmele. Însă în jurnalul pe care i l-a găsit poliția erau multe despre dorința lui de a fugi și despre pregătirile de fugă și nimic despre vreo întrerupere, iar tribunalul nu l-a crezut. La tribunal nu l-a ajutat nici faptul că avea toate motivele să rămână, datorită apropiatei înființări a institutului și a posibilei numiri ca director. Asta nu știa. Nici eu n-ar fi trebuit să știu și am aflat numai fiindcă prietena mea era secretara președintelui Academiei. Nu vreau să mai lungesc vorba. Ar fi fost mai frumos dacă fuga ar fi eșuat fără intervenția mea. Dacă altcineva ar fi informat poliția despre scuterul subacvatic pe care îl construise în garaj pentru fuga prin Marea Baltică. Am făcut-o anonim și Andreas nu m-a bănuit, fiindcă aflasem de scuterul subacvatic doar printr-o întâmplare prin care și alții ar

fi putut să afle de el; în timpul unei furtuni, s-a ars siguranța electrică de la ușa garajului și acesta a stat deschis o jumătate de zi.

Nu știu dacă el chiar voia să rămână în RDG. Totul se încheiase când l-am întrebat și s-a mulțumit să ridice din umeri. „Ce mai contează?“ Am atras poliția în joc pentru că voiam să-l rețin, de dragul lui, dar și pentru că nu voiam să-mi pierd prietenul. L-am vizitat la închisoare de câte ori am putut, l-am adus la institut, imediat ce am putut. Era încăpățânat și l-am protejat ori de câte ori supăra pe careva la institut. Dacă am păcătuit față de el, cred că mi-am reparat greșeala în repetate rânduri.

Nici măcar nu știu dacă apar în dosarul lui. Ca nume de coleg, cu siguranță, iar dacă în dreptul lui era trecut IM[2], înseamnă că și el a relatat despre mine și despre prietenia noastră. Însă niciodată nu mi s-a dat de înțeles că se știa că eu eram informatorul anonim. Poate că nu trebuia să mă tem deloc de accesul Lenei la dosar. Numai dacă secretarul de partid n-ar fi vorbit atunci despre convingător dovedita mea onestitate în lupta de clasă, la numirea mea ca director al institutului.

5

Proiectul Lenei a fost aprobat și a început cu interviurile. I-am povestit cu mai multă bucurie decât mă așteptasem despre începuturile ciberneticii și informaticii în RDG. După ce a căzut Zidul Berlinului, institutul meu a fost desființat și mă simțeam

ca și cum toată viața mea, dedicată progresului electronic din RDG, își pierduse valoarea odată cu dispariția țării. În timpul interviurilor mi-am dat seama cât de mult realizaserăm noi, cu mijloace modeste, înfruntând obstacole meschine. Puteam fi mândru de munca mea.

Odată cu institutul am fost îndepărtat și eu. Andreas și alți colegi au fost primiți pentru câțiva ani în alte instituții de stat și apoi scoși la pensie înainte de termen. Din cauza funcției de conducere, mi s-a imputat o anumită apropiere de sistem, care mă excludea de la angajarea în vreun institut al statului. Așa că am lucrat pe cont propriu ca specialist de sistem, am avut succes, iar acum, la pensie, pot să-mi permit tot ce face agreabilă o viață de pensionar. Mi-ar fi plăcut să-l iau pe Andreas cu mine. Dar concurența capitalistă brutală nu i-ar fi priit.

Cele mai bune vremuri pe care le-am trăit au fost anii ’60. Scurta speranță că, după construirea Zidului, va fi mai multă libertate, o mai mare deschidere culturală, mai multă receptivitate la reforme științifice și tehnice. Am citit de curând o carte despre Silicon Valley și ceva din euforia, din garajele de acolo a existat și la noi. Credeam că am putea să revoluționăm planificarea în așa fel încât socialismul s-o ia înaintea capitalismului. Fără să-l ajungă din urmă – cuvintele lui Ulbricht despre depășire fără s-ajungi din urmă, primite cu ironie, nu ni se păreau ciudate, ci profetice.

Am avut mult de lucru cu planificarea și organizarea, cu înapoierea tehnică, cu lipsurile financiare, cu personalul. Eu însumi am căutat și adunat de prin toată țara prima generație de colaboratori, din școli, universități, întreprinderi, și când găseam vreunul în armată sau înrolat la forțele necombatante,

nu mă lăsam până nu era detașat la noi. Andreas și cu mine aveam un proiect propriu referitor la analiza legăturilor chimice, doar asistată de computer la început, apoi efectuată autonom de computer, la care am lucrat zile și nopți întregi. Până când a intervenit secretarul de partid. Ne-a spus să învățăm de la cibernetica și informatica Uniunii Sovietice. Să lăsăm joaca aia burgheză cu inteligența artificială. Să cercetăm împreună cu industria și pentru industrie.

Am continuat proiectul pe ascuns și, în anii ’70, când am citit niște publicații americane, am constatat că americanii aveau proiecte similare și că nu erau cu nimic înaintea noastră. Cu excepția bugetului mai mare și a calculatoarelor mai mari, și asta a fost de ajuns ca să ne împotmolim definitiv până la urmă.

Îmi mai aduc aminte cum Andreas și cu mine ne-am dus proiectul la groapă într-o beție comună. Era joi, după Crăciun, Uniunea Sovietică intrase în Afganistan, vremea era blândă, mâncaserăm la Palatul Republicii și ședeam cu o sticlă de rachiu de secară pe o bancă din parcul Monbijou până când a venit o patrulă și ne-a alungat acasă. Eram mândri, furioși, cinici, descurajați, abătuți, triști și eram foarte apropiați unul de altul. Deși toate visele erau praf, oricât de dificil arăta viitorul ciberneticii și al informaticii și oricât de strâmtă și de măruntă era viața în țara noastră – ne aveam unul pe celălalt.

6

Interviurile aveau loc la mine acasă. Lena venea la patru și jumătate, vorbeam până la șapte și jumătate. Era toamnă și, de la o discuție la alta, se întuneca treptat tot mai devreme, puțin câte puțin. După aceea luam cina împreună, uneori găteam eu, uneori mergeam la unul dintre restaurantele din vecinătate. Nu i-am rămas dator Lenei cu nimic, cu nici o informație, cu nici un ajutor ca să găsească foști colaboratori ai institutului, cu nici o cină. Aveam încredere în ea.

Până când...

— Trebuie să-ți spun ceva – promite-mi că n-ai să te superi pe mine!

Eram la o cafea și un calvados, veseli amândoi, nu puteam să-mi închipui că avea să-mi spună ceva rău și am încuviințat din cap.

S-a îndreptat în scaun, m-a privit provocator și și-a trecut limba peste buze. Nu e o femeie frumoasă, dar ar fi putut să devină, dacă n-ar fi fost de timpuriu distantă și supărată pe lume și gura ei n-ar avea o expresie posacă. Poate că pierderea mamei înainte de vreme a făcut-o așa. Îmi pare rău, fiindcă fața ei are tot ce-i trebuie ca să fie frumoasă, frunte înaltă, ochi albaștri, buze nici prea subțiri, nici prea pline și pometi care îi dau un aer slav, mongol, interesant. Oricum, expresia posacă dispare când se concentrează și când este preocupată de ceva, când e hotărâtă și înverșunată. Acum dispăruse.

— Am fost la Oficiul Comisarului Federal pentru Arhivele Stasi. N-am solicitat acces la dosarul tatei, ci la documentele pe care le au despre începuturile ciberneticii și informaticii în

RDG. Așa se procedează în cazul proiectelor de cercetare; nu întrebi de dosarele unor persoane, ci de documentele care au legătură cu tema. Dar am aflat că printre ele se află și dosarul tatei – și al tău.

Abuzase de încrederea mea, știa asta, și știa că eu știam. Solicitase să vadă doar documentele conexe, nu și accesul la dosarul lui Andreas – dar știa că așa încălcase convenția noastră. Ar fi putut să spună clar ce voia să vadă și ce nu. Și acum și dosarul meu!

Am privit-o, i-am văzut hotărârea întipărită pe chip și un aer triumfător, ca și cum ar fi reușit. Ce? Să ajungă în sfârșit la dosarul tatălui ei? Să fie, în sfârșit, fiica unei victime? Să abuzeze de încrederea mea? Dar ce îi făcusem eu? Pentru ce voia să se răzbune? De ce o făcea atât de fericită faptul că abuza de încrederea mea, că mă trăgea pe sfoară?

— De ce?

— Tocmai ți-am explicat. În cazul proiectelor de cercetare ceri documentele conexe, așa se cuvine. Și trebuie să parcurgi ceea ce ți se dă, nu poți să treci cu vederea niște surse care ți se pun la îndemână. N-ar fi serios.

— Știi ce vreau să spun. De ce?

Chelnerița a trecut pe lângă masa noastră, poate că numai de aceea a căzut o umbră pe fața Lenei. Continua să mă privească hotărâtă, dar mi se părea că nu se mai simte bine în propria-i piele. A ridicat din umeri.

— De ce faci atâta caz? Doar nu rănesc pe nimeni. Nu-ți place treaba asta cu dosarele Stasi, dar dacă tot sunt acolo, atunci să și fie folosite.

— Aveam o înțelegere.

S-a înroșit la față și a început să vorbească mai tare.

— N-am să te las să mă pui sub presiune. Uite că uneori treburile se desfășoară altfel decât ți-ai închipuit. Alternativa ta – eu am nevoie de amândouă, și de interviuri, și de documente. Vreau să fiu în sfârșit luată în serios ca cercetătoare și să am succes și să capăt un post. Proiectul ăsta e ultima mea șansă. Pentru tine-i totuna, așa că nu mai face caz și nu mai pune presiune pe mine.

Nu-i făcusem nimic. Nu voia să se răzbune. A avut nevoie de mine și s-a folosit de mine și poate că mă place, cum și eu o plac, doar că n-am voie să-i stau în cale.

— Deci așa stau lucrurile.

Am privit în jur prin restaurant și locul acela cunoscut nu-mi mai era familiar, iar oamenii, dintre care mulți știam că sunt clienți fideli, îmi erau străini. Chelnerița, cu care de obicei glumeam când făceam plata, a venit mută și a plecat mută, și m-am ridicat de parcă eram sub anestezie și am ieșit cu Lena din restaurant și am mers cu ea până la prima stație, cum fac de obicei.

— Când te duci?

— Mâine.

Am stat și am așteptat. Apoi a venit autobuzul și ea m-a îmbrățișat.

— Am să te sun.

Ce va avea oare să-mi spună?

7

N-am dormit bine. Sau mai bine zis, n-am dormit deloc. Ce se afla în dosare, într-al lui Andreas și într-al meu? Ce putea fi în ele? Dăduseră de mine serviciile de securitate, urmărind informația anonimă? O scrisesem la mașina mea de scris, o Erika, așa cum existau cu miile în RDG. Puteau să-mi identifice mașina de scris, fiindcă îmi scrisesem la ea și lucrarea de doctorat? De ce nu mă gândisem niciodată să-mi văd propriul dosar? Dacă era ceva în dosarul lui Andreas, atunci era ceva și într-al meu. Ar fi trebuit s-o fac imediat ce i-a venit Lenei ideea să vadă dosarul lui Andreas. Oare unde mi-a fost capul?

Nu-s multe întrebări și mi-a fost repede clar că n-aveam răspunsuri. Dar nu scăpam de ele, cum nu scapi de un crâmpei de melodie care îți stăruie în urechi. Ce putea fi în dosare? De ce scrisesem informația la mașina mea de scris? De ce nu-mi văzusem propriul dosar? După un timp, nu doar întrebările la care nu există răspunsuri sunt chinuitoare, ci și simpla lor revenire. Faptul că se tot întorc, că nu pot fi oprite, că e imposibil să scapi de ele, să li te sustragi, să li te refuzi.

Ca o durere care zvâcnește și zvâcnește. Uneori, zvâcnirea următoare se lasă așteptată. Crezi că gata, a trecut. Numai că ea întârzie și atât, și doare la fel de mult ca ultima, ba nu, mai mult, fiindcă nu te-ai înarmat împotriva ei, nu te-ai chircit ca să te aperi. M-am tot sucit de pe-o parte pe alta sau am aprins lumina sau m-am sculat și am deschis sau închis fereastra sau m-am dus la bucătărie și am făcut ceai. Întrebările tot dispăreau pentru scurt timp și credeam că am scăpat de ele. Și

iarăși apăreau, tot fără răspuns, fără sens și chinuitoare, la fel ca înainte.

La sosirea zorilor e mai bine. E mai bine în privința durerilor sau grijilor care te-au chinuit peste noapte, mai bine în privința întrebărilor la care nu ai găsit răspuns. Mi-am văzut de treburile mele, dimineața am rezolvat o problemă cu serverul unui client de care mă ocup și acum, la pensie, după-amiază am făcut o plimbare, am întâlnit-o din întâmplare pe văduva din casa învecinată, o femeie de șaptezeci de ani înzestrată cu un erotism evident, care îmi place și care mă place, și ne-am așezat într-o cafenea, pe terasă. Atunci m-am întrebat cum ar reacționa ea dacă ziarele ar scrie despre părintele ciberneticii și informaticii din RDG că era informator Stasi. Ea e din Vest și are viziunea aceea simplistă a vesticilor despre bine și rău.

Dar nu, nu eram eu chiar atât de important. Pe cine mai interesa cibernetica și informatica din RDG? Oricum, dacă Lena spera să atragă atenția asupra proiectului ei printr-un scandal legat de mine, atunci nu va precupeți nimic ca să iște scandalul. Ce amploare ar putea să ia? Va însemna mai mult decât un articol în *Frankfurter Allgemeine Zeitung* sau în *Süddeutsche Zeitung*? Nu puteam să-mi imaginez, dar de-a lungul anilor se întâmplaseră multe pe care nu mi le-aș fi putut imagina.

Apoi am ajuns din nou acasă și am așteptat telefonul Lenei. Întrebările nu mă mai sâcâiau. Dar ca atunci când ai un loc dureros în gură și îți tot vine să-l pipăi și să-l apeși cu limba până când te doare iarăși, și mie tot îmi venea să-mi îndrept gândurile spre Lena și spre ce va descoperi. Și spre ce s-ar întâmpla atunci.

Nu m-a mai sunat în seara aceea. A sunat abia în seara următoare. Îmi vorbea ca și cum am fi fost la un proces, sobru, sever, rece. A spus că vrea să discute cu mine. Că vine la începutul după-amiezii.

8

Am citit undeva că, dacă vrei să suporți singurătatea, trebuie să te împrietenești cu ea. Asta mi-a intrat pe loc în cap.

În noaptea de după telefonul Lenei, am încheiat prietenie cu singurătatea. Mi-am luat rămas-bun de la Andreas. Să nu fie nevoit să suporte mizeria pe care Lena avea s-o arunce asupra prieteniei noastre. El trebuia să plece așa cum trăise.

Știam cum avea să stea în ușă, să intre în camera mea, să se așeze pe canapea. Țeapănă, cu mișcări reținute, față distantă, arogantă, convinsă că are dreptate. N-avea să mă salute, să facă o introducere pentru discursul ei, ci va începe imediat cu acuzații. Nu, nu va rosti nici o acuzație, ci va anunța direct verdictul. Va spune că l-am înșelat și că l-am trădat și vândut pe Andreas, că mi-am asigurat locul de director, care era dreptul lui, dar că n-am putut să-l las să plece, fiindcă aveam nevoie de el, ca să profit de talentul lui și să pretind că știința lui îmi aparținea. Că am făcut un joc murdar nu doar cu el, care ar fi putut să aibă o carieră strălucită în Vest, ci și cu mama ei, căreia soarta tristă a lui Andreas îi pricinuise o moarte timpurie, și chiar și cu ea, care, fiindu-i fiică, ar fi putut să crească în libertate. Da, ar aduce-o în discuție pe Paula, deși Paula și

Andreas nu s-ar fi găsit unul pe altul dacă el ar fi fugit, și, de asemenea, pe sine, deși ea nici nu exista la momentul fugii lui, ci ar fi fost, eventual, o altă fiică pe care Andreas ar fi avut-o în Vest cu altă femeie. Însă logica n-avea s-o oprească pe Lena. Ea avea să-și descarce asupra mea toata viața ratată, insuccesul profesional, lipsa copiilor, relațiile eșuate. Dacă Andreas ar fi avut o altă viață, fără mine, fără prietenia mea și fără influența mea, ea ar fi fost copilul fericit al unor părinți fericiți și ar fi devenit o femeie fericită. De parcă Andreas ar fi fost nefericit și ar fi avut o căsnicie nefericită, iar ea ar fi crescut ca un copil nefericit! Când își va deplânge nefericirea, își va pierde controlul, îmi va flutura în față copii ale unor documente din dosar, va vorbi tot mai tare și mai tare, va țipa și va plânge.

Se va aștepta să mă prăbușesc de atâta vinovăție și rușine și s-o rog să mă ierte. Își va regăsi stăpânirea de sine, își va recăpăta expresia de judecător și va spune că poate să ierte, dar că adevărul trebuie să iasă la lumină și că se va ocupa de asta. Apoi va aștepta s-o implor deznădăjduit să n-o facă, să nu mă demaște, să nu mă umilească. Ah, și ce s-ar mai desfăta dacă atunci aș izbucni în lacrimi! Ar răspunde că așa trebuie și s-ar uita la mine ca la o tumoare pe care un chirurg trebuie s-o înlăture din istorie cu scalpelul adevărului.

Nu, n-am să fac jocul Lenei. Înțeleg că vrea să scape de povestea ei și aș lăsa-o să vorbească până la capăt. E fiica prietenului meu, așa că am să-i suport fața de judecător și țipetele și plânsul. Dar să mimez căință numai ca s-o liniștesc – nu, asta ar fi prea de tot. Aveam să-i spun că mizeria pe care o găsește în dosare nu este adevărul. Asta n-ar convinge-o, ar începe iarăși s-o ia razna, iar eu aș fi nevoit s-o dau afară.

Andreas va fi cruțat de toate astea. Mi-am luat rămas-bun de la el, și-a găsit liniștea, iar eu pe a mea. Am avut cu el discuția care n-a avut loc cât a trăit și pentru care nu păruse să fie vreo grabă, până când s-a făcut prea târziu. I-am spus ce s-a întâmplat atunci, ce am făcut, de ce și în ce scop, i-am spus că nu sunt mândru, dar că în schimb sunt bucuros că așa am avut parte de o viață de prietenie și colaborare. Că într-o lume strâmbă nu există o viață dreaptă și că în RDG nu puteai avea o viață în prietenie și colaborare, așa cum ar fi trebuit să fie. Că am vrut să fac ce se putea mai bine în situația aceea proastă, ce se putea mai bine pentru el și pentru mine, și că știu că asta n-ar fi trebuit să se întâmple pe la spatele lui. Că nu vreau să-mi justific sau măcar să-mi scuz faptele și că mă supun judecății lui.

El a râs, râsul lui înțelegător, prietenos, și mi-a cuprins umerii cu brațul. „E-n ordine.“ Și a vorbit despre anii buni pe care i-am petrecut împreună, despre proiectul nostru, despre soțiile noastre, despre concediile comune în căsuța de vacanță sau la Marea Baltică sau în Spreewald, despre excursia la Amsterdam, cu escapada la Haga, la care visaserăm adesea împreună și pe care am făcut-o împreună, imediat după căderea Zidului, ieftin, dus-întors, cu nopțile petrecute în autobuz, ca să avem două zile pentru oraș și să plătim doar o noapte la hotel. Amsterdam – toți ceilalți și-au făcut prima călătorie în Occident la Paris sau Londra sau Roma, dar, în studenție, noi l-am descoperit și am învățat să-l iubim pe Spinoza, șlefuitorul de lentile, primul gânditor secular, un filosof care voia să surprindă cu precizie geometrică punctul maxim și pe cel minim. Am mers prin Amsterdam pe urmele lui și nu ne mai puteam sătura uitându-ne la canale și poduri și la

clădirile înguste de cărămidă. Și heringul proaspăt care ți se topea în gură ca untul!

A fost o conversație bună și un rămas-bun izbutit. A fost trist; e trist să-ți iei rămas-bun de la un prieten, chiar și atunci când despărțirea e pașnică. Nu vom mai sta de vorbă. El e mort. Dar eu mă voi gândi la prietenia noastră la fel cum mă gândesc la copilăria mea și, asemenea amintirii despre copilărie, tot așa cea despre prietenia noastră îmi va lumina bătrânețile.

1. Cea mai importantă expoziție de artă contemporană organizată la Kassel, o dată la cinci ani, pe o durată de 100 de zile, numită și Muzeul de 100 de zile.
2. Prescurtare pentru *Inoffizieller Mitarbeiter*, informator al Stasi.

Picnic cu Anna

1

Am deschis ușa. Afară era comisarul, care a zâmbit și a zis:

— Tocmai voiam să sun.

— Mai e ceva?

Mă pregăteam să mă duc la patiserie, unde îmi beau cafeaua dimineața, mănânc un croasant și citesc ziarul. Voiam să-mi încep ziua.

— Da. A ridicat mâinile în semn de regret, ca și cum i-ar fi fost neplăcut că mă deranja din nou. Dar când m-am dat deoparte, a străbătut holul, s-a dus la mine în birou cu o naturalețe sfidătoare, s-a apropiat de fereastră, s-a uitat afară, s-a așezat la masa mea de lucru, s-a uitat pe fereastră și de acolo, apoi s-a tolănit pe canapea. Ieri ați zis că erați în pat și că n-ați văzut nimic. Vecina de vizavi a observat că ați intrat în camera asta la ora 0.30, ați deschis geamul, ați stat la fereastra deschisă și ați privit strada până la 1.30.

— Atât de mult a stat vecina cu ochii pe mine?

N-a reacționat la ironia mea.

— Nu doarme bine. Dacă se trezește și nu poate s-adoarmă la loc, se duce la fereastră și speră să vadă ceva interesant. Ați fost lucrul cel mai interesant. N-a văzut nimic din ce s-a întâmplat în fața ușii, cu câteva etaje mai jos. N-a deschis fereastra și n-a scos capul afară.

Eram sigur că nu aprinsesem lumina. Cum să mă fi văzut? Am ridicat din umeri.

— Nu pot să vă spun altceva decât v-am spus ieri. Eram în pat.

— La ora 0.30 ați deschis ușa de la camera asta, vă vedeați pe fundalul luminos al dormitorului, ați închis ușa spre dormitor și ați deschis fereastra. La ora 1.30 ați închis fereastra, ați deschis ușa de la dormitor și iarăși v-ați văzut pe fundalul luminos al dormitorului. Ce ați observat cât ați stat la fereastră?

— Am o vezică slabă – poate că m-am trezit de două ori și m-am dus la closet, și prima oară am deschis fereastra, iar a doua oară am închis-o. Nu țin vreo evidență despre cât mă ușurez noaptea.

Mă privea cu dispreț, dezamăgit, batjocoritor.

— A fost o noapte cu lună?

— Nu știu. Eram în pat.

— Da, ați mai zis. S-a ridicat și a dat să iasă. S-a oprit în ușă, s-a întors spre mine și m-a privit. De ce n-ați strigat? Ceva, orice? Ar fi fost de-ajuns.

2

M-am dus în dormitor, apoi iarăși în birou și m-am uitat la casa de peste drum. Locuiesc la etajul al patrulea și, ca să vadă în locuința mea, așa cum descrisese comisarul, vecina ar trebui să locuiască tot la etajul al patrulea sau la al cincilea.

Trăiesc aici de optsprezece ani și îmi cunosc vecinii. În casa de vizavi, la parter, locuiește o profesoară de pian, o doamnă mai în vârstă, pe care o cred în stare să stea noaptea la fereastră, dar care nu putea să mă fi văzut. Imposibil să fi fost și cuplurile mai în vârstă de la primul și al doilea etaj. La etajul al treilea locuiește o pereche tânără, cu cinci copii, soțul e doctor și soția, doctoriță; au unit cele două apartamente care există la fiecare etaj. Și la etajul al patrulea locuiește un medic tânăr, cu soție și doi copii, într-o parte; în cealaltă parte și-a adus tatăl bolnav pe care îl îngrijește soția, fostă asistentă medicală. Vecina despre care vorbise comisarul trebuia să fie doamna mai vârstnică de la etajul al cincilea. La soneria uneia din cele două locuințe e trecut numele ei, Verena Weidner, la cealaltă scrie „Birou“, dar n-am idee despre ce birou e vorba. Nici perechile mai în vârstă de la primul și al doilea etaj, cărora le place să stea la fereastră, cu o pernă sub coate, și să urmărească cine vine, cine pleacă și ce se petrece, nu știu decât că biroul îi aparține doamnei Weidner. La fiecare două zile, aceasta e luată de un taxi, la ora 10.00, și vine înapoi la ora 13.00; poate că ar trebui doar urmărită și așa s-ar dezlega enigma.

În fiecare vară, grupul de locatari de la primul etaj al clădirii în care stau organizează o serbare a străzii. În fiecare vară, acei foști activiști de stânga deja încărunțiți speră că așa va spori

dispoziția pentru o acțiune politică comună. Dar care trebuia să fie ținta acelei acțiuni? Clădirile de la sfârșitul secolului al XIX-lea sunt renovate, asfaltul e înlocuit cu pavaj de piatră cubică și, când nu trec sau parchează mașini, strada oferă imaginea unei lumi trecute, nevătămate. Uneori vin companii de film și folosesc strada ca decor, și de fiecare dată grupul cere și primește în schimb o donație, la casieria asociației pe care o fondase. Chiriașii și cumpărătorii noi, mai înstăriți, nu i-au alungat pe cei vechi, mai săraci, ci trăiesc în armonie cu ei. Tot în armonie stau cu toții și la serbarea străzii, pe bănci și la mese de berărie, și mănâncă cârnați Thüringer cu salată de cartofi sau falafel cu salată de varză și beau bere, în timp ce cineva din grup face scamatorii pentru copii sau le pune filme cu desene animate.

Administratorul, care se ocupă de clădirea unde locuiesc, de cea de vizavi și de altele de pe stradă, ajută grupul să monteze și să demonteze tot. A venit din Kazahstan cu șaisprezece ani în urmă, cu nevastă și trei copii, are o față dură și vorbește o germană aspră, rudimentară. E sever, la fel e și soția lui; pe copii nu i-am văzut niciodată șovăind când erau chemați sau împotrivindu-se când li se cerea să facă sau să nu facă ceva. Cel mare a devenit avocat, al doilea va fi inginer. Cea mică merge încă la școală.

Mai bine zis, mergea la școală. A fost ucisă acum două nopți pe treptele casei de vizavi, unde locuiește administratorul cu familia lui, lângă apartamentul profesoarei de pian.

3

O chema Anna și era altfel decât frații ei. Cel mai mare era un copil serios, mai serios decât orice alt copil pe care l-am cunoscut. Al doilea avea o fire închisă; uneori zâmbea reținut, de parcă ar fi înțeles ceva ce nu înțelegeau ceilalți. De când e major, nu mai locuiește la părinți, ca fratele lui. Cei doi frați și-au iubit sora mai mică; de frica lor, nici unul dintre copiii de pe stradă n-au îndrăznit vreodată să-i facă Annei vreun rău. Mama lor mi-a spus odată că, slavă Domnului, bine că Anna mai era acasă; fără ea, frații n-ar mai fi venit duminica la masa de prânz.

În viața mea n-am cunoscut un copil mai vesel. Ca și cum în Anna s-ar fi adunat veselia pe care n-o primiseră părinții și frații. Când familia s-a mutat aici, Anna era încă dusă în cărucior de mamă și de frați. Când îi întâlneam, mă opream mereu să schimbăm câteva cuvinte; voiam să le arăt noilor vecini din Kazahstan că erau bine-veniți. Și voiam să mă bucur de Anna, de gânguritul ei vioi și de râsul gâlgâit, să-i văd ochii albaștri și obrajii roșii. Era luminoasă și, pentru mine, lumina ei dădea strălucire zilei.

Sunt – nu, nu sunt un om nesuferit. Mă împac bine cu toată lumea și uneori asta mă obosește, dar nu mi-e greu, de cele mai multe ori. Nu sunt singur fiindcă n-aș putea să suport pe nimeni sau fiindcă nimeni n-ar putea să mă suporte. S-a nimerit cumva să fiu singur în viață și m-am adaptat – asta-i tot. Dacă aș fi mai des printre oameni! Dacă m-aș fi făcut profesor și aș avea oameni tineri în jur, sau scriitor, și aș apărea în fața cititorilor mei, femei și bărbați! În schimb, am devenit doctor de cărți.

Stau acasă, la masa de scris, și fac cărți bune din manuscrise proaste. Comenzile vin pe e-mail. Autorii, bărbați și femei, nu vor să mă vadă fiindcă le este rușine de mine, iar eu nu vreau să-i văd fiindcă îi disprețuiesc.

Așa nu întâlnesc nici o femeie. Ar trebui să o caut pe internet, să intru într-o asociație sau într-un cor sau să merg la yoga. Nu că aș respinge categoric așa ceva. Dar mirosul de sudoare omenească amestecat cu miresme hinduse, muzică „din conservă“ pentru meditații, acel „Om“[1] plin de emoție – așa ceva nu pot. Și, chiar dacă de-acum sunt mai în vârstă, încă nu mă simt bătrân. Pot să-mi imaginez că zarurile vieții mele sunt scuturate și aruncate iarăși. Că nu mai lucrez în văgăuna aceea întunecoasă, în biroul meu cu fereastră prea mică și cu lumină artificială, că nu mai trăiesc sub cerul întunecat, spânzurând deasupra orașului din octombrie și până în martie, că nu mai sunt urmărit chiar și în somn de literele întunecate ale unor manuscrise proaste, că nu mai am gânduri negre despre viața mea, care n-a fost ce ar fi trebuit să fie. Că totul devine altfel și mai bun. Că viața mi se luminează și că nu doar întâmplător se mai aprinde câte o lumină în vreo zi.

Lumina Annei nu s-a stins nici după ce au trecut anii și a mai crescut. O văd stând pe trotuar, cu cornetul de carton umplut cu dulciuri, bucle blonde, obraji roșii, poftă de viață și curiozitate în ochii albaștri și un zâmbet care nu e adresat nimănui, ci e doar al ei, încântarea ei, taina ei. O văd în duminica primei comuniuni, în rochie albă, cu diademă albă, și e o mireasă derutată, frumoasă și mândră. Adesea se juca cu copiii pe stradă și pe după colțuri și uneori stăteam la fereastră și îi priveam. Era o bucurie să-i văd pe copii alergând, schimbându-și brusc direcția și fentându-se, despărțindu-se și

reunindu-se, adunându-se grămadă și risipindu-se din nou, să le aud țipetele, care sunau la fel ca țipetele copilăriei mele și ale fiecărei copilării. Dar privirile îmi reveneau mereu la Anna. Striga și făcea gălăgie împreună cu ceilalți și totuși era înconjurată de o aură. Nu numai pentru că purta mereu rochie – așa doreau părinții –, se ținea dreaptă și nu era niciodată la fel de transpirată și de ciufulită ca ceilalți. Indiferent dacă dirija jocul sau doar lua parte la el, dacă scăpa, se lăsa prinsă sau găsită, dacă prindea mingea sau se ferea de ea – în mișcările ei era un asemenea farmec sau chiar o asemenea măreție sau chiar o asemenea ispită, încât uneori ieșeam pe stradă și luam ceva din mașină sau de la magazin numai ca s-o văd de aproape. Și dacă atunci își ridica privirea și mă recunoștea și îmi zâmbea!

O văd și la patru sau cinci ani, la ștrand, cu părinții și cu frații, în vreme ce eu stau la câțiva copaci distanță. Nu mă vede, nu vede pe nimeni. Nu s-a ascuns, s-a întors doar puțin, se sprijină de un copac, are mâna în pantalonași și fața îi este atât de încântată, atât de fericită, încât nu pot să mă întorc, ci sunt nevoit s-o privesc până când ajunge să perceapă iarăși lumea din jur și o ia din loc, întâi încet, apoi în fugă, și sare în apă chiuind.

La una din serbările străzii am intrat cu mama ei într-o discuție care depășea schimbul de politețuri și amabilități. Cel mare se pregătea de bacalaureat și se descurca greu la germană. Mama înțelegea de ce; cu germana stâlcită pe care o vorbeau, ea și soțul ei erau un model prost pentru copii când venea vorba de școală și cărți și meserie. Aveam de-a face cu limba, nu-i așa? Oare n-aș putea să discut cu el? Așa că am vorbit cu el despre referatele lui și despre cărțile pe care

trebuia să le citească și despre spectacolele la care trebuia să meargă. Mi-a primit bucuros îndemnurile și a reușit la bacalaureat, nu strălucit, dar destul de bine. Când a avut probleme la școală, Anna a venit la mine.

4

Lumea de la patiserie mă cunoaște și eram întâmpinat cu atâta prietenie, încât nu puteam să plec pur și simplu doar fiindcă intrase și comisarul și stătea în picioare la masa din spate. Am înclinat scurt din cap spre el, am cumpărat cafea, croasant și ziar și m-am dus la una dintre mesele de afară, de pe trotuar. Dar comisarul a venit după mine, și-a pus ceașca de cafea pe masă și și-a aprins o țigară.

— Vă deranjează?

N-am răspuns și am deschis ziarul.

— Pot să vorbesc cu procurorul și procurorul, cu judecătorul. Nu vreți să spuneți că ați văzut, fiindcă veți fi acuzat pentru neacordare de ajutor. Dar dacă nu ne spuneți ce ați văzut, nu-l prindem pe individ. Dacă însă judecătorul nu mai pomenește de neacordarea de ajutor… Clătina din cap. Aș vrea să-l prind pe individ. N-a murit pe loc. Nu putea să se miște și să strige, dar a fost conștientă până când n-a mai rămas pic de sânge în ea. Știa că viața i se sfârșește, că niciodată nu va mai… A clătinat din nou din cap. O crimă oribilă. Dar cui îi spun eu? Ați văzut tot. Și-a lăsat ceașca de cafea pe masa mea și a plecat.

Nu-l prinde pe individ? Ca și cum n-ar ști că cele mai multe crime sunt comise de persoane apropiate victimei. Era nevoie doar să se ocupe de mediul în care trăia Anna. În ultima vreme devenise neclar și dezagreabil, dar sigur nu era prea mare pentru o muncă sistematică de criminalist. Am luat telefonul și am scris „neacordare de ajutor“. Privare de libertate până la un an sau amendă. Pentru cel care nu acordă ajutor, deși este necesar și oportun.

Dumnezeu știe cât am ajutat-o pe Anna. Și am făcut-o cu plăcere. Ce bucurie a fost să-i descifrez lumea! Am învățat-o să citească, i-am deschis ochii pentru literatură și natură, pentru istorie și chiar pentru filosofie – cu ajutorul Annei am descoperit că pot să povestesc inteligibil și palpitant despre mari gânditori și că aș putea să scriu o filosofie pentru copii.

A venit la mine când a primit primele rezultate la gimnaziu – o grămadă de note proaste. În școala primară fusese printre cei mai buni, fără să fie atentă și să se implice, și nu învățase să fie atentă și să se implice. Se uitase pe fereastră și visase: că era pisică, subretă, prințesă, vrăjitoare, șefa unei bande de tâlhari, pirat, actriță. Părinții o lăsau să vadă la televizor ce li se părea lor că era potrivit pentru copii, desene animate, povești, filme de aventură și filme de epocă.

Era nefericită că primea note proaste. Simțea că poate fi bună și voia să fie bună. A recuperat cu ușurință tot ce pierduse visând, în prima jumătate de an școlar, operațiile cu numere naturale, diferența dintre pluralul cu *s* și genitivul cu *s* la engleză, declinarea și conjugarea la germană. Nu-i plăcuse să citească deloc cărțile pentru adolescenți cerute la orele de germană; nici altfel de cărți nu mai citise vreodată. I-am citit până când i-a plăcut și ei să citească.

Ce magie învăluia orele noastre! Când venea Anna, treceam mai întâi prin matematică și engleză, apoi prin materiile secundare, apoi prin gramatică. După aceea îi citeam – basmele fraților Grimm și ale lui Hauff, povestiri de Hebel și Keller, poezii și balade, romanele lui Kästner. Ședeam pe canapea și ea se așeza lângă mine, cu capul sprijinit de umărul meu, sau se întindea lângă mine și își odihnea capul pe piciorul meu. I-am văzut obrajii încingându-i-se când totul devenea palpitant, fluturarea pleoapelor când suferea și ea, fericirea din ochi când împărtășea bucuria. I-am auzit respirația iute și superficială sau lentă și profundă și știam că asculta cu tot sufletul. I-am simțit mirosul, parfumul de fată, incomparabil, irecuperabil, acel miros de copil și de femeie și de fructe proaspete, ale cărui făgăduințe te scot din minți.

Niciodată n-am atins-o pe Anna într-un fel necuviincios. La una dintre serbările străzii a spus că voia să fie elf, că mai târziu ne vom căsători și mi-a dat un sărut și eu m-am înroșit, nu puțin, ci de la gulerul cămășii și până la rădăcina părului. O vecină se uita de parcă s-ar fi întrebat ce era între mine și Anna, iar alta a spus: „V-am văzut“ și roșeața care era pe cale să dispară mi-a inundat iarăși gâtul și capul.

Și nu ne văzuse decât la picnic, la canal. Anna a primit ca temă la geografie să descopere ceva despre natura din oraș, iar eu am procurat un set de testare a apei; apoi am luat apă din canal și i-am analizat duritatea, concentrația de carbon, pH-ul și nitriții și după aceea am stat și am mâncat împreună o *baguette* cu salam și brânză și am băut suc de mere. Ședeam pe pătura noastră, nu altfel decât alți oameni pe ale lor și, când a trecut prin dreptul nostru, vecina a apăsat soneria bicicletei și ne-a

făcut semn cu mâna. Și ce voia să însemne acel „V-am văzut“ încărcat de aluzii? Dar în loc s-o privesc în ochi și să zic: „Și noi pe dumneavoastră!“, eu m-am înroșit.

Vecina nu ne-a stricat plăcerea de a ne bucura de natură. Anna nu mergea niciodată la plimbare sau într-o drumeție cu părinții și cu frații – poate că în Kazahstan nu se face așa ceva. A făcut această descoperire cu mine și totul o bucura, copacii și păsările, mușchiul de pe trunchiurile copacilor, care arată nordul, și mugurii de pe ramuri, care adăpostesc frunze încă din timpul iernii și se desfac primăvara. Ea confirma zicala cum că nu există vreme rea, ci numai îmbrăcăminte nepotrivită, și era la fel de voioasă atât pe ploaie, cât și pe soare. Mi-ar fi plăcut să hoinăresc cu ea în vechiul meu ținut natal, unde sunt castele și cetăți și ruine. Anna n-ar mai fi încetat să se minuneze. Dar nu voiam să propun excursii de mai multe zile.

Deja faptul că o luam pe Anna la concert și la operă nu li se părea în ordine părinților ei. Erau bucuroși că ne duceam la muzee, fuseseră la muzeu în Kazahstan, dar nu și la concert sau la operă. I-am invitat să vină cu noi, dar s-au opus, dând din mâini, de parcă aș fi vrut să le fac vreun rău. Nu vedeau cu ochi buni faptul că Anna se gătea înainte să meargă la concert sau la operă și nu se duceau la culcare până când n-ajungea înapoi acasă. Neîncrederea lor nu mă viza pe mine. Era vorba despre depășirea unui cadru în care crescuseră și în care se simțeau în largul lor.

Nu-i spusesem Annei să se gătească pentru concert și operă. Nu știu de unde i-a venit ideea. Când am luat-o prima oară, purtam jeanși și un pulover, și a fost atât de rănită, încât am alergat înapoi acasă și mi-am pus costumul închis la culoare, și am reușit să ajungem la timp numai fiindcă am luat un taxi. Și

așa a rămas; mergeam cu taxiul și, înainte de asta, Anna venea la mine și beam un pahar de șampanie – la început, șampanie pentru copii, mai târziu, adevărată. Când ajungeam, rămânea așezată până când o ajutam să coboare din mașină și mergea alături de mine cu atâta eleganță, cu atâta siguranță, încât ceilalți întorceau capul după noi. Tatăl cu o fiică târzie, bunicul cu o nepoată precoce, domnul vârstnic cu tânăra iubită – nu știu ce credeau. Când ridica privirile spre mine sau mă lua de braț sau se lipea de mine, Anna juca un joc, savura provocarea. Știam asta și totuși eram fericit, ca și cum ar fi fost real.

5

Dar și era mai mult decât un joc. Când avea cincisprezece, șaisprezece ani, eram atât de apropiați pe cât îngăduia hotarul dintre generații să te apropii de cineva. Când eram tânăr, n-am putut să vorbesc cu părinții și visam să am o mătușă sau un unchi sau bunici cu care să fi putut vorbi. Anna putea să vorbească cu mine și vorbea cu mine despre toate, despre cărțile pe care le citea și despre muzica pe care o asculta și despre prietene și primii prieteni.

Aș fi putut să-mi dau seama ce urma? Nu voiam să-mi dau seama. Plăcerea Annei de a provoca, vizibilă nu doar când mergeam la concert sau la operă, putea s-o determine să facă o scenă și în autobuz sau în metrou sau în restaurant, să joace rolul iubitei tinere, ori să vorbească de rău, cu glas tare, pe

careva din jur – refuzam să-mi închipui că ar putea să se îndrepte și împotriva mea. Până când s-a întâmplat.

Era în metrou. Ședea cu două prietene, una blondă, cealaltă brunetă, și, fiindcă îmi povestise de prietena ei blondă, Leonie, și de cea brunetă, Margot, m-am așezat lângă ele, am salutat-o pe Anna și le-am întrebat pe cele două dacă ele erau Leonie și Margot. Blonda a zis: „Nu te lega de prietena mea“, iar bruneta: „Nu pune mâna pe mine, tataie“, atât de tare, încât unii au întors capetele, iar Anna ședea și chicotea, cu mâna la gură. Am coborât la prima stație și m-am așezat pe o bancă. Nu mai puteam.

În ziua următoare a venit la ora convenită și mi-a zis voioasă că ele se jucaseră, chipurile, de-a agățatul și pipăitul și că doar nu eram supărat – te rog, fără supărare –, că totul a fost doar o glumă. Și că știam că pot fi cam ursuz, dar nu voiam să fiu, și că înțelegeam că tinerii au nevoie să-și joace jocurile lor și că vor să se distreze. Așa că am râs și eu când a râs Anna și mi-am spus că probabil era stânjenitor pentru ea să i se adreseze un domn mai în vârstă în fața tinerelor ei prietene și că n-ar fi trebuit să-i vorbesc în metrou și că n-aveam s-o mai fac, în situații similare. Și toate erau din nou în ordine.

Nu, nu erau în ordine. N-a durat mult până când s-a făcut că pur și simplu nu mă vede la o recepție, după un spectacol al trupei ei de teatru de la școală. Mă invitase, am stat acolo cu un pahar de vin și cu un covrig, am aplaudat împreună cu ceilalți când au apărut la recepție actorii și actrițele, m-am îndreptat spre Anna ca s-o felicit, jucase minunat, și ea mi-a întors spatele, iar când am încercat din nou, după un timp, mi-a întors iarăși spatele.

— Unde ai fost, nu te-am văzut, m-a întâmpinat ea la următoarea întâlnire, iar eu i-am făcut jocul, dar eram plin de mânie.

În aprilie a împlinit șaptesprezece ani, i-am dăruit computerul pe care și-l dorise și am fost împreună la *Ariadna la Naxos.* Se gătise, cum făcea întotdeauna, dar rochia îi era prea mulată, decolteul era prea adânc, purta ciorapi-plasă negri și avea buzele rujate strident. Nu mai e o fetiță, mi-am zis, e femeie. De ce n-am observat mai devreme? De ce a fost nevoie să se gătească mai întâi? De ce a trebuit să se gătească într-un fel atât de comun? Dar a fost la fel de impresionată de dulceața muzicii ca și mine și, bucurându-mă de această potrivire, n-am mai continuat să-mi fac alte gânduri.

Apoi a mers repede. Contramanda tot mai des întâlnirile noastre, pe urmă n-a mai venit, chiar și fără să mă anunțe. În același timp au apărut patru indivizi tineri despre care mi-a zis că sunt prieteni din clasa a XII-a, dar care mie mi se păreau traficanți de droguri sau proxeneți, însă mărturisesc că nu cunosc nici traficanți de droguri și nici proxeneți. Veneau cu mașina, opreau în fața casei cu boxele bubuind, o luau pe Anna și o aduceau înapoi, tot cu boxele bubuind, mai întâi la zece și, în cele din urmă, pe la două sau trei. Într-o seară a venit la mine mama Annei și mi-a povestit de grijile pe care și le făcea pentru copil. Mi-a spus că Anna nu accepta să i se spună nimic, că făcea ce voia. Oare nu puteam să vorbesc cu ea? Așa am aflat și că Anna mă folosea uneori ca alibi.

Când a venit cu părinții la serbarea străzii, i-am vorbit. Am întrebat-o cum îi mergea, ce făcea la școală, ce mai citea și asculta, dacă ne mai vedem, dacă nu voia să mai facem ceva împreună. N-a fost bățoasă. Era de o voioșie exagerată, râdea

mult, m-a lovit ușor cu palma și n-a dat nici o informație. Când i-am spus că cei patru indivizi nu erau de ea, a zis că i-a redus la unul. Într-adevăr, mașina și cei trei indivizi n-au mai apărut. Era doar unul care venea s-o ia pe jos și tot pe jos o aducea înapoi.

6

Nu l-am pândit. A fost o întâmplare. Făcusem o vizită, seara m-am întors acasă prin Volkspark și l-am văzut stând pe o bancă cu altă fată. Se iubesc, mi-am zis, nu se pot desprinde unul de altul, și mă bucuram că Anna a scăpat de el. Atunci situația s-a schimbat brusc. Am văzut cum o lovea și striga la ea, iar ea își acoperea fața cu brațele, scâncind. Am trecut prin fața băncii, călcând atât de apăsat, încât el a ridicat privirea și a lăsat-o în pace. Mi-am continuat drumul, l-am auzit strigând încă o dată, apoi l-am simțit venind după mine. Mi-era frică. Dar m-a depășit în fugă și, când am ajuns la marginea parcului, a dispărut pe ușa unei clădiri.

Anna n-a scăpat de el. I-am văzut în continuare împreună. Câteodată o vedeam pe Anna, singură, pe stradă, la magazin, la brutărie, uneori cu buza spartă sau cu vânătăi, cu o față arogantă, distantă. Am încercat să-i vorbesc, dar s-a răstit la mine, spunându-mi să plec. Am mai încercat o dată; eram pe stradă și, când s-a răstit iar la mine, a apărut prietenul ei. S-a înfipt în fața mea, m-a apucat de cămașă și a întrebat-o pe Anna ce i-am făcut. Nu-l mai văzusem niciodată atât de aproape; n-

avea o față neplăcută, n-arăta lipsit de inteligență și nici insensibil, doar în ochi avea o pâlpâire care mă înfricoșa.

— Moșul nu-mi face nimic. Lui îi plac fetițele. Eu sunt mare.

— Ți-a făcut ceva când erai mică?

— Lasă-l, Carlos.

— Ți-a făcut ceva?

— Profesorul nu s-a dat la mine. A vrut să facă o doamnă distinsă dintr-o florărească – dacă n-ai fi atât de prost, ai ști despre ce vorbesc. Lasă-l.

— Fetițe, florărese – să nu pună mâna pe ele. Altfel am să-ți rup mâinile! s-a răstit la mine.

— Dă-i drumul și hai să mergem!

Anna s-a întors și a pornit. Sigur a auzit că prietenul ei m-a lovit în burtă, că am căzut, că-mi trăgea șuturi în coaste. Oare s-a uitat în urmă? Oricum, n-a venit înapoi. Nu mai era nimeni altcineva pe stradă, era ora aceea moartă de la sfârșitul dimineții.

M-am ridicat, am reușit să trec strada, să intru în clădire, să urc scările și să ajung în apartament. Voiam să fac o baie fierbinte, dar am căzut în genunchi lângă cadă și am lunecat pe pardoseală. Am zăcut acolo cu picioarele strânse la piept și cu brațele cuprinzându-mi genunchii, am adormit, m-am trezit, m-am târât în pat și m-am trezit din nou, când era întuneric. Încă mă durea burta și într-o parte. Dar am putut să bag la microunde ceva gata preparat, să deschid o sticlă cu vin și să mă așez la masă.

Apoi am șezut în camera de zi întunecoasă și am încercat să-mi iau rămas-bun de la Anna și să fac pace cu ea. Mi-ar fi plăcut s-o pot da deoparte ca pe-un țânc fără minte pe care l-am deșteptat pentru un timp și care apoi s-a cufundat din nou în

somnul lui, ca în filmul acela în care un psihiatru tratează pacienți comatoși cu un remediu care îi trezește și le îngăduie să simtă și să gândească, până când tratamentul trebuie întrerupt din cauza reacțiilor secundare și pacienții intră iar în comă. Dar Anna n-ar fi făcut aluzie la *Pygmalion*, pe care îl văzuserăm cândva împreună, la teatru, dacă s-ar fi cufundat din nou în somn. Era trează, nu uitase nimic, nu uitase nimic din ce învățase, voia doar să nu mai aibă deloc de-a face cu mine și cu tot ce fusese al nostru. De ce? Era dependentă de Carlos? Dependentă sexual? Dependentă de droguri? Sau greșisem eu cu ceva, la fel ca profesorul cu florăreasa? Nu voisem să o formez, o iubisem așa cum era. Sau voisem s-o formez fără să-mi dau seama?

Apoi a venit furia. Trebuia să accept că Anna depășise etapa relației dintre noi. Oamenii își depășesc relațiile. Dar nu meritasem mojiciile și jignirile Annei. „Dă-i drumul și hai“, spusese ea, „dă-i drumul“ – cum putea să-și ațâțe prietenul împotriva mea? Cum putea să-i îngăduie să mă snopească în bătaie? Cum putea să mă înjosească așa?

Nu voiam s-o omoare. I-am văzut pe amândoi stând în fața ușii, am văzut cum au început să se certe, el a lovit-o, ea a ripostat, apoi el a continuat s-o lovească și n-am văzut că avea un cuțit în mână până când nu s-a desprins de ea, și-a șters cuțitul de rochia ei și a plecat. Ea nu se mai mișca.

7

Știu că ar fi trebuit să strig. Dar totul s-a petrecut atât de repede, nu pricepeam ce se întâmplă, nici cât de serios era. Când am înțeles, ar fi trebuit să chem salvarea și poliția. N-am putut. Stăteam la fereastră, mă uitam la Anna și eram ca paralizat. Când am reușit să mă mișc din nou și să închid fereastra și aș fi putut să dau telefon, era prea târziu.

Sau am considerat că așa-i trebuia? Nu crima, dar loviturile? Și de ce n-am putut să chem salvarea? Ce m-a paralizat? Teama că apelul meu la salvare ar duce înapoi la mine și că s-ar descoperi că doar am stat și am privit? Că doar am stat și am privit nu fiindcă totul se desfășura prea repede și nu-mi dădeam seama ce se întâmpla și cât de grav era, ci fiindcă credeam că așa merita? Mă temeam că mi se va citi pe față?

Comisarul mi-a vorbit din nou în dimineața următoare. Primise raportul de autopsie. Anna ar fi putut fi salvată.

— Dar nu de asta sunt aici. Dumneavoastră ați dormit. N-ați fi putut s-o salvați. Nu-i așa?

Am încuviințat. Se uita în ochii mei, am văzut din nou dezamăgire și dispreț în privirea lui și am avut senzația că, încuviințând, îi dădeam dreptate: da, sunt o dezamăgire, da, merit dispreț.

— Am auzit că o vreme ați cunoscut-o bine pe victimă. Îl căutăm pe făptaș în mediul ei social. Ce știți despre contactele ei, prieteni, cunoștințe?

Comisarul mi se alăturase din nou în fața patiseriei. În drum spre locuința mea, mă văzuse stând acolo. Cerul era cenușiu și

mi se părea că totul era cenușiu, iar sub privirea comisarului mă simțeam ca o insectă care trebuia strivită.

Până în clipa în care am avut un fel de revelație. Acela a fost momentul când zarurile vieții mele au fost scuturate și aruncate din nou. Dacă voiam, totul avea să se schimbe. Nu trebuia decât s-o fac: să strivesc insecta, în loc să mă las strivit ca o insectă. Nu trebuia decât s-o fac și viața mi-ar deveni luminoasă.

— A trecut mult timp de când ne-am cunoscut, Anna și cu mine. Probabil că ați vorbit cu părinții și ați auzit că în ultima vreme Anna se învârtea într-un anturaj prost. Mi-a zis odată că noii ei prieteni ar fi niște băieți din clasa a XII-a. N-aveam impresia asta. Dar ce știu eu cum arată azi tinerii din clasa a XII-a?

— Dacă vă arătăm niște fotografii – îi recunoașteți pe prietenii Annei?

— Nu știu. Am văzut când și când, de la fereastră, cum era luată sau adusă acasă. I-am zâmbit comisarului. V-ați uitat și dumneavoastră în stradă de la fereastra mea – e o distanță apreciabilă. Dar sunați-mă când e nevoie să văd fotografiile, trec cu plăcere pe la dumneavoastră.

Am citit uimirea de pe fața lui. Observase că se schimbase ceva, că eu mă schimbasem. Că eram puternic. Mi-am luat rămas-bun și nu m-a reținut. M-am dus acasă și am deschis caseta în care se află pistolul Walther de la tata.

După moartea lui, îl găsisem sub reviste necitite, cărți de artă și de istorie înfoliate, colecții de medalii, monede și timbre în ambalajul lor original, pachete nedesfăcute cu aparate tehnice, pături de cașmir, tacâmuri și sfeșnice de argint, toate oferte speciale cărora tata, om în vârstă, nu le mai putea

rezista, crezând că așa adună averi în biroul lui, unde nu mai lucra de multă vreme. Fusese jurnalist, avusese contacte cu tot felul de oameni – și cu niște creaturi din lumea interlopă? Își făcuse rost de pistol fiindcă întreprinsese investigații în lumea interlopă și îi fusese frică? Sau era firesc pentru el, fost ofițer de carieră, ca în viață să ai mereu o armă? După moartea lui, ar fi trebuit s-o predau la poliție. Dar când am dat în sfârșit peste ea în dezordinea pe care o lăsase în urmă, trecuseră deja mai multe săptămâni de la moartea lui și m-am temut că poliția avea să mă privească cu neîncredere. Așa că l-am păstrat și l-am pus sub cheie.

Am luat pistolul și l-am cântărit în palmă. Era plăcut la pipăit, greu, de nădejde, primejdios. Nu l-am desfăcut, curățat și uns niciodată; nu mă pricep chiar atât de bine. Dar pot să-i scot magazia, s-o încarc și s-o pun la loc. Pot să pun și să trag piedica.

M-am dus la fereastră și m-am uitat afară. Soarele topise ceața cenușie, era o zi strălucitoare de primăvară. Aveam să merg în Volkspark, poate că tufele și copacii își vor arăta prima nuanță de verde, poate că forsiția va fi deja înflorită. Aveam să mă așez pe o bancă, lângă un bătrân cu ziar sau o femeie tânără cu copil, aveam să schimbăm câteva cuvinte și seninătatea mea le-ar lumina întunericul.

Cum mă elibera hotărârea asta! Eram fericit, deși încă n-o făcusem și abia urma s-o fac. În sfârșit eram eu, neînfricat, puternic, viril, iar Anna era din nou a mea.

Și mă simțeam ca și cum deja aș fi făcut-o, nu, nu făcut pur și simplu, ci ca și cum deja aș fi dus fapta la împlinire. Ca și cum aș fi așteptat, m-aș fi ridicat când ieșea el din casă, aș fi traversat strada, aș fi scos pistolul din buzunar și aș fi tras.

1. Incantație sacră folosită în yoga.

Muzică între fraţi

1

Ea stătea de vorbă cu o femeie și doi bărbați, în rochie albastră cu etolă neagră, ținând un pahar cu șampanie în mână. Și-a dat seama imediat că cei patru erau în vizită; aveau aura unei societăți mai bune, pe care o întâlnești la München, Düsseldorf și Hamburg, nu la Berlin. A stat nehotărât un moment – oare ea era, s-o salute, voia s-o salute? Până când l-a văzut și i-a făcut semn cu mâna și s-a îndreptat spre el, iar el s-a îndreptat spre ea. L-a luat cu ea, i-a făcut cunoștință cu soțul și cu prietenii, un cuplu din Frankfurt, unde trăia și ea, și l-a prezentat: Philip Engelberg, coleg de clasă, specialist în istoria muzicii, autor al cărții despre istoria concertelor private ce fusese elogiată anul trecut în paginile culturale din ziare și pe care ea o citise cu bucurie. Era uimit că știa ce făcea el, că citea ce scria.

O suită pentru orchestră de Bach, *Concertul pentru vioară* de Bruch, *Simfonia nr. 4* de Glass – musafirii de la Frankfurt erau încântați de programul serii, de violonistă, de filarmonică, de

eficiența serviciilor din pauză și de oferta culturală a orașului. Veneau la Berlin în fiecare an, câteva zile de concert, operă, teatru, muzeu, și în fiecare an era ceva nou. Dar câteva zile erau de ajuns și se întorceau cu drag la Frankfurt. Nu se putea spune că Frankfurt era un deșert cultural, dimpotrivă. Apoi s-a auzit soneria.

— Vii cu noi după concert! Ne întâlnim la intrarea principală.

Cele două perechi nu aveau locuri alăturate și au luat-o spre scări diferite. Vii cu noi – așa fusese Susanne încă de pe atunci, hotărâtă și sigură că ceea ce spunea se și întâmpla. Și în conversație era ca atunci, inteligentă, abilă, cultă, având un simț infailibil pentru tonuri false – cum fusese condescendența din întrebarea soțului ei despre poziția academică a lui Philip sau interesul mimat al prietenei față de muzica modernă – și darul de a conduce discuția în așa fel încât să nu rămână nici urmă de penibil sau tensiune. Își aducea aminte că la fel de pricepută era să agraveze o discuție și să-i împingă pe ceilalți spre răutate și disperare. Și rămăsese o frumusețe care așa, cu părul alb lăsat liber, nu arăta bătrână, ci specială.

Maiestuoasă, așa i se păruse când a văzut-o prima oară, în clasă, trupul drept, zvelt, părul blond, ochii verzi, care puteau să privească cu superioritate, de parcă nu l-ar fi văzut pe cel din fața ei, și pătrunzători, ca și cum ar fi citit toate gândurile și sentimentele, glasul limpede, care nu i se poticnea niciodată, care nu făcea greșeli, cultura, care se vădea limpede în răspunsurile la întrebările profesorului. Nu doar băieții roiau în jurul ei, ci și fetele, care îi căutau apropierea ca să strălucească și ele în lumina ei. Philip a venit în clasă la începutul anului, familia lui se mutase de la Dortmund la

Heidelberg și, spre surprinderea tuturor și a lui, Susanne i s-a adresat într-o pauză. „Ai văzut *Ben Hur*? Ți-a plăcut?“ Înconjurată de admiratoare și admiratori, ea îi vorbea lui Philip, care stătea retras, și îl atrăgea în cercul ei și de partea ei.

S-a auzit soneria pentru a doua oară. Sau era deja a treia? Philip se oprise, îi vedea pe ultimii întârziați în pauză urcând sau coborând treptele în grabă, știa că trebuia să se zorească, dar nu reușea să se adune. Auzea ușile închizându-se, aplauzele pentru dirijor, ritmul uniform al primei părți, uneori câte o frântură de melodie. S-a așezat pe trepte.

Nu văzuse *Ben Hur*, nici *Rio Bravo*, nici *Unora le place jazzul*, nici *Povestea unei călugărițe*, nici unul dintre filmele pe care ceilalți considerau că trebuia să le fi văzut dacă voiai să intri în vreo discuție. Dar, spre deosebire de ceilalți, el citise *Ben Hur* și *Povestea unei călugărițe*, și Susanne a făcut din el o persoană care n-avea nevoie de filme, fiindcă citea cărțile și putea să-și producă în minte imagini care celorlalți trebuiau să le fie arătate pe ecran. N-avea bani de cinematograf, găsea că nu putea să țină pasul și clătina din cap, râzând. Dar Susanne nu renunța la ideea că el era altfel, deosebit. Putea fi minunat de generoasă când se juca cu oamenii.

Una dintre tinerele care vindeau programe și deschideau și închideau ușile a venit la el. Nu se simțea bine? Avea nevoie de ajutor? Să cheme un medic? Un chip prietenos, îngrijorat. I-a explicat că era puțin tulburat de pauză și de întâlnirea cu o femeie pe care n-o mai văzuse de cincizeci de ani. Ea a dat din cap, de parcă ar fi înțeles despre ce vorbea. Poate chiar înțelege, și-a zis, poate că am prea puțină încredere în tineri. S-a ridicat.

— Mulțumesc. Sunteți o femeie de treabă.

Zâmbea înveselită.

— Nici o problemă. Vreți să mai ascultați finalul? Pot să vă las să intrați, dar nu la locul dumneavoastră.

A urmat-o, ea a deschis ușa încet și el a rămas acolo, s-a uitat la dirijor, la orchestră, la mulțimea de suflători, a căutat-o cu privirea pe Susanne prin sala de concert și n-a găsit-o. Pe măsură ce asculta tumultul din ultima parte, se liniștea tot mai mult. Da, avea să se întâlnească la intrarea principală cu Susanne, cu soțul și prietenii ei. Nu, n-avea să facă jocul lui Susanne, ci pe al său.

2

La câteva săptămâni după ce îi vorbise la școală, l-a invitat la ea acasă. Îl tot atrăsese în cercul ei. Cu toate astea, invitația era o surpriză.

Însă adevărata surpriză a fost abia casa de pe munte în care locuia familia Vollmar. O casă cum Philip nu mai văzuse, construită în munte și ivindu-se din el, cu o terasă mare, cu șemineu și cu pereți de sticlă cu vedere spre câmpie. Un mic tren te ducea sus pe munte, de la șosea până la casă. Când a sunat Philip și s-a deschis ușa din zid, trenul aștepta acolo și, după ce a intrat, un cablu l-a tras până în fața casei, cu un zbârnâit abia perceptibil. Philip n-a vrut să întrebe de ce era nevoie de micul tren sau dacă era vreo extravaganță, oricum el punea puține întrebări, fiindcă nu voia să se dea de gol în vreun fel.

Susanne avea o cameră cu intrare separată, baia ei și balconul ei. A pus discuri, *Sweet Nothin's, Put Your Head on My Shoulder, I Need Your Love Tonight* – el n-avea nici radio și nici pick-up, cunoștea doar muzica ascultată în cercuri private și la biserică și a fost copleșit de melodiile ușor de reținut, de glasurile seducătoare, de adierea văratică ce pătrundea în cameră prin ușa balconului, de prezența lui Susanne. Apoi au stat pe balcon, au privit soarele asfințind, au băut Cola și au vorbit despre școală, despre cărțile care le plăceau, despre visurile pe care le aveau. Susanne citea literatură universală și voia să devină scriitoare, Philip citea ce avea biblioteca publică despre țări îndepărtate și voia să plece în călătorii, ca jurnalist, cercetător, mus, orice. N-a putut să accepte invitația la cină, fiindcă era așteptat acasă. Susanne l-a condus la plecare; micul tren tocmai aducea un băiat de vârsta lor. Ședea într-un scaun cu rotile, s-a îndreptat spre ei, manevrând roțile cu mișcări energice, și Susanne s-a aplecat și l-a sărutat în chip de salut.

— Philip, Eduard – i-a prezentat, fără alte explicații.

Eduard a intrat în casă, Philip a urcat în micul tren.

În taxi, pe drumul de la filarmonică la restaurant, Susanne a explicat că Philip era un învățat, liber-profesionist, că perechea de prieteni tocmai își vânduse firma de lenjerie de corp, că soțul ei condusese banca deținută de familie și că nu demult le-o predase celor doi fii ai săi. Mai aveau două fiice, mari și ele și deja plecate de acasă, iar când soțul a pomenit, zâmbind, de un al cincilea copil, care încă era acasă, și a văzut că Philip se mira, a adăugat că acela era țintuit într-un scaun cu rotile, în urma unui accident. Susanne era încruntată și se uita pe fereastră.

Pe Eduard tot un accident îl țintuise în scaunul cu rotile. La cea de-a doua vizită a lui Philip a venit în camera lui Susanne și

ea i l-a prezentat: singurul ei frate, cu un an mai mic, entuziast jucător de șah, matematician înzestrat, care era paralizat de la cinci ani, în urma unei căderi de pe o stâncă, și care, în loc să meargă la școală, primea lecții în particular.

— N-ai fost niciodată la școală?

— Nu. Merge mai repede fără școală. Voi mai aveți nevoie de patru ani până la bacalaureat, eu îl dau la anul.

— Și apoi?

— Apoi studiez.

Eduard o spunea fără aroganță. Vorbea ca și cum n-ar fi deloc ieșit din comun să dai bacalaureatul la șaisprezece ani și să studiezi. Philip n-a întrebat de ce se grăbea, ce avea să studieze, cum avea să funcționeze treaba asta cu scaunul cu rotile și universitatea și dacă va învăța materia de studiu cu profesori particulari, la fel ca pe aceea de la școală. Nu văzuse încă niciodată un elev sau o elevă în scaun cu rotile și nu știa ce era normal pentru ei. Nu știa nici ce era normal într-o familie atât de bogată.

De data asta a rămas la cină și i-a cunoscut pe părinții celor doi. Tatăl jucase tenis cu antrenorul lui, pe terenul din spatele casei, și a venit la masă binedispus și prietenos. Philip a aflat că era proprietarul unui institut care se ocupa cu tehnica aparatelor de zbor, că deținea mai multe brevete și călătorea mult, în America și în Europa. Mama era frumoasă și tăcută, dirija într-un fel misterios modul în care o femeie tânără aducea și lua mâncarea, îl asculta zâmbind pe tată și, dând din cap, îi încuraja pe copii când voiau să vorbească. L-a întrebat pe Philip despre familia lui și l-a privit atent și cu bunăvoință când a povestit de tatăl lui, organist la Friedenskirche, de mama, care preda la Universitatea Populară, de fratele mai mare, care urma

să-și dea bacalaureatul, și de sora mai mică decât el, care tocmai intra la liceu.

— Ce predă mama ta?

— Dă lecții de cusut.

— Te-a învățat și pe tine?

Philip s-a înroșit. Mama îl învățase, iar el găsea că era sub demnitatea lui de bărbat, dar îi făcea plăcere. Toți îl priveau așteptând răspunsul.

— Da.

Tatăl a râs, Susanne a bătut din palme, iar Eduard a clătinat din cap. Mama a încuviințat.

— N-am reușit s-o învăț pe fiica mea. Zâmbea. Nu vrei să încerci tu?

Philip încă era roșu la față. Oare ceilalți se amuzau pe seama lui? Râdea tatăl batjocoritor, bătea Susanne din palme fiindcă era neplăcut surprinsă, clătina Eduard din cap de uluire? Și cum să se încumete el s-o învețe pe Susanne să coasă, cum s-o învețe el ceva?

— Nu cred. S-a uitat la Susanne. Dacă ar vrea să coasă, sigur ar putea.

— Ai perfectă dreptate, a spus mama serioasă.

Nu, ea nu glumea pe seama lui, iar ceilalți au întrebat prietenoși, cu interes, dacă îi place să coasă și dacă coase mult și ce coase, până când i-a uimit pe toți, spunând că tocmai își cosea prima cămașă. De data asta l-a întrebat Susanne dacă voia s-o învețe să coasă o bluză, iar el s-a înroșit din nou și a spus:

— Cu plăcere!

Dar n-au mai ajuns s-o facă.

Masa începuse târziu, s-a lungit și Philip începea să fie neliniștit. În cele din urmă a îndrăznit să spună că voia să plece acasă, că părinții erau la lucru, fratele avea repetiție cu orchestra, sora lui era bolnavă și singură și el trebuia să vadă de ea. Tatăl a chemat șoferul, care a pus bicicleta lui Philip în portbagaj și a deschis portiera mașinii. La despărțire, Eduard și Philip și-au lovit palmele și Susanne a zis:

— Ce drăguț ești! și i-a dat un sărut pe obraz.

L-a simțit până când a adormit.

3

De atunci încolo, Philip a venit deseori în casa Vollmar. Îi plăcea familia aceea, tatăl lăudăros și cumsecade, mama frumoasă, care vorbea cu el și-l întreba ce mai cosea și ce citea, Eduard, care l-a învățat să joace șah, nu doar reguli, ci și deschideri și strategii pentru partea de mijloc a partidei și pentru final. Când îl invita Susanne, dar nu-l găsea decât pe Eduard, nu voia să-l rănească, nu-l întreba unde era ea și ce făcea și își petrecea timpul cu el. Nu îndrăznea s-o întrebe de ce îl invita dacă avea totuși altceva de făcut. Nu îndrăznea nici să-i spună că o iubește și s-o întrebe dacă era prietena lui și el prietenul ei și dacă îl iubea. Iar s-o sărute nu îndrăznea chiar deloc.

Cât de multe nu îndrăznise el să facă pe atunci! De data asta, în ciuda frunții încruntate a lui Susanne, a îndrăznit și a întrebat câți ani avea copilul, ce accident avusese și cum se

descurca cu viața într-un scaun cu rotile. După fratele infirm, copilul infirm – asta îl speria și îl mâhnea. Susanne a intervenit înainte ca soțul ei să poată răspunde.

— Ți-i mai amintești pe părinții mei? Mama, echilibrată, veselă, fericită? Credeam că așa va rămâne până la moarte, dar a făcut o depresie tipică vârstnicilor și n-a mai fost cu mintea întreagă. Tata s-a ocupat înduioșător de mult de ea, ca și cum el n-ar mai fi contat, ci doar ea. Nu l-aș fi crezut în stare. A rămas în formă până când a căzut ca un copac retezat de secure. Susanne a povestit despre casa de pe lacul Starnberg, unde au locuit părinții ei la sfârșit, despre dragostea lor față de nepoți și despre iubirea acestora pentru ei, despre plăcerea lor descoperită târziu de a juca golf. Uneori vorbeau despre tine.

Susanne a continuat până când au ajuns la restaurant. Taxiul cu cealaltă pereche a ajuns tot atunci și au intrat împreună, au fost conduși la masă și s-au așezat.

Philip ședea lângă Susanne și voia s-o întrebe atât de multe! Înțelesese de ce plecase el cu cincizeci de ani în urmă? Ce se întâmplase cu Eduard? Ce se alesese de visurile și speranțele ei? Studiase, avea o meserie, cum erau copiii ei, ce era cu copilul infirm? Scria? Era fericită? Dar Philip n-a ajuns să pună nici măcar o singură întrebare. Susanne a condus discuția de la călătoriile anuale la Berlin la vacanțele anuale de schi din primăvară și la cele de golf din toamnă, de la vacanțele pentru sport, la festivalul de la Salzburg și la Schloss Elmau Retreat[1], de la stațiunile în care fuseseră, la internatele pe care le frecventaseră ei și copiii lor. Așa a aflat Philip că Susanne și-a petrecut ultimii ani de școală într-un internat din Elveția și că acolo și-a trimis și copiii.

— Voi și copiii voștri ați fost la internate din Elveția – nu-i așa că și noi, și ei am fost extraordinar de protejați? Philip – și-a pus mâna pe brațul lui –, Philip s-a descurcat de unul singur în America.

Toți ochii s-au ațintit asupra lui și el a roșit.

— N-a fost chiar atât de dramatic. Am plecat în America pentru un an, ca elev, și am rămas. Am putut locui în continuare la aceeași familie și, pe lângă școală, era nevoie doar să câștig niște bani. Nu eram singurul elev care mai și lucra.

— Și părinții ce-au zis?

Soțul lui Susanne era uimit.

— Tata considera că pe copii trebuie să-i lași să facă ce vor. Mi-a scris că ar prefera să mă știe acasă, să nu neglijez flautul și pianul și că nu poate să-mi trimită bani. Și mi-a urat toate cele bune.

— A fost totuși puțin mai dramatic de-atât. Fiindcă ai întârziat cu înscrierea la programul de schimb, ai zburat acolo pur și simplu și ți-ai căutat singur o familie.

Susanne vorbea ca și cum ar fi fost mândră de Philip. Dar de ce să fie mândră de el? Și de ce îndreptase discuția spre el și spre America?

— Oricum, plecarea lui Philip a lăsat în urmă pământ pârjolit. Și-a luat mâna de pe brațul lui. Poate că uneori poți să te eliberezi doar trădându-i pe cei cărora le datorezi loialitate.

Nu se uita la Philip, a spus-o către grup și grupul era stânjenit. Ce căutau loialitatea și trădarea și pământul pârjolit, ce căutau niște teme grave într-o seară destinsă? Philip era supărat și voia să plece. Dar felul în care se purta Susanne nu se potrivea deloc cu acea Susanne pe care o cunoștea, așa că a devenit curios. Ce voia?

— Ce vă uitați așa? a spus ea râzând. Acum cincizeci de ani lui Philip și mie ne plăceau marile întrebări – dacă merită să trăiești, dacă avem vreo menire, ce e iubirea, ce înseamnă loialitate și ce, trădare. Lucruri din cele care te preocupă când ai șaisprezece ani. Voiam doar să știu dacă își mai amintește. Acum l-a privit pe Philip.

Pe atunci nu cu Susanne discutase despre marile probleme, ci cu Eduard. După șah și matematică, Eduard a descoperit filosofia, era entuziasmat de existențialism, citea Camus și Sartre și l-a molipsit pe Philip cu entuziasmul lui. Se inversaseră toate astea în amintirile lui Susanne? Voia să-l provoace? Dar de ce?

— Da, câte nu ne preocupau pe noi atunci! Philip le-a zâmbit celorlalți. Cei de șaisprezece ani sunt mai pragmatici în ziua de azi, iar eu am devenit așa în America. Iar cât privește amintirile – cred că la fel vi se întâmplă și dumneavoastră: cu cât îmbătrânim, cu atât mai multe ne amintim din copilărie și din tinerețe. Îmi aduc aminte perfect prima vizită în casa voastră.

A povestit cum a stat în fața zidului, cum s-a deschis ușa și micul tren îl aștepta și l-a dus până la casă.

— Un mic tren?

— Da, tata era înnebunit după tot felul de jucării. Micul tren de acasă, automobilul Horch din garaj, locul de aterizare pentru elicopterul de la firmă, unde n-a aterizat niciodată vreun elicopter. Susanne a monopolizat iar discuția și a dirijat-o de la manuscrisele unor vestiți ingineri de aviație pe care le colecționase tatăl ei la Societatea de Științe din Frankfurt, din a cărei conducere făceau parte soțul ei și prietenul, și apoi la o invitație adresată lui Philip să țină acolo o conferință despre

concertele private. Când erau în fața restaurantului și își așteptau taxiurile, Susanne a insistat.

— Vii?

De la bun început dorise să-l aducă la Frankfurt. Discuția trebuia să-i stârnească curiozitatea încât să-l facă să vină, și i-o stârnise. Trebuia să știe ce voia de la el. A privit-o, n-a găsit pe chipul ei nici un răspuns la întrebare, ci doar o mască a așteptării prietenoase, ca și cum n-ar fi interesat-o decât invitația la o conferință la care se gândea cu bucurie. I-a zâmbit.

— Doar știi că da.

— Bine, și stai la noi.

4

Philip fugise atunci în America. Nimic nu mai era în ordine, nici relația cu Susanne, nici cea cu Eduard, nici cea cu părinții, față de care fusese mereu deschis și cu care nu mai putea să vorbească, și nici cea cu muzica – pianul și flautul, bucuria și sprijinul lui încă din copilărie, îi deveniseră nesuferite. Anul pe care îl petrecuse în preajma lui Susanne și a lui Eduard îi dezechilibrase viața.

Susanne a continuat să fie prietenoasă cu el. Uneori, după ce îi reușea vreo surpriză sau îl făcea pe Eduard să râdă sau îi repara bicicleta, îi dădea un sărut fugar. Însă când îl invita, era absentă tot mai des și se eschiva tot mai rar de la întâlnirile cu el. Când se întâmpla să fie singuri, se purta iarăși ca la prima lui

vizită. Vorbea cu el ca și cum ar fi fost apropiați, îl lua de mână sau îl trăgea spre ea sau îi dădea un sărut, ca și cum el ar fi fost al ei și ea, a lui. Se simțea iubit. Însă așteptările că totul va fi altfel de-atunci înainte i-au fost mereu înșelate. La următoarea întâlnire era din nou prietenoasă, neiubitor-prietenoasă, crud-prietenoasă, și el se simțea jalnic.

Nu că Philip ar fi fost mereu nefericit când era împreună cu Susanne și cu alții. La evenimentele clasei, Susanne îl trăgea adesea de partea ei, îi vorbea deosebit de atent, îl asculta deosebit de atent și le arăta tuturor că avea trecere la ea. Erau zile în care o găsea acasă cu prietenele și cu Eduard, și atunci se jucau și vorbeau și râdeau și erau un grup lipsit de griji, vesel. Când făceau o excursie în pădure sau la râu, Susanne, Eduard și el, sau când mergeau la muzeu ori la operă, duși și aduși de șofer, le plăcea să facă din asta o demonstrație și, împreună cu cel din scaunul cu rotile, frate și prieten, să fie mai zvăpăiați decât alții.

Lui Philip și lui Eduard le plăcea să fie zgomotoși și obraznici și în viteză și când ieșeau singuri. Philip nu voia să-și ascundă prietenul infirm, cum se întâmpla adesea pe atunci cu infirmii, și l-a făcut și pe Eduard să nu vrea să se ascundă. Fie din cauza infirmității, fie datorită calităților lui, el crescuse izolat, cu profesori și antrenori particulari și fără tovarăși de joacă de aceeași vârstă. Philip era primul lui prieten și prietenia, o eliberare. Da, era infirm. Dar faptul că Philip accepta bucuros să cunoască lumea împreună cu el i-a îngăduit să afle că nu trebuia să se retragă din fața lumii, ci că avea voie s-o cucerească. Îi aparținea și lui, la fel ca tuturor celorlalți. Avea dreptul să fie la fel de prezent ca și ei, să trăiască la fel de

multe ca și ei, să fie la fel de zgomotos, de obraznic și de iute ca și ei. Philip îl eliberase.

Și pentru Philip, care, mutându-se, își lăsase în urmă prietenii la Dortmund, Eduard a fost primul prieten la Heidelberg. Intensitatea cu care se implicase Eduard în prietenie, încântarea lui, atașamentul, ambianța în care înflorea prietenia, datorită lui Susanne, generozitatea cu care l-a primit familia, atmosfera de bogăție, drumurile cu șoferul – Philip era copleșit. Îi plăcea Eduard. Dar se simțea și dator, fiindcă el era sănătos, și îndatorat, fiindcă era sărac, așa că arăta mai multă simpatie decât simțea. Suporta prăbușirile lui Eduard de la exuberanță la descurajare și răspundea precaut și răbdător reacțiilor lui ofensatoare la niște așa-zise jigniri. Când nu vedea altă soluție, își cerea scuze, deși n-avea ce să-și reproșeze.

Într-o seară, mama lui Susanne și a lui Eduard l-a luat pe Philip deoparte și a mers cu el la banca de la capătul grădinii.

— Așază-te lângă mine! De acolo, pe deasupra casei, vedeau orașul și câmpia. E frumos să te avem în familie.

— Eu…

Philip dădea să spună ceva, dar nu știa ce.

— Nu suntem o familie simplă. Multe nu sunt așa cum trebuie între noi. Să nu crezi că ești obligat să le faci pe plac lui Susanne și lui Eduard. Nu le datorezi nimic. Tu trebuie să ai grijă de tine. I-a cuprins umerii cu brațul. După accidentul lui Eduard m-am simțit vinovată și am făcut totul pentru el și i-am trecut totul cu vederea. Până când mi-am dat seama nu doar că exageram, ci că așa îl și țineam captiv în nenorocirea lui.

Philip înțelegea ce voia să-i spună și că era bine intenționată. Simțea și el că exagera în prietenia cu Eduard. Însă așa ajunsese

să fie prietenia lor – cum să o schimbe? Și Susanne – cum să înceteze să-i facă pe plac? Cum să înceteze s-o iubească? A spus:

— Nu știu dacă pot.

— Da, nici eu n-am putut așa cum ar fi trebuit.

Au șezut acolo până când a dispărut soarele, nu în spatele munților, ci în nori, și s-a făcut răcoare. Tăceau. Philip ar fi vrut s-o întrebe ce-a făcut cu tot ce înțelesese și unde reușise să ajungă. Dar s-a mulțumit cu gândul că femeia era bine intenționată, că își lăsase brațul pe umerii lui și că mirosea a flori, lavandă sau liliac, nu se pricepea.

5

Apoi a trecut un an, Eduard și-a dat bacalaureatul și bacalaureatul s-a desfășurat fără probleme, dar studiile deveniseră o problemă. Dintotdeauna fusese vorba să fie matematică, dar matematica însemnase izolarea lui Eduard față de lume și, de când se împrietenise cu Philip, Eduard n-a mai vrut să se izoleze de lume. Nu voia ca profesorii de matematică și asistenții de la Universitatea din Heidelberg să-i predea în particular, pe cheltuiala părinților, ci dorea să fie un student normal, să studieze ceva legat de lume, cel mai bine filosofie și istorie, să plece împreună cu Philip la altă universitate și acolo să ia o locuință împreună. Își dădea seama că Philip n-avea cum să studieze încă. Dar putea să se mute cu el în alt oraș și să dea acolo bacalaureatul. De cheltuieli aveau să se ocupe părinții.

Asta voia Eduard să le propună părinților ca plan comun, al lui și al lui Philip, și făcea presiuni asupra lui Philip. Spunea că fără el nu se putea. Că fără el n-ar putea să evadeze și să plece și ar rămâne infirmul pe care părinții îl treceau prin universitate la fel ca prin școală, răsfățându-l. Nu erau ei prieteni? Nu făceau ei lucruri grozave împreună? N-aveau ei să petreacă de minune împreună? De ce era Philip așa de fricos, așa de laș? Și de ce devenise dintr-odată un prieten atât de jalnic?

Eduard ședea în fața lui Philip și se străduia să-l convingă. Își trăsese scaunul cu rotile atât de aproape de Philip, încât genunchii li se atingeau, se apleca în față, dădea greutate vorbelor gesticulând, îl apuca de braț, de picior, îl arăta cu degetul și-l împungea în piept. Philip ar fi sărit în picioare și ar fi fugit dacă pentru asta n-ar fi trebuit să împingă scaunul lui Eduard, și Eduard nu ierta așa ceva. Așa că a rămas pe loc și l-a privit pe Eduard în ochi, ochii verzi ai lui Susanne, vedea petele roșii de pe obrajii lui Eduard, care se iveau și pe obrajii lui Susanne când era tulburată, vedea gura frumoasă, subțire, pe care o aveau Eduard și Susanne, deschizându-se și închizându-se necontenit, stropind cu salivă, formând și zvârlind cuvinte pe care el nu voia să le mai audă. Era speriat, fiindcă în trăsăturile disprețuitoare, pline de ură, plângărețe, ale lui Eduard întrezărea chipul lui Susanne. Nu știa ce era Eduard, un prieten stăruitor, un copil răzgâiat, cu pretenții, fiindcă viața de acasă îl ducea la disperare, sau era disperat fiindcă pur și simplu nu era obișnuit să nu-i fie satisfăcute pretențiile, nu știa dacă disprețul și ostilitatea lui izvorau din deznădejde sau dintr-un sentiment de superioritate care îl făcea pe Eduard cel bogat și deosebit de înzestrat să se aștepte la supunere de la

Philip, cel mai sărac și mai puțin înzestrat. Iar el nu voia să mai vadă chipul lui Susanne în chipul lui Eduard.

Apoi Eduard a spus:

— Sau nu vrei să vii cu mine fiindcă sora mea e aici și ești îndrăgostit de ea? Sora mea nu te vrea, înțelege odată, și bucură-te că pleci și n-o mai vezi.

— De unde știi?

Eduard a dat ochii peste cap.

— E sora mea. Știu ce-i cu ea. Și chiar dacă n-aș ști – văd că vine un student și o ia cu mașina, nu cu un Volkswagen broscuță vechi, ci cu un Porsche vechi.

Lui Philip i-a trebuit o săptămână până când a vorbit cu Susanne. Erau numai ei doi și ședeau iarăși pe balcon.

— De ce nu mi-ai zis nimic de studentul cu care te întâlnești?

— Sunt datoare să te informez ce fac și cu cine mă văd?

— Ce înseamnă el pentru tine?

— Ce te privește? După voce părea supărată. Dar, poftim – l-am cunoscut ca voluntar la institutul tatei, e într-o asociație sudențească și mă ia cu el când e nevoie să apară însoțit. Îmi plac serbările și dansul, asta-i tot.

— Ce sunt eu pentru tine?

— Ah, Philip. Îl privea prietenos și cu îngrijorare. Suntem prieteni, nu-i așa? Și, în primul rând, ești prietenul lui Eduard și sunt atât de bucuroasă că v-ați găsit unul pe altul. Tu îi faci bine și el îți face bine. Știu, câteodată nu-ți ajunge că suntem prieteni. Dar mai mult nu se poate pentru noi, suntem prea diferiți, caracterele noastre, ideile noastre, lumile noastre.

— De când știi asta?

— N-am știut amândoi de la bun început?

Philip știa că nu putea s-o convingă pe Susanne să iubească. Vorbele ei fuseseră o lovitură și ar fi vrut să se ascundă, cu picioarele strânse la piept, cuprinzându-și genunchii cu brațele, și să nu vadă pe nimeni. Totodată era indignat.

— Nu, n-am știut și nici tu nu te-ai purtat ca și cum ai fi știut.

— Îmi pare rău că te-am dezamăgit. M-am bucurat atât de mult când ai apărut în clasă și în viața mea, ești un băiat deosebit și un prieten deosebit, minunat. Toți te îndrăgim, eu, tata, mama, iar Eduard s-a trezit din somn, ca frumoasa din pădurea adormită.

— Afecțiunea ta, tandrețea ta – totul numai ca să-l trezesc pe Eduard cu un sărut? Întreba, dar nu era o întrebare, ci o constatare prin care i se lămurea tot anul acela. Se lăsase folosit și îi ura pe toți, pe Susanne, pe Eduard și mai ales pe sine, care se îndrăgostise și se supraapreciase și se făcuse ridicol.

— Nu, Philip, n-a fost așa. Am…

— Ai plănuit asta împreună cu Eduard? Nu, n-ai făcut-o. Însă știi ce plănuiește Eduard acum. Dacă plec cu el, cu el rămân. Atunci sunt al lui Eduard și tu scapi de mine. Ideal pentru tine, nu-i așa? Nu trebuia să fii foarte de drăguță cu mine ca să intru în jocul lui Eduard?

Lui Susanne îi curgeau lacrimile pe față și Philip voia s-o consoleze și să-și ceară iertare, dar apoi și-a amintit celelalte chipuri ale lui Susanne, cel prietenos-distant, cel indiferent și nemilos, grimasa lui Eduard, în care văzuse chipul lui Susanne, și a reușit să nu cedeze chipului scăldat în lacrimi.

— Philip – își întindea mâinile spre el – nu sunt așa. Ce faci din mine?

El a scuturat din cap, s-a ridicat și a plecat.

6

N-a fost încă sfârșitul. Philip o vedea pe Susanne la școală, în fiecare zi, și se ținea departe de ea, dar nu voia să stârnească agitație, să fie întrebat sau să dea explicații și nu-i întorcea spatele când îi vorbea. Nu știa ce să-i zică lui Eduard și, fiindcă era conștient că nu putea să se despartă de el fără o vorbă, a continuat să se întâlnească cu el și să se lase încolțit. Adesea simțea că nu mai avea mult și făcea explozie sau implozie, ca și cum ceva l-ar fi rupt în bucăți sau s-ar fi prăbușit în sine. Însă deseori nu se putea abține nici să viseze și își închipuia ce ar fi putut să fie între el și Susanne, și aproape chiar ajunsese să fie, și când o vedea apoi, era gelos pe tot ce o înconjura, pe oameni și lucruri și pe cățelul prietenei pe care îl lua în brațe.

Apoi a aflat că elevii puteau să plece pentru un an în America. Față de discuția legată de planurile lui Eduard, o despărțire de familie și un nou început într-o altă viață deveniseră ceva ce Philip putea să-și imagineze. N-a stat pe gânduri, bineînțeles că aflase prea târziu de anul în America. Termenul de înscriere trecuse.

Dar acum Philip știa ce voia. Voia să plece de lângă Susanne, de lângă Eduard, din orașul care nu-i adusese fericire, el voia în America. A falsificat o scrisoare prin care tatăl lui cerea să fie înscris la un internat american. Cu ajutorul invitației la interviu venite de la internat, a obținut ilicit o viză și a avut bani cât să-i ajungă pentru un zbor la New York.

Philip n-a spus nimic despre plecare nici lui Susanne, nici lui Eduard și nu și-a luat rămas-bun nici de la părinți, ci le-a lăsat o scrisoare. Când a fost invitat ultima oară la cină la familia

Vollmar, după o întâlnire cu Eduard, a rugat-o pe mamă să stea de vorbă cu el și iar s-au dus împreună la banca de la capătul grădinii. I-a spus că lucrurile s-au complicat între Susanne, Eduard și el și că pleca; că, de fapt, trebuia să-și ia rămas-bun, știa asta, dar că nu putea. Și a zis ce-l nemulțumea.

— De ce a făcut Susanne asta? S-a prefăcut și s-a folosit de mine pentru ca Eduard să aibă un prieten și nici n-am impresia că îl iubește pe Eduard din cale afară.

— Ah, Philip. Dar tu nu te-ai folosit de Eduard ca să fii în preajma lui Susanne? N-ai putut, timp de un an, s-o întrebi pe Susanne ce simte pentru tine? Nu te-ai prefăcut așa cum s-a prefăcut și ea, fiindcă îți era teamă de adevăr?

Philip știa că era adevărat. Ar fi preferat să nu știe.

— Și acum? Tu îi frângi inima lui Eduard cum ți-a frânt-o Susanne ție, și nu-ți pasă. Nu-mi pare rău pentru tine. De Eduard îmi pare rău. Și-a pus mâna pe umărul lui și l-a strâns. Ai să-i scrii o scrisoare din America și ai să explici. Îmi promiți?

Philip a încuviințat din cap.

— Susanne și Eduard – atunci au fost împreună. Închiriaserăm o casă în Bretagne pe timpul verii și, într-o dimineață – soțul meu și cu mine dormeam încă –, copiii s-au sculat, au fugit la stâncă și Eduard a căzut. Nu știm cum s-a întâmplat, Susanne n-a fost în stare să vorbească, iar Eduard avea o amnezie. Un pic de chin sufletesc pentru tine și un an bun pentru Eduard – sunt sigură că Susanne crede că a făcut bine. Așa și e, dacă Eduard păstrează ceva din ce a fost bun în anul ăsta.

Când și-a amintit de discuție, în drum spre casă, după concert și restaurant, lui Philip aproape că i s-a făcut rău de rușine. Nu scrisese scrisoarea promisă. Nu aflase niciodată dacă

Eduard rămăsese cu ceva din binele anului petrecut împreună, cum îi mersese, ce devenise. După sosirea la New York avusese noroc. La instituția care intermedia stagiile pentru elevi în America a dat peste o funcționară care a fost atât de impresionată de fermitatea deciziei lui Philip, încât nu numai că l-a ajutat să rezolve problema cu înșelătoria de la internat și cu viza, ci l-a și primit în familia ei. S-a simțit bine de la început în suburbia newyorkeză și în familia cu două fiice, una de vârsta fratelui său mai mare și una de vârsta surorii mai mici, i-a uitat pe Susanne și Eduard, s-a aruncat în viața de liceu, se bucura că lucra și câștiga bani și îi plăcea ușurința cu care băieții și fetele de vârsta lui intrau într-o relație sau se desprindeau din ea. Nu era suficient de bun nici la flaut, nici la pian ca să intre la Juilliard, a studiat teoria și istoria muzicii, a scris o teză de doctorat despre instrument și virtuozitate și a ajuns profesor la un liceu din New England. Când a renunțat la postul de la liceu, după divorțul de o colegă, s-a întors în Germania și s-a stabilit aici ca muzicolog liber-profesionist, s-a gândit mereu la trecutul lui american, nu și la cel german de dinainte. Șterse cu totul amintirile despre Susanne și Eduard, până când o reîntâlnise la concert. După întâlnire, aducerile aminte nu i-au mai dat pace și amintirea jocului pe care îl jucase Susanne cu el a devenit amintirea prieteniei în care el eșuase. Când a sosit invitația de la Societatea de Științe din Frankfurt, ar fi preferat să nu răspundă. Dar să se sustragă iar – asta chiar nu se putea.

7

Conferința urma să aibă loc abia peste trei luni, dar trebuia inclusă curând în program și Philip s-a pus pe căutat o temă și un titlu. Nu voia să prezinte ceva din cartea lui, pe care Susanne o știa deja. Voia s-o surprindă cu o conferință care să aibă de-a face cu istoria concertelor private, dar și cu Susanne, cu Eduard și cu el. A răspuns în scris că va vorbi despre concertele private cu frați și prieteni și societatea i-a trimis o schiță de afiș pe care tinerii Mendelssohn cântau la pian la patru mâini, iar conferința lui era anunțată cu titlul „Muzică între frați“. Era rugat să înțeleagă; intenția era să fie atras un public larg și de aceea titlul fusese formulat mai scurt și mai sugestiv.

A parcurs materialul pe care îl cercetase pentru cartea lui și n-a găsit ce căuta: o pereche, frate și soră, și un prieten care să fi făcut muzică împreună și care să se fi apropiat prin muzică. Să-i fi născocit? Știa ce biografii, înclinații muzicale și însușiri, ce mediu familial și social, ce îmbrăcăminte și încălțăminte să le dea încât să pară autentici. Dar povești încă nu născocise până acum.

Pe lângă lucrările de muzicologie, scria documentare, critică de concert și operă, recenzii despre cărți pe teme muzicale, compozitori, interpreți și instrumente și colabora la ghiduri pentru concerte și operă. Când plecase de la liceu, ceruse să i se plătească ce se adunase la fondul de pensii și cu asta reușise să-și cumpere un mic apartament. Trăia modest; fiindcă îi cunoștea pe toți cei care jucau vreun rol în viața muzicală a Berlinului, intra gratis la orice operă și orice concert și, pentru că luase spontan locul pianistului absent la o serată de la

hotelul Savoy, putea să ia micul dejun acolo fără să mai plătească. Dar se descurca financiar numai dacă accepta orice, indiferent ce comenzi i se ofereau. Așa că uneori scria și articole despre literatura în care juca și muzica un rol.

Prin urmare, și-a făcut curaj și a născocit o poveste din perioada Biedermeier. Frații Lenz din Karlsruhe, ea la pian și el la violoncel, cântă mereu împreună. Într-o zi li se alătură un tânăr flautist, care se îndrăgostește de soră, devine prietenul fratelui și se formează un trio, până când prietenul, căruia sora nu-i întoarce iubirea, se desparte și de frate și pleacă. Frații rămân în urmă, dar sunt cunoscuți și solicitați în oraș ca duo. Ar fi putut să facă în așa fel încât povestea să pară reconstituită din însemnările surorii, scrisorile prietenului și din relatări ale vremii despre viața muzicală din Karlsruhe.

Dar abia își însăilase povestea și deja și-a dat seama că și prin ea încerca să se fofileze. Voia să înfrumusețeze ceea ce nu era frumos, să se înfășoare în mantia îndureratului și să bagatelizeze pierderea suferită de Eduard inventând o poveste de succes. Trebuia să se confrunte cu ceea ce voia Susanne de la el fără să minimalizeze lucrurile. Trebuia să suporte. Dar nu trebuia s-o lase să-l trateze de sus. Nu pe ea, cea care se jucase cu el. Nu voia nici să locuiască în casa ei. Conferința urma să aibă loc în Gesellschaftshaus Palmengarten[2] și Philip a găsit o pensiune în apropiere.

A ținut seama de afiș și de titlu și a pregătit o conferință despre Fanny și Felix Mendelssohn, despre unirea lor prin muzică, despre concertele de duminică, despre mediul lor muzical. Nu i-a fost greu, scrisese despre asta în cartea lui.

8

Philip a venit pentru proba de microfon cu puțin înainte ca sala să fie deschisă publicului și apoi a așteptat începutul evenimentului într-o încăpere alăturată, împreună cu prietenul lui Susanne pe care îl cunoscuse la Berlin și care avea să-l prezinte. A aflat că între timp firma de lenjerie fusese vândută, că perechea tocmai făcuse o donație universității pentru înființarea unei catedre de artă și design și că soțul lui Susanne ar fi vrut să-l prezinte, dar că fusese nevoit să plece la Geneva, cu fiul lui. Prietenul nu se pricepea la muzică la fel de bine ca soțul lui Susanne și dorea să facă o prezentare scurtă.

Philip n-a vrut să stea în primul rând cât era prezentat. S-a sprijinit de perete și s-a uitat la cei care ședeau acolo, să vadă dacă știa pe cineva, cât de vârstnic sau de tânăr era publicul, dacă fețele promiteau o audiere interesată sau plictisită. Susanne ședea la mijlocul primului rând, la margine era un bătrân în scaun cu rotile, aplecat în față și cu capul înclinat, ca și cum ar fi ațipit. În rândul al doilea, Philip l-a descoperit pe criticul muzical de la *Frankfurter Allgemeine Zeitung* pe care îl întâlnea în fiecare an la târgul de carte. Sala nu era plină, însă Philip se bucura că vedea multe chipuri tinere. Veniseră mai multe femei decât bărbați. Fanny Mendelssohn devenise un simbol al mișcării feministe.

Prezentarea se încheiase, Philip s-a îndreptat spre podium, a trecut pe lângă bărbatul din scaunul cu rotile și a auzit: „Dobitocule“. S-a oprit, s-a întors scurt spre bărbat, care acum își ridicase fața, pândind, și șuiera din nou spre el, în șoaptă, dar limpede și perceptibil: „Dobitocule“. Au auzit și vecinii

bărbatului și Philip a văzut pe fețele lor că erau neplăcut impresionați; nu-i țineau partea și nu erau scandalizați din cauza bărbatului, pur și simplu găseau că incidentul era dezagreabil. Apoi bărbatul s-a prăbușit din nou în sine, iar Philip a urcat pe podium și s-a dus la pupitru. Glasul i se frânsese, nu putea să vorbească, stătea mut. Dorea să se agațe de un chip care i se arăta prietenos, cum mai sunt uneori în public, n-a găsit și, mai ales, nu zărea nici un fel de empatie pe fața lui Susanne, ci doar tensiune și stăpânire de sine. Dobitoc – cuvântul continua să-i sune în urechi. Oare bărbatul din scaunul cu rotile era Eduard? Philip nu-l recunoscuse, dar chipul și glasul fuseseră ca un ecou vag.

S-a salvat așezându-se la pian și cântând una dintre piesele pentru pian compuse de Fanny Mendelssohn. Inclusese mai multe piese muzicale în conferința lui; și acum începea cu una dintre ele. Apoi putea să mulțumească pentru prezentare, să salute publicul, să țină conferința și să facă față discuțiilor. Evita să se uite spre bărbatul din scaunul cu rotile.

Și la recepție s-a ținut departe de el. Ar fi vrut să se asigure că nu era Eduard, dar nu cu prețul de a i se șuiera iarăși ceva. Când a venit Susanne să-l ia, fiindcă pregătise acasă o cină în cerc restrâns, și s-au îndreptat spre mașină, bărbatul din scaunul cu rotile nu era acolo și Philip a răsuflat ușurat.

În mașină a întrebat:

— Nu cumva acela era Eduard?

Ea i-a aruncat o privire disprețuitoare.

— Chiar nu l-ai recunoscut?

Philip a scuturat din cap și a privit spre stradă.

— Când am trecut pe lângă el, mi-a zis „Dobitocule!“.

— Asta le spune tuturor celor care îl irită. Deseori nici nu știu ce anume îi provoacă iritarea. Te-a recunoscut?

— Nu știu, Susanne. Când a spus-o prima oară, l-am auzit doar eu, a doua oară și-a ridicat capul și a șuierat cuvântul – n-am văzut dacă s-a și uitat la mine.

Erau pe autostradă și Susanne conducea pe banda din stânga, repede și cu mișcări bruște, îi forța să se dea la o parte pe cei care mergeau încet sau îi depășea dacă nu se retrăgeau pe banda din dreapta. Conducea sigur, dar Philip nu voia să-i distragă atenția.

— Știu pe de rost partea asta de drum. Putem continua să vorbim.

— Știi ce vreau să întreb – ce s-a întâmplat cu el?

— Demență. A început acum șase ani cu mici ieșiri agresive și izbucniri, situația s-a înrăutățit, uneori părea să se stabilizeze, până când un nou acces îi mai răpea câte o bucată din concentrare, memorie și autocontrol. Dintotdeauna a știut să fie ostil și să se poarte sfidător și cu dispreț față de ceilalți. Și dintotdeauna a știut să devină vulgar și obscen. Acum auzi mereu doar dobitoc și găoază și rahat și nu mai e prietenos cu nimeni, nici cu noi.

— Locuiește la voi?

— Are infirmieri. Dar la cum îi tratează, nu vor să rămână, iar eu sunt nevoită să-i conving să nu plece, cu bani și vorbe bune, și, când nu se mai poate, să găsesc de alții. Toate astea nu-s chiar simple, dar ar fi și mai complicat dacă ar locui în altă parte. Și s-a învățat cu ce-i la noi.

Deci asta voise să spună soțul ei când vorbise de al cincilea copil.

— Eduard a locuit mereu la voi?

— Soțul meu știa că poate să mă aibă numai dacă în casă e loc și pentru Eduard. Am construit pentru el o aripă în care putea trăi cât de independent voia. Are o mică locuință pentru personal, înainte, menajere, acum, infirmieri. Nu i-a lipsit nimic. Nu-i lipsește nimic.

Philip găsea că ce făcuse Susanne dovedea afecțiune și generozitate, dar conviețuirea asta strânsă dintre frate și soră i se părea totodată o tortură care sigur îi sufoca pe amândoi.

— Va fi și el prezent la cină?

— Mereu e prezent. Cred că asta mai ține la un loc ce i-a mai rămas. Când îi sâcâie pe ceilalți, infirmierul îl ia de-acolo. Dar adesea stă pur și simplu și pare să se bucure că e prezent. Râdea. Ți-e teamă de el?

Philip și-a ridicat mâinile în semn de apărare, dar le-a coborât din nou. Da, îi era teamă de Eduard, de capul ridicat, stând la pândă, de acel „Dobitocule!“ șuierat și de ceea ce ar descoperi în ochii lui dacă s-ar uita la el. A privit-o pe Susanne, care ieșise de pe autostradă în șosea și care conducea și acum cu viteză mai mare decât îi plăcea lui Philip, cu hotărâre pe chip, cu ambele mâini pe volan și răsuflând zgomotos când făcea vreo depășire îndrăzneață, când vreo mașină din sens opus nu reducea lumina farurilor și când le ieșea în față o mașină cu farurile stinse. Oare să-i spună lui Susanne? Se tot codea.

— Teamă… poate că într-adevăr mi-e puțin teamă de el.

— Cum să nu-ți fie.

9

Din fericire, nu ședea lângă Eduard, ci între Susanne și prietenul ei, cel care îl prezentase. Soția acestuia regreta că pierduse conferința din cauza serii de bridge. Ceilalți musafiri, trei perechi din vecini, fuseseră la conferință, puneau cuvenitele întrebări și făceau complimente cuviincioase. Eduard a fost adus la masă în scaun, prin spatele scaunului lui Philip, când toți erau deja așezați. Philip aștepta acel „dobitocule“ șuierat, dar nu s-a auzit nimic.

Discuția decurgea între viața lui Fanny Mendelssohn și rolul femeii în secolele al XIX-lea și al XX-lea. Deși erau bogate și n-ar fi fost nevoie, toate femeile de la masă lucraseră în cea mai mare parte a vieții, una ca agent imobiliar, alta condusese un cabinet de fizioterapie cu personal numeros, iar cealaltă fusese medic veterinar specializat în cai de curse. Cu conștiința de sine a celor care s-au impus și au avut succes, ele n-arătau deloc înțelegere pentru resemnarea lui Fanny. De ce nu insistase să i se publice compozițiile? De ce nu stăruise să apară în public ca pianistă? Mai ales că avea și un soț care o susținea?

Doar Susanne o înțelegea pe Fanny. Ce nu voiau celelalte să priceapă era legătura dintre Fanny și fratele ei, Felix, pe care îl iubea și pe care nu-i era îngăduit să-l concureze, pentru că în concurență există mereu posibilitatea să întreci. Dacă l-ar fi întrecut, fie și doar cu un lied, o sonată, un trio, el și-ar fi dat seama – într-atât de inteligent și de onest era – și ar fi fost distrus.

— Cum să se fi împăcat ea cu asta?

— Femeile n-au voie să aibă mai mult succes decât bărbații, fiindcă bărbații nu suportă așa ceva?

— Nu asta spun. Susanne se pregătea să riposteze. Dar apoi a părut că i-a pierit cheful să continue confruntarea, ba chiar că îi lipsea puterea s-o mai facă. Privea pierdută în jur. Tot ce știu e că Fanny nu putea să-și distrugă fratele.

Philip se uita la Eduard. Toată seara a stat tăcut în scaunul cu rotile, a mâncat cu o lingură ce îi mărunțea Susanne cu cuțitul, și-a ținut capul mai mult plecat, ridicându-l doar uneori ca să-i privească atent pe ceilalți – să-i pândească, așa i se părea lui Philip –, și, când privirea a ajuns la el, a avut senzația că Eduard își dădea seama cine era. După ce grupul s-a mutat de la masă pe canapea și fotolii, n-a venit și el de la început. Dar apoi s-a apropiat atât de mult de Philip, încât genunchii li s-au atins, a arătat cu degetul spre el, l-a atins pe piept și a șuierat: „Dobitocule!“. Și-a strâns pumnul și l-a lovit pe Philip în piept, în burtă, pe brațe, nu atât de tare cât să fi durut, dar cât putea el de tare. Părea deznădăjduit și acel „Dobitocule!“ pe care îl scotea la fiecare lovitură suna din ce în ce mai jalnic, mai plângăreț. Lui Philip i-au dat lacrimile, i-a strâns mâinile lui Eduard și a bâiguit:

— Ajunge, Eduard, ajunge.

Dar n-a reușit să-l liniștească și, când a venit infirmierul să-l ia de acolo, a continuat să lovească, acum în gol, și să scoată acel „Dobitocule!“ până când n-a mai putut fi auzit.

Grupul o privea în tăcere pe Susanne, care nu făcea nici o încercare să lămurească incidentul sau să salveze aparențele, ci tăcea la rândul ei.

— E timpul să plecăm, a spus prietenul și s-a ridicat, a fost o seară lungă și frumoasă, și mulțumim, Susanne, pentru

mâncarea minunată, și dumneavoastră – a făcut un semn cu capul spre Philip – pentru o conferință incitantă. S-au ridicat și ceilalți și și-au luat rămas-bun, puțin cam în pripă, așa i s-a părut lui Philip, dar știa că de obicei el era prea lent și prea ceremonios când își lua rămas-bun. Prietenul regreta că nimeni nu putea să-l ducă pe Philip la Frankfurt; toți locuiau în Bad Homburg. Philip a fost sfătuit să comande un taxi și să trimită societății nota de plată, împreună cu celelalte cheltuieli. S-a iscat o scurtă discuție despre avantajele și dezavantajele călătoriei cu avionul sau cu trenul între Frankfurt și Berlin. Apoi Susanne și el au rămas singuri.

10

— Mai rămâi, a spus Susanne, și hai să stai cu mine pe terasă.

Era sfârșitul verii, răcoarea nopții sub un cer înstelat, și Susanne a adus două pături de lână. Ședeau pe o bancă de lemn, dreptunghiulară, albă, așa cum văzuse Philip pe terasele și în parcurile castelelor. Își umpluseră paharele, le luaseră cu ei și le puseseră alături, pe jos.

— Ai plâns.

— Îndată plâng iar.

— Nu-i vina ta. Atunci l-ai rănit tare, dar după jumătate de an i-a trecut. Nu s-a descurcat în prietenie și în dragoste. Au existat femei tinere interesate de el, nu numai din cauza averii noastre, dar nu s-a legat de nici una. A avut prostituate, pe

unele le-am cunoscut mai îndeaproape și mi-au plăcut și n-aș fi avut nimic împotrivă dacă ar fi ajuns să aibă o legătură mai strânsă cu vreuna dintre ele. Dar el nu voia o relație mai strânsă și nici n-a avut prieteni mai apropiați printre colegi.

— Ce a făcut?

— A plecat de acasă, a studiat aeronautică, s-a întors și a început să lucreze la tata. I-ar fi plăcut să conducă institutul, dar tata l-a vândut. Considera că Eduard nu se descurcă în relațiile cu oamenii, cu colegii, clienții, instituțiile de stat.

— Câți ani avea Eduard când a vândut tatăl tău?

— Patruzeci și șase. Ar fi putut să rămână la institut, dar n-a vrut. Tata îi dăduse mână liberă la lucru și acum nu voia să mai aibă pe nimeni deasupra lui. Are chiar și un brevet, nu trăiește doar de pe urma averii noastre. Păcat că n-a continuat să lucreze.

— Tu ai lucrat?

— Tot la tata, am studiat administrarea afacerilor și m-am ocupat de partea comercială. Tata făcuse niște încurcături, iar Eduard le înrăutățise. Ei erau savanți.

Sora și fratele nu numai că trăiseră sub același acoperiș, ci și lucraseră sub același acoperiș. Îl lua dimineața la lucru și îl aducea seara înapoi? Îl scutise pe el, savantul, să se ocupe de încasări și cheltuieli și impozite și luase totul asupra ei, în locul lui? Îi alesese ea și prostituatele și de aceea le cunoscuse pe unele mai îndeaproape și le plăcuse? Al cincilea copil – zisese soțul ei asta așa, într-o doară, zâmbind, sau vorbise serios?

Susanne l-a luat de mână.

— Știu ce gândești. E o prea mare apropiere între Eduard și mine. Dar fără apropiere n-aș fi putut să-l protejez.

— De ce trebuia să-l protejezi? Cunosc destui oameni infirmi care se descurcă singuri.

— Și eu. Dar Eduard e altfel.

N-a întrebat în ce fel era altfel. Nimic din ce ar fi răspuns ea nu l-ar fi convins că trebuia să-l protejeze pe Eduard și nici o obiecție de-a lui n-ar fi convins-o că s-ar fi descurcat fără ea. Și ce se întâmplase se întâmplase. Însă ceva tot voia să știe.

— Să-l protejezi – ți-a făcut plăcere?

— Nu te supăra, Philip, dar e o întrebare prostească. Ți-a făcut plăcere să fii copilul părinților tăi și fratele fraților tăi? Tu ești înzestrat pentru muzică și atât – ți-ai dedicat viața muzicii din plăcere? Ți-a făcut plăcere să trăiești în America și Germania, și nu în Uzbekistan sau în insulele Comore?

— Dacă singura ta înzestrare este să-l protejezi pe Eduard…

Dar nu voia să insiste. Mâna lui Susanne era rece, i-a luat-o, i-a masat-o și i-a încălzit-o. Ea i-a întins-o și pe cealaltă, i-a încălzit-o și pe aceea și i-a ținut amândouă mâinile într-ale lui. Ea s-a tras mai aproape și s-a sprijinit de el.

— Rămâi peste noapte. Privea spre cerul senin. Mâine va fi o zi frumoasă, luăm micul dejun pe terasă și apoi te duc în oraș cu mașina.

11

I-a arătat camera, la etaj, deasupra terasei, i-a adus o pijama de-a soțului și și-a luat rămas-bun cu un sărut dat în fugă, care i-a amintit lui Philip de săruturile fugare de cu mulți ani în

urmă. Din pat vedea câmpia, luminile satelor, ale benzinăriilor, ale halelor în care se producea sau se depozita ceva și puținele mașini care circulau pe șosele după miezul nopții. Philip stătea întins și privea și voia să rămână treaz și să se gândească. Dar a adormit atât de brusc, încât, când s-a trezit puțin mai târziu, i s-a părut că nici nu dormise.

Susanne venise în cameră, s-a strecurat în pat și s-a lungit lângă el. A căutat-o pe pipăite, iar ea, luându-l de mână, i-a arătat că dorea să păstreze distanța.

— N-a fost un accident. Eu l-am împins. Ne-am jucat pe stâncă și eu l-am împins.

Philip aștepta, dar ea n-a continuat. A întrebat:

— De ce?

— Nu voiam ce voia Eduard și el m-a supărat și m-a insultat și m-a lovit, și până la urmă mi-a aruncat păpușa preferată de pe stâncă. Atunci l-am împins.

— Nu voiai să…

— Voiam să moară.

Philip s-a gândit de câte ori le dorise moartea, în copilărie, când era furios, părinților sau fratelui mai mare sau surorii mai mici și pisăloage. Dacă de fiecare dată n-ar fi fost nevoie decât de un brânci?

— El nu știe. Nimeni nu știe. Părinții nu puteau să-și imagineze altceva decât că a fost un accident, iar Eduard suferise o comoție cerebrală cu amnezie retrogradă. Dar unii își recapătă memoria după mai mulți ani și ce mă fac dacă Eduard o să ridice deodată capul, o să mă privească cu ochi treji și limpezi și o să zică: „Tu ai fost“.

— Eduard are demență.

— Știi tu că amintirea nu poate să-și croiască drum prin demență?

Philip era îngrozit. Să trăiești cu frica asta zi de zi, să te duci cu ea la culcare și să te trezești cu ea, pe lângă tortura apropierii sufocante de frate, tortura fricii de adevăr – cum suportase Susanne așa ceva?

— Nu te-ai gândit niciodată să-i spui totul? Să scapi de toate?

— Și apoi? N-aș fi fost nevoită să mă ocup mai puțin de el. Ar fi trebuit să mă ocup și mai mult de el și el m-ar fi urât. Și n-ar fi ținut totul numai pentru sine.

— Toată viața ta…

Philip simțea lacrimi în gât și nu mai putea să vorbească.

— Aproape că i-am luat viața, de aceea viața mea s-a rotit în jurul lui. N-aș putea să am un soț mai bun. E atent, grijuliu, generos și s-a ocupat de copii mai mult decât majoritatea taților pe care-i cunosc. Însă l-am luat fiindcă l-a acceptat pe Eduard ca pe al cincilea copil.

— Îl iubești?

— Atât cât sunt în stare. Mi-am ratat iubirea din tinerețe și, dacă nu înveți să iubești când ești tânăr, nu mai înveți niciodată. Tu trebuia să fii iubirea mea din tinerețe.

— De ce…

— De ce n-ai fost? Eu, fericită cu tine, și Eduard singur? Nu, ce voiam să-ți dau ție îi datoram lui. A râs încet. Uneori visam să recuperez iubirea noastră ratată. Îl strângea de mână, dar încă păstra distanța. Poate că de aceea te-am adus aici. S-a întors spre el. Știu, nu recuperezi o iubire culcându-te cu cineva. Și nici nu-i deloc vorba despre culcat; nu i-am răpit nimic lui Eduard când am făcut-o cu alți bărbați.

Și Philip s-a întors spre ea.

— Să mă culc cu tine – pe atunci nici măcar nu visam așa ceva. Voiam să te îmbrățișez, să te sărut, să-ți simt sânii pe pieptul meu, să stau lungit lângă tine, în piscină, pe canapeaua ta, în patul meu – și uneori mă trezeam dimineața și patul era ud și te visasem, nu că m-aș fi culcat cu tine, ci pe tine, pur și simplu. Se gândea la ce spusese ea. Te-ai culcat cu mulți bărbați?

— Da, chiar și când eram deja căsătorită. Dar nu conta. Fiindcă nu conta, am și putut să renunț când soțul meu a prins ceva de veste și s-a simțit rănit. Credea că aș fi avut niște aventuri. N-aveam aventuri, aveam scurte întâlniri, un prânz sau o seară sau o noapte. Nu voiam să-mi rănesc soțul.

— Să-ți recuperezi iubirea din tinerețe ar fi o aventură.

Mult timp Susanne n-a zis nimic. Philip nu reușea să-și dea seama dacă ea îl privea, dacă avea ochii deschiși sau închiși sau dacă adormise. Iarăși voia să rămână treaz și să cugete, și iarăși a adormit brusc.

12

L-a trezit răspunsul ei.

— Da, ar fi o aventură. Iarăși râdea încet și el nu știa ce înseamnă râsul acela încet. Ai visat îmbrățișări? Săruturi? Sânii mei? Scoate-ți pijamaua. A dat pătura deoparte, s-a ridicat în capul oaselor, și-a scos cămașa de noapte și el a privit-o și s-a supus. Și așa goală tot frumoasă era și o clipă Philip s-a întrebat dacă sânii erau adevărați și dacă ce spunea era adevărat, dacă

nu juca iarăși un joc cu el, dacă nu era deja victima jocului, dacă nu cumva trebuia să plece și dacă chiar ar fi plecat, dacă ar fi avut mașina în fața ușii și n-ar fi fost nevoit să cheme întâi un taxi și să-l aștepte. Apoi a îmbrățișat-o și a simțit-o. Ea a spus:

— Nu-ți fie teamă. Contează. Cu tine contează.

Se simțea ca și cum ar fi ținut-o în brațe pe fata de șaisprezece ani și ar fi avut și el iarăși șaisprezece. Ca și cum îmbrățișarea aceea, în patul acela, ar fi fost îmbrățișarea din patul lui, pe care o visase atunci. Ca și cum s-ar fi împlinit ce-și dorise atunci, s-ar fi împlinit întrecând dorința arzătoare de atunci – și întrecând tot ce dorise și trăise de atunci cu vreo femeie.

Apoi, când stăteau iarăși lungiți unul lângă altul, ea cu capul pe brațul lui și el cu mâna pe pântecul ei, a povestit. Că se îndrăgostise de el de când l-a văzut prima oară, că a fost nevoită să-l îndepărteze tot mai mult, cu cât îl dorea mai mult, că sperase că, făcându-l fericit pe Eduard prin Philip, ar fi putut să-l înșele cu el.

— Nu ți-am reproșat nimic când ai plecat. Dar mă stinsesem. Mult timp am sperat că te vei întoarce și că ne vom regăsi. Totodată, știam că iarăși ar fi trebuit să i te cedez lui Eduard.

— În America v-am șters din minte cu de-a sila, pe tine și pe Eduard. Însă dintre toate fetele, Julie, prietena mea din facultate, semăna cel mai mult cu tine. A privit-o pe Susanne. Nu era la fel de frumoasă ca tine. Dar era blondă și cu ochi luminoși. Și ea se ținea dreaptă.

— Ai știut atunci că ai ales-o din cauza mea?

— Nu, dar după ce ne-am revăzut la Berlin am scotocit prin amintiri – și prin cutia în care țin fotografiile. Asemănarea dintre voi – e imposibil să n-o fi observat atunci. Nu voiam să

recunosc față de mine. Am găsit și o fotografie cu noi, tu și eu, la tine pe balcon. Eduard a făcut-o. A mai făcut și altele, dar n-o am decât pe aceea.

— Uneori mă gândeam că ar putea reuși: tu, prietenul lui și iubitul meu, în același timp. Dar poți să fii gelos și când nu ești în stare să iubești, și el putea asta, și azi mai poate.

— Am născocit o poveste pentru tine. I-a povestit despre frații Lenz și prietenul lor, despre muzica lor, despre plecarea prietenului și cum frații au continuat să cânte. Apoi n-am fost mulțumit de final și m-am gândit la o reîntâlnire a celor trei mai târziu, când cântă încă o dată ca trio și asta devine un eveniment în oraș.

— Nu-i nevoie de vreun eveniment în oraș. Ajunge dacă mai cântă o dată împreună. După un timp a zis: Și mai frumos ar fi dacă prietenul s-ar întoarce numai pentru soră.

— Da.

De ce nu se gândise la așa ceva? Fiindcă povestea pentru conferință era destinată lui Susanne, pe care, la întâlnirea de la Berlin, o simțise distantă, ca atunci la Heidelberg. Însă la Berlin nu fusese doar distantă, ci îl și ademenise la Frankfurt, iar pe vremuri, la Heidelberg, se arătase mereu interesată de el. De ce luase felul ei distant de-a fi drept adevăr, restul părându-i-se închipuire și joc? De ce stătuse doar în așteptare și nu distrusese închipuirea și nu anulase jocul? Să aștepți să vezi ce doresc ceilalți, ce pretind împrejurările – lui Philip îi veneau în minte situații după situații când, în loc să intervină, așteptase.

— Nu, a zis el, nu. S-a terminat cu asta.

Susanne adormise. Îi asculta respirația. Inspirația regulată, suspinul ușor, sforăitul la expirație. Când și-a tras precaut

brațul de sub capul ei, a murmurat ceva neclar, s-a lipit de el și apoi a adormit și el.

13

Ea l-a trezit. Pregătise deja micul dejun și-l adusese pe terasă și l-a așteptat acolo cât s-a spălat pe dinți și pe față, în baia de lângă camera lui, și și-a pus halatul pe care i-l lăsase. A coborât și a ieșit și a fost orbit de lumina puternică. A văzut-o pe Susanne, întâi un contur întunecat, apoi o pictură impresionistă estompată și în cele din urmă chipul și trupul ei, cu claritatea îndrăgită. Era rezemată de parapetul balconului și îl privea.

La micul dejun a fost atentă și tandră, dar când i-a vorbit de o revedere, la Berlin sau în altă parte, unde să fie numai ei și să se simtă bine, a ocolit subiectul.

— Ce e, Susanne?

— Nimic. Când soțul meu e plecat, suntem doar noi aici. Găsesc că e frumos să te am aici.

— Eu…

— Se întoarce în seara asta, dar peste două săptămâni pleacă la Hong Kong. Atunci… A sărit de la locul ei. La douăsprezece trebuie să fiu în Frankfurt. Te pregătești? Și îmi mai faci o favoare?

Înainte ca el să poată răspunde ceva, dispăruse.

A făcut duș, s-a bărbierit, s-a îmbrăcat. Apoi a așteptat-o pe Susanne în salonul de lângă terasă. Nu s-a așezat, s-a apropiat de tablourile lui Nolde și de sculptura lui Giacometti, fără să le

vadă, de cărțile vechi, scumpe, legate în piele, fără să citească titlurile, și n-a ridicat capacul pianului Steinway și n-a atins clapele, cum făcea de obicei.

— Da, a zis Susanne, când s-a întors în salon îmbrăcată și aranjată și făcându-și de lucru cu poșeta, mai cânți o dată piesa pe care ai cântat-o ieri, înainte de conferință? Și încă una sau două?

Philip o privea neștiind ce să creadă despre întrebare, despre Susanne.

— Ieri erai cufundat în cântat și n-ai putut să vezi cât de liniștit și de senin a fost Eduard în timpul piesei. Dar numai muzica live are efect, nu și CD-urile, și trebuie să fie pian și romantism. O mică rugăminte pentru o mică favoare – Susanne nu ridica deloc capul și nu-l privea.

În ușa pe care venise Susanne se afla Eduard, așezat în scaunul cu rotile, împins de infirmier, aplecat în față, cu bărbia în piept. Philip s-a uitat la el, apoi la Susanne și a așteptat-o până când a scos cheile mașinii din poșetă și și-a întors fața spre el, poruncitoare, întrebătoare, deznădăjduită. S-a așezat la pian, a cântat piesa din ziua precedentă și încă una și încă una. Apoi s-a ridicat, și-a luat geanta și a urmat-o pe Susanne la garaj și la mașină.

De data asta conducea încet, de parcă voia să-i dea timp să spună sau să întrebe ceva. Însă a tăcut până când au ajuns la gara din Frankfurt.

A zis:

— Asta nu pot.

— Asta nu poți. A spus-o pe un ton neutru, dar lui i-a sunat dezamăgit sau chiar disprețuitor. Voia să se explice, să se apere, să se justifice. Apoi a auzit-o plângând.

— Îmi pare rău, a zis printre lacrimi, îmi pare rău. A luat-o în brațe, nu știa dacă în chip de rămas-bun sau ca să fie iarăși totul bine, și ea l-a lăsat.

Au stat așa alături, pierduți, până când le-a bătut în geam o femeie căreia îi blocau ieșirea din parcare. Susanne s-a îndreptat, și-a trecut mâinile peste față și a pornit motorul. Philip, buimăcit, dezorientat, a deschis portiera, a coborât, dar s-a aplecat iar spre interiorul mașinii.

— Vreau…

Nu știa ce să mai spună, oricum, nu așa repede, nu cu motorul mergând, nu cu femeia care aștepta.

— Știu, a spus Susanne.

A întins mâna și și-a trecut-o peste obrazul lui. Apoi a tras portiera și a pornit.

1. Hotel de lux din Bavaria, în districtul Garmisch-Partenkirchen.
2. Faimoasă sală de festivități, învecinată cu palmariul din Grădina botanică a orașului Frankfurt.

Amuleta

1

Când a descuiat ușa la lumina lămpii, din întuneric a apărut o femeie și a întrebat:

— Vă rog, pot să vă vorbesc?

N-o cunoștea pe femeie. Era seară, se simțea obosită. Lucrase toată ziua la cabinetul pe care îl vânduse cu câțiva ani în urmă, dar unde continua să îngrijească vechi pacienți. Uneori erau și pacienți noi care voiau să fie tratați de ea. Nu i se mai întâmplase niciodată s-o aștepte acasă.

— Mâine sunt iar la cabinet, de la ora 10.

— Nu e vorba de… e vorba despre soțul dumneavoastră.

— Soțul meu?

A scuturat din cap. Era divorțată de nouăsprezece ani și de atunci se mai întâlnise când și când cu câte un bărbat, chiar și acum exista un bărbat în viața ei, dar nu era nimeni căruia să-i fi zis soț nici măcar în gând.

— Michael, vreau să spun, soțul de care ați divorțat. Trebuie să…

— Nu vreau să vorbesc despre fostul meu soț.

A deschis ușa repede și repede a închis-o în urma ei și s-a rezemat de perete, în holul de la intrare. O jurnalistă care voia să scrie despre Michael? Mereu se tot scria despre el și i se puneau întrebări. Când erau căsătoriți, fusese un membru important în consiliul municipal, după divorț a devenit un primar îndrăgit. Spre surprinderea generală, tocmai renunțase să candideze la noile alegeri și se retrăsese. Voia jurnalista să afle ce motive se ascundeau în spatele deciziei? Ea nu știa nici unul. Nu voia să aibă nimic de-a face cu Michael și n-avea nimic de-a face cu el. Trăiau într-un oraș mare și putea să evite să-l întâlnească. Evita, de asemenea, să vorbească despre el. Nu că n-ar fi fost tentată să-l vorbească de rău. Dar era prea mândră ca să cedeze tentației.

Încă o mai durea. O duruse în toți anii aceia, o durere surdă, suportabilă, persistentă. Cu toate acestea putea fi fericită, dar nu putea să și rămână așa. N-avea încredere în fericire; se încrezuse o dată în ea și fusese înșelată. Michael o părăsise pentru bonă, un clișeu de care râdea cu prietenii și prietenele, sperând că era un râs superior, nu unul amar.

O bătaie sfioasă în ușă. N-a reacționat și atunci s-a auzit soneria. Timid, un sunet abia perceptibil care s-a și întrerupt imediat. Dar ei i se păruse extrem de puternic și, când s-a auzit iar, a deschis ușa brusc și s-a răstit la femeie.

— Lăsați-mă în pace!

Femeia stătea acolo cu capul plecat și umerii lăsați. A ridicat capul și și-a arătat chipul plâns. Plânsul îl transformase, devenise ca al unui copil.

— Milena?

Femeia a încuviințat din cap.

— Îmi pare rău. A zis să vă întreb dacă puteți veni.

A măsurat-o pe fosta bonă din cap până-n picioare. Milena fusese drăguță, blondă, cu ochi albaștri, bine făcută, provocatoare. Aranjată, putea fi și acum o femeie arătoasă. Dar fața ei istovită, temătoare, plânsă avea ochi mici și buze subțiri, pielea era obosită, iar ridurile dintre nări și colțurile gurii erau niște crestături adânci. Milena nu se îngrășase. Dar pardesiul descheiat lăsa să se vadă o siluetă fără talie.

— Nu-i nevoie să-mi zici „dumneavoastră“. Ne-am spus pe nume. Mă cheamă Sabine, dacă ai uitat cumva. Se simțea superioară acelei femei, așa că putea fi mărinimoasă. Intră!

2

Sabine a aprins lumina și a condus-o pe Milena în încăperea spațioasă – cameră de zi, sufragerie și totodată bucătărie – în care transformase parterul casei, după divorț. A poftit-o să-și scoată pardesiul și să se așeze la masa mare.

— Ceai? Vin? Sau vrei un whisky?

— Nu-mi trebuie nimic, mulțumesc. Nu vreau să vă deranjez. Numai că Michael…

— Stai puțin. Am să desfac un vin roșu.

În timp ce Sabine a luat sticla din dulap, a scos dopul, a pus pahare pe masă și a turnat, Milena a privit precaută în jur. Aici începuse, cu douăzeci de ani în urmă, o bonă din Polonia, fericită să fi ajuns într-o casă atât de bună, cu un politician și o doctoriță ca stăpâni ai casei și doi copii, de treisprezece și

cincisprezece ani, cărora spera să le devină prietenă și de la care spera să învețe germană. Pe atunci, camera de zi, sufrageria și bucătăria încă erau separate, soții și copiii își aveau camerele la primul etaj, a ei era la demisol. Oare ce ajunsese camera ei? Cum ar fi devenit viața ei dacă și-ar fi încheiat anul ca bonă și ar fi studiat dreptul și ar fi început o carieră germano-polonă de avocat, așa cum plănuise? Dacă n-ar fi flirtat cu Michael sau dacă el n-ar fi luat în serios flirtul ei sau dacă nu i-ar fi bătut la ușă sau dacă ea nu i-ar fi deschis? Ea flirta cu toți bărbații și nu luase în serios flirtul cu Michael. Crezuse că era exclus ca el să-i bată la ușă, când soția era plecată din oraș, și ea să-i deschidă, nu cu nerăbdare, ci speriată și derutată. Se îndrăgostise de el abia mult mai târziu, după ce trecuseră turbulențele aventurii, despărțirea, divorțul, căsătoria și nașterea fiului, când a observat ce soț și tată grijuliu, devotat și iubitor era.

— Ce-i cu Michael?

— Are cancer la ganglionii limfatici și mult timp n-a luat în serios simptomele. Că slăbea și era mereu obosit și nu mai putea să lucreze ca înainte și că adesea avea puțină febră și transpira noaptea – a crezut că funcția îl epuizase și că are nevoie de vacanță și, văzând că situația n-a fost mai bună după vacanță, s-a gândit că trebuie să se oprească. Am reușit în cele din urmă să-l trimit la medic și medicul l-a trimis la următorul, și în final i-au recomandat o chimioterapie care poate că-i va îngădui să trăiască puțin mai mult, dar el nu vrea așa ceva. Seamănă cu câinele pe care l-am primit în copilărie și care era deja bătrân și a murit curând. Se scoală, se duce cu pași osteniți la fotoliul lui sau pe terasă, în zilele frumoase, și șade sau stă lungit și nu se mișcă. Mănâncă puțin și nu citește nimic și abia

dacă mai vorbește și încă nu are nevoie de morfină, dar e atât de absent, ca și cum i s-ar administra deja.

— Aveți copii?

— Nu mai locuiesc cu noi. Cel mare studiază în Anglia, cele două fete sunt la internat. Michael se bucură când vin în vizită, nu vorbește mult, ele îi citesc lucruri care îi plăceau în copilărie. Și eu îi citesc. Acum vă roagă să-l vizitați. Sau să vă întâlniți – zice că înțelege dacă nu vreți să veniți la noi și că mai poate veni el într-o cafenea sau pe o bancă în parc.

— Ce vrea de la mine?

Acum Milena a luat totuși paharul de care nu se atinsese când Sabine băuse dintr-al ei. L-a ridicat, dar l-a pus jos, fără să bea din el.

— De unde să știu? Tonul glasului i se schimbase, era sfidător, distant. Probabil că v-a spus în scrisoare. Mi-a zis că v-ar fi scris și că nu i-ați răspuns. De aceea sunt aici. Ca să știți că ar vrea să vă întâlnească. A scos un bilet din buzunarul pardesiului pe care și-l pusese pe genunchi. E numărul lui. Are telefonul la el mereu, el o să vă răspundă, nu eu.

S-a ridicat.

S-a ridicat și Sabine. Dar nici una din ele n-a pornit spre ușă. Sabine își dădea seama cât de greu trebuie să-i fi fost Milenei să vină și sentimentului de superioritate i s-au adăugat o vagă bucurie malițioasă și o vagă milă.

— Sigur nu ți-a fost ușor să vii încoace. Vedea că Milena ezita și că nu-și dădea seama dacă femeia mai în vârstă voia s-o consoleze sau s-o umilească. Respect asta.

Milena a ridicat din umeri și s-a îndreptat spre ușă. Sabine a urmat-o.

— Spune-i că am să mă gândesc.

Milena a dat din cap, a salutat în șoaptă și a ieșit din casă.

3

Cum transforma vizita Milenei relația Sabinei cu Michael! El nu mai era aducere aminte și închipuire, ci devenea din nou real, chiar dacă Sabine se întâlnise cu realitatea lui Michael doar în povestea Milenei. Era suficient să-i îngăduie acelei dureri surde, care n-avea alt conținut decât faptul că viața ei, lumea ei, felul ei de a iubi nu prea erau în ordine, să se preschimbe într-o furtună de sentimente. El își merita boala. Era ca o victorie pe care o obținuse ea, în sfârșit. Merita femeia aceea, care nu mai era frumoasă, pe care o umilise rugând-o s-o viziteze și care îl va face să plătească pentru asta. Se simțea triumfătoare, știind că el voia s-o vadă, că avea nevoie de ea și că nu putea să moară fără iertarea ei. Îi era și milă de bărbatul acela care fusese puternic și rezistent, care ar fi meritat să fie doborât de un stop cardiac, ca un copac, și care, în schimb, se veștejea. Totodată, viața asta care ducea la o moarte timpurie era ca o pedeapsă, pentru că o părăsise, pentru că dorise să fie iarăși tânăr, cu Milena. Își însușise o tinerețe pentru care era prea bătrân și acum primise o bătrânețe pentru care era prea tânăr. De fapt, fusese necopt atunci, necopt era și acum. Atunci socotise că ea trebuia să-l înțeleagă și să-l consoleze, cum face o mamă cu băiețelul care a făcut o trăsnaie, dar fără să fi fost rău intenționat. Ce înjositor, să n-o vadă ca pe-o femeie, ci să-i dea doar rol de mamă! Nu, nu se va întâlni cu el. Ba da, se va întâlni

cu el și-l va umili așa cum o umilise el pe ea, pe ea și pe Milena și pe cine mai știe câte alte femei.

Sabine a stat la masă și a golit sticla și a mai deschis una. Sau ea își luase rolul de mamă și îl socotise un băiețel? Știa că putea să fie dominatoare și să se impună; așa condusese cabinetul în toți anii aceia și, o vreme, Colegiul Medicilor. Își adusese copiii pe drumul cel bun, pe băiat, care se descurca greu cu deciziile, și pe fată, care era foarte înzestrată, dar avea prea puțină încredere în sine. De fapt, ce fusese în ultima vreme între copii și Michael? După divorț, renunțaseră la dorința de a-l vedea. Sau le alungase ea dorința? Oricum, cât au stat la ea, nu l-au văzut, și apoi, când i-au dat de înțeles că vor să ia legătura cu tatăl lor, le-a spus să facă ce doresc. Ea nu voia să știe nimic.

Era nouă și jumătate, nu prea târziu ca să-și sune copiii. Pe Bertram l-a găsit acasă.

— L-ai văzut pe taică-tu în ultima vreme?

Auzea glasuri și râsete și muzică.

— Nu se poate să vorbim mai târziu? Am musafiri.

— Atunci du-te în cealaltă cameră. Vreau să știu doar…

— Acum nu se poate, mamă. Te sun mâine.

A închis telefonul.

Ea îi cumpărase locuința în care petrecea cu musafirii. Ea îi dădea lunar bani în plus, un adaos la veniturile modeste de fotograf, fără de care n-ar putea să petreacă cu musafirii. Dacă ea n-ar fi stăruit să meargă la școală și să-și încheie studiile, n-ar fi fotograf și n-ar avea prietenii și prietenele cu care petrecea. Sabine a tras adânc aer în piept. Și-a interzis să-și sune fiul încă o dată și să-i ceară socoteală. A sunat-o pe fiica ei.

— L-ai văzut pe taică-tu în ultima vreme?

— De ce întrebi?

— L-ai văzut?

Sabine și-a auzit fiica expirând sonor și nu-și dădea seama dacă așa își exprima indignarea față de mama autoritară sau dacă se pregătea să-i ofere informația cerută.

— Taică-tu și-a trimis nevasta la mine.

— Noi două n-am vorbit niciodată despre tata. Poate că ar trebui. Dar n-o să m-apuc s-o fac noaptea, la telefon.

— Noaptea? Nu-i nici măcar zece.

— Nu ți-a spus Milena cum stă treaba cu el?

— Ba da, dar el a vorbit cu voi despre mine? Știi de ce vrea să mă vadă?

— Nu. Nu știam nici că vrea să te vadă. N-am cu ce să te-ajut, mamă.

Sabine aștepta ca fiica ei să mai zică ceva, deși știa că aștepta degeaba.

— Atunci, somn ușor!

— La fel.

Sabine a închis înainte să închidă fiica ei. Milena pomenise de o scrisoare pe care o scrisese Michael. Ea nu primise nici o scrisoare. Să-i ceară lui Michael să-i dea explicații în scris? Nu, asta nu mergea. Nu putea decât să accepte sau să refuze.

Voia să-l vadă? Să se bucure că era șubrezit, că era nefericit, că se simțea vinovat față de ea, că avea nevoie de iertarea ei? Voia să-l ierte? Putea s-o facă?

4

Nu s-a putut hotărî nici săptămâna aceea, nici următoarea. Iarna se apropia de sfârșit, zilele se lungeau. Seara, când Sabine se întorcea acasă, nu mai era întuneric în jurul clădirii și, dacă Milena ar fi așteptat-o, Sabine ar fi văzut-o imediat. Dar Milena n-a mai venit. Michael n-a mai scris încă o dată și ea nu le-a mai pomenit copiilor nimic despre el.

Amintirile au prins viață din nou. Pe atunci, Michael nu fusese doar băiețelul care voia să fie consolat de mamă. Când ea și-a arătat dezamăgirea, durerea și furia, i s-a părut enervantă. N-avea nevoie de așa ceva. Îi era mai bine cu Milena. A plecat fără să fi avut măcar o discuție adevărată, să se fi certat măcar o dată, să fi suferit, să fi plâns împreună. Și acum roșea de rușine că îl pândise și îl implorase și țipase la el să vorbească cu ea, atât în fața biroului său, cât și în fața casei în care își luase un apartament cu Milena. Se strecura pe lângă ea cu o față pe care se citeau fereala și jena.

Cunoștea expresia asta, o avea când cineva îl ruga ceva insistent, când avea nevoie de ajutorul lui în casă și în grădină, când îl reținеau copiii de la treabă, când sărea pe el câinele pe care nu-l iubea, dar care îl iubea pe el. Își amintea de celelalte fețe ale lui, cea bărbătească, cea copilăroasă, cea temătoare, cea șarmantă, când în bărbat se întrezărea copilul, care făcea din femei electoratul lui. Nu știa să fi văzut o față furioasă; emoțiile puternice, de care se ferea când le vedea la alții, el nu le cunoștea. Până la despărțire, nici ea nu arătase vreodată furie; poate simțise că era mai bine să-și stăpânească emoțiile puternice dacă voia ca lucrurile să meargă bine între ei.

Odată a scos din debara albumele vechi cu fotografii. În timp ce stătea și privea pagină cu pagină, mirându-se cât de tineri fuseseră, cât de stângaci erau în fotografii și în viață, cât de cuminți arătau copiii, cât de străini îi erau oamenii, a trecut pe la ea Volker, coleg și prieten, bărbatul cu care se culca.

— Îmi dai voie? S-a așezat lângă ea și s-au uitat împreună la fotografii. După un timp a întrebat:

— Ce ți-a venit cu trecutul? De două săptămâni ești altfel, nici departe, dar nici aici, ca și cum n-ai ști unde ți-e locul.

Ea a clătinat din cap.

— Am căutat o geantă în debara și am dat peste albume. Să le iau jos și să mă uit prin ele – asta a fost numai o toană.

Își dădea seama, uimită, că i s-ar fi părut o trădare să-i povestească lui Volker despre Michael. De ce?

În prima zi caldă de primăvară ședea pe terasă la cafeneaua Dilthey. Pe lângă ea a trecut Milena. Acum era aranjată, arăta bine și îl privea radioasă, râzând, pe bărbatul care o cuprinsese cu brațul. N-a văzut-o pe Sabine, îl vedea doar pe bărbat și Sabine era invidioasă pe atât de multă uitare de lume. Și din nou Michael s-a mai micșorat puțin.

În cele din urmă i-a povestit celei mai vechi și mai bune prietene despre dilema ei. Prietena i-a zis doar adevăruri. Că atunci când iertăm, o facem de dragul celuilalt, dar și mai mult de dragul nostru. Că întâlnirea cu Michael i-ar face bine; nu fericirea o înșelase, ci bărbatul; el își încheiase socotelile cu ea de pe atunci, dar nu și ea cu el, și dacă acum ar termina-o în sfârșit cu el, ar fi din nou în stare să facă loc fericirii. Relația cu copiii, care țineau legătura cu Michael, dar nu-i vorbeau despre asta, fiindcă ea n-avea nici un contact cu el, ar deveni mai

lejeră. Avea toate atuurile în mână, putea fi generoasă și avea să-și savureze generozitatea.

— Sau te-ai cuibărit atât de bine în durerea ta, încât nu mai poți să trăiești fără ea?

5

Nu voia să i se spună, să fie nevoie să i se spună asta. N-a mai găsit biletul pe care i-l dăduse Milena, i-a scris un e-mail fiului ei, rugându-l să-i dea numărul de telefon al tatălui său, și l-a primit a doua zi.

Unde să se întâlnească cu el? Cea mai frumoasă cafenea din oraș era Meyers, veche, desuetă, confortabilă, în care ea și Michael se întâlniseră adesea, unde nu mai pusese piciorul mult timp după despărțire și pe care o transformase apoi cu îndârjire în cafeneaua ei. Nu, nu voia să se vadă cu Michael la Meyers.

Milena zisese că era gata să vină și pe o bancă în parc și, cu cât se gândea mai mult, cu atât i se părea că banca era mai potrivită. Ar sta alături și ar putea să se privească, dar nu erau nevoiți s-o facă. Dacă ar interveni pauze, era mai ușor să taci stând umăr lângă umăr decât față-n față. Fostul primar n-ar fi privit curios sau salutat de alți vizitatori și, dacă s-ar lăsa pradă emoțiilor, nimeni n-ar găsi că e nepotrivit și nici n-ar fi prea interesat. Și dacă o să plouă în ziua în care își dădeau întâlnire? Ei, atunci aveau să șadă sub o umbrelă. Și dacă o să fie frig? Sabine nu voia să se mai gândească.

Nu l-a sunat, i-a trimis un SMS. Să-l sune, ca și cum ea ar vrea ceva de la el, și nu el de la ea, să-i audă glasul, să simtă în ce stare era și să se adapteze la ea, din reflex, ca și cum nu el, ar fi trebuit să se adapteze la starea ei, eventual să sune într-un moment nepotrivit, chiar când era medicul acolo sau când Milena îl spăla sau îl pregătea de culcare, și să i se spună să revină mai târziu – nu, Sabine nu voia să se supună la așa ceva. A scris scurt: „Lunea viitoare, la ora 16, banca din grădina botanică, lângă cireșii japonezi?“. Și el i-a răspuns scurt: „Bucuros“.

A încercat să se pregătească pentru întâlnire. „Poți să mă ierți?“ – ce ar răspunde? Putea? Nu de dragul lui Michael, ci de dragul ei, cum zisese prietena? Sabine știa că trebuie să fie pregătită pentru așa ceva, chiar voia să fie pregătită, numai că dispoziția s-o și facă întârzia să apară. În inimă. În cap era de acord cu prietena; era timpul să încheie socotelile cu Michael, în sfârșit, era ultima ei șansă să facă loc fericirii, poate fericirii cu Volker, și ar fi fost bine și pentru relația ei cu copiii. Să-l ierte pe Michael – ce altceva mai trebuia decât să înțeleagă de ce făcuse ce făcuse atunci? Înțelegea, îl cunoștea, nu era rău, doar slab, incapabil să caute într-o relație mai mult decât o monotonie prietenoasă, confortabilă. Dacă n-ar fi plecat el, ar fi fost nevoită să plece ea, mai devreme sau mai târziu. N-ar fi suportat mult timp rutina aceea goală.

Putea să-l ierte? Nu fără el. Dacă ar reuși să discute, în sfârșit, despre tot, despre ce mersese prost în căsnicia lor și despre supărarea și durerea pricinuite de el la despărțire și despre agresivitatea pasivă cu care s-a retras și s-a împotrivit – dacă ar pricepe, în sfârșit, ce făcuse și ar ruga-o sincer și smerit să-l ierte, atunci l-ar putea ierta.

6

Era o zi de luni însorită, caldă, și Sabine savura drumul prin grădina botanică până la cireșii japonezi. Forsiția înflorea, pe ramurile tufelor și copacilor plesneau mugurii și se iveau frunze tinere, verzi, păsările făceau gălăgie, iar grădinarii de la grădina botanică, femei și bărbați, săpau și greblau și plantau. Curând, natura avea să se arate în toată splendoarea ei.

Sabine l-a zărit pe Michael de departe. Ședea drept, ținând un baston între picioare, cu mâinile pe măciulie și, când i-a auzit pașii, a întors capul spre ea și s-a ridicat. Își dădea seama că efortul era mare și că îi venea greu să facă cei câțiva pași în întâmpinarea ei. Dar se ținea drept și arăta bine în costum bej, cu vestă, cămașă albastră, papion albastru cu roșu și pantofi din piele împletită. A înclinat capul, a însoțit-o până la bancă și s-a așezat abia după ce ea a luat loc.

— Mulțumesc că ai venit.

Ea a ridicat din umeri.

— Ești pe moarte – glasul ei avea un ton ascendent, spusele ei nu trebuiau privite ca o constatare, ci puteau fi înțelese și ca întrebare.

A râs încet.

— Mereu am admirat felul tău direct de a fi – și m-am temut de el. Mie îmi place să idealizez lucrurile. Dar ai dreptate: sunt pe moarte și aici nu-i nimic de idealizat.

A apărut o grădinăreasă împingând o roabă, le-a dat bună ziua și ei au răspuns.

— Aș fi putut și să-ți scriu. Dar mama a vrut să ți-l dau. Era important pentru ea; nu voia să ți-l trimit sau să ți-l aducă unul

dintre copii, ci a ținut să ți-l dau eu. Te-a plăcut foarte mult. După despărțirea noastră, a înțeles că nu mai voiai să ai de-a face cu părinții și cu frații mei. Dar a durut-o. I-ar fi plăcut să studieze medicina și n-a putut pe vremea aceea. În tine a văzut ce ar fi vrut ea să devină, iar luptele tale – casă, copiii, cabinet – au emoționat-o de parcă ar fi fost ale ei. Nu m-a iertat cu adevărat niciodată că te-am părăsit, chiar dacă nu ne-a arătat-o, Milenei și mie, și ne-a și iubit copiii. A băgat mâna în buzunarul interior al hainei, a luat mâna lui Sabine și i-a pus în palmă lanțul de aur cu amuleta de obsidian negru, cu montură și ornamente de aur, pe care mama lui îl purtase zi de zi.

Sabine nu voia să plângă. Nu față de Michael, care o văzuse plângând prea des și care prea des o disprețuise pentru plânsul ei. Dar nici să vorbească nu putea în timp ce lupta cu lacrimile. A luat amuleta în mâini, a deschis capacul și în interior a văzut o mică fotografie a mamei lui Michael, în partea stângă, iar în dreapta, una cu copiii ei, când aveau patru și cinci ani.

Mama lui Michael era mai în vârstă decât și-o amintea Sabine. Avea părul alb, obrajii ridați, iar în privire i se citeau atenție și concentrare, dar și teamă. Teama era ceva nou, Sabine își amintea bine atenția și concentrarea. Mama lui Michael fusese mereu preocupată de ea, mereu plină de o curiozitate tandră față de felul în care tânăra femeie avea să-și gospodărească numeroasele sarcini, de simpatie și de dorința de a fi de ajutor. O plăcuse pe Sabine, ca și Sabine pe ea – și uite că pur și simplu o șterse din viața ei. Își amintea de telefoanele și de scrisorile în care mama lui Michael îi propusese să ia împreună prânzul sau cina sau chiar și numai să se întâlnească la o cafea. Sabine fusese distantă la telefon, iar la scrisori nu reacționase deloc.

— În amuletă mama ținea o fotografie de-a tatei și una cu noi, copiii. M-am gândit că ai prefera să-i ai pe ea și pe copiii tăi. Uită-te la ochii ei – la bătrânețe mama a devenit depresivă și, odată cu depresia, a venit și teama de lume, mai ales de cea de afară, dar și în casă puteau s-o sperie statura masivă a tatei sau dulapul cel mare sau perdeaua fâlfâind în vânt. Cu toate astea, a vrut să știe până în ultima clipă ce se întâmplă în lume și, mai ales, ce fac nepoții și nepoatele.

Sabine a dat să întrebe când murise, dar a renunțat. Ce rost avea? A șezut tăcută, apoi a strâns amuleta în palmă și a dus-o la inimă.

— Mulțumesc.

Grădinăreasa se întorcea cu roaba, a zâmbit și Sabine i-a întors zâmbetul, iar Michael a ridicat mâna.

După un timp, el a întrebat:

— Ai renunțat la cabinet?

— Da. Dar mai ajut și sunt deseori acolo.

El a dat din cap.

— Eu nu duc lipsa funcției. Dar îmi lipsește sentimentul acela de apartenență, de implicare, de a contribui cu ceva. A râs. Dacă am fi o firmă de familie, un supermarket, și Thomas ar conduce-o, m-aș mulțumi să pun lucrurile în pungi, pentru clienți.

— Ți-e frică de moarte?

A clătinat din cap.

— Nu mă cuprinde spaima, ca pe mama. Dar sunt tot mai trist și ar fi bine dacă moartea ar pune capăt situației. S-a întors spre ea și a privit-o. Îmi pare rău, Sabine. Pentru ce a fost, pentru ce am făcut și ce n-am făcut – îmi pare rău. Dar mai mult decât atât, mă întristează. Tristețea se întinde peste toate, mă

obosește, e o apă neagră, un lac negru în care mă înec, mă înec fără oprire.

Sabine nu știa ce să spună, ce să facă. Să-i spună că îl înțelege? Nu-l înțelegea. Să-l îmbrățișeze? Și-a lăsat mâna pe mâna lui.

— Pot să te duc acasă cu mașina?

7

I-a dat brațul și, cu cât mergeau mai mult, cu atât mai anevoie folosea bastonul și cu atât mai greu se sprijinea de ea. Îi era milă de el.

N-au vorbit. N-au vorbit nici în mașină. Când a oprit în fața casei lui, el i-a strâns mâna și i-a spus:

— Mi-a făcut bine. Mulțumesc.

Câteva săptămâni mai târziu a citit în ziar că murise, încă înainte s-o sune copiii. Timp de câteva zile s-a scris mult despre el și despre tot ce îi datora orașul: noua primărie, noua sală de festivități și extinderea clădirii în care era teatrul municipal, noul cartier de pe terenul vechii gări de mărfuri, reducerea considerabilă a datoriilor. Sabine n-a citit. Dar nu-i mai era neplăcut să fie întrebată de el și recunoștea că realizările lui erau impresionante.

Fiica ei a întrebat-o dacă nu era în sfârșit momentul să vorbească despre tatăl său.

— Poate, a răspuns și n-a mai revenit la asta.

O rugase Michael sincer și smerit să-l ierte? Fusese sincer și smerit. Însă, de fapt, nu-și ceruse iertare și nu vorbiseră nimic din ce-ar fi vrut ea să vorbească cu el. Își dorea să fie dezamăgită, dar nu era. Muncea mai puțin, își făcea mai puține griji din cauza copiilor, era mai deschisă față de Volker și de propunerile lui de concediu petrecut împreună. Când se întorsese acasă de la întâlnirea cu Michael, pusese lanțul de aur cu amuletă în caseta cu bijuterii. Dar, după moartea lui, l-a scos și l-a purtat zi de zi.

Fiică iubită

1

S-au cunoscut într-un weekend de yoga, la Marea Baltică. Bastian fusese părăsit de soție pentru alt bărbat și acum voia să-și schimbe și el viața, să muncească mai puțin, să uite de rațiune, să-și descopere trupul, să se găsească pe sine. Theresa era sătulă să fie numai soție, gospodină și mamă și, prin weekendul de yoga, îndrăznea prima ei ieșire și evadare.

Joi seara a fost festivitatea de bun venit și, dintre cele opt femei, ea i-a atras atenția imediat, iar el, dintre cei patru bărbați, atenția ei. Trupul delicat, fața palidă cu ochi mari, negri și cu acel amestec de prudență și curiozitate din expresie – era cu totul altfel decât soția lui corpolentă, hotărâtă, autoritară, și îi venea ușor să-și imagineze o viață împreună cu ea. Ei i-au plăcut mișcările lui energice și totodată stângace, ochii albaștri, luminoși și faptul că la prezentare a vorbit puțin și a dat să se-nțeleagă că se afla într-un fel de căutare. Soțul ei avea totul sub control.

Vineri, privirea lui s-a tot îndreptat spre ea și a ei spre el și uneori privirile li s-au întâlnit. Seara, când grupul a mai stat la un ceai de mentă și de mușețel, s-au așezat alături. Sâmbătă seara au lăsat grupul să-și vadă de-ale sale, au făcut o plimbare pe țărm, au găsit un fotoliu de plajă căruia cel care îl închiria uitase să-i pună lacăt și au stat de vorbă. Ea a povestit despre căsnicia ei, despre fiica ei de cinci ani, Mara, și despre dorința de a-și relua și încheia studiile de medicină și de a lucra ca medic. El i-a povestit despre căsnicia lui, despre hotărârea de a-și reduce cu un sfert timpul de lucru și despre speranța de a deveni un spirit mai liber într-un trup mai liber, prin yoga, pilates și dans. Nu și-au vorbit de rău căsniciile, dar ele deja nu mai aveau loc în visurile lor. Locul pe care îl ocupaseră era acum liber.

Apoi cei doi doar au stat și au privit. Luna plină, mare, portocalie, era atât de clară pe cer și se oglindea atât de netulburată în marea încrețită, încât totul părea posibil. Bastian a luat mâna Theresei și ea a strâns-o pe a lui. Duminică la prânz au plecat odată cu ceilalți, dar au rămas în localitate și au luat o cameră la hotel. Ea și-a sunat soțul și a avut noroc; n-a răspuns, iar robotul a înregistrat cu nepăsare că se va întoarce abia luni. El i-a dat indicații secretarei să-i anuleze toate întâlnirile de luni. Apoi amândoi și-au închis telefoanele.

Ce repede poate să meargă! Toată viața lui, el chibzuise și șovăise la orice decizii importante – ce să studieze, dacă să se însoare, dacă să lucreze pe cont propriu, iar ea fusese prea fricoasă ca să reziste la insistențele soțului ei și să-și continue studiile după nuntă, împotrivindu-se rugăminții lui. După prima noapte petrecută împreună parcă erau transformați. Orice ar fi fost – copleșitoarea întâlnire erotică, plictiseala vieții

de până atunci sau speranța că în sfârșit totul va fi cum trebuie –, amândoi erau siguri că se potriveau, că voiau să se mute și să trăiască împreună.

Acasă, Theresa și-a înștiințat soțul că îl va părăsi curând și l-a rugat ca până atunci să locuiască la hotel sau la un prieten. Pentru că el nu s-a învoit, ci a stăruit și a amenințat și a strigat și a plâns, ea a chemat o firmă pentru mutări în timp ce el era la serviciu, a scos din locuință lucrurile pe care voia să și le ia, le-a lăsat într-un depozit și s-a mutat împreună cu fiica ei la o prietenă. Bastian, care mereu închiriase locuințe în clădiri vechi din oraș, a cumpărat o casă în mijlocul naturii, fiindcă Mara era obișnuită să se joace în grădină. Soția lui, care nu mai era sigură că celălalt era cel potrivit, nu numai că a păstrat locuința, ci, odată cu locuința, i-ar fi plăcut să-l păstreze și pe el. Oare n-ar fi putut să repare printr-o terapie de cuplu tot ce nu mersese bine între ei și dusese la aventura ei și a lui? Dar cu egoismul tipic celui fericit, Bastian își găsea soția doar agasantă, după cum și Theresa își găsea soțul doar agasant. După trei săptămâni s-au mutat în casa lor.

2

Se înțelege de la sine că viața împreună nu era chiar așa de simplă cum visaseră. Dar amândoi aveau multă bunăvoință și amândoi împărtășeau părerea că Mara nu trebuia să sufere. Fiindcă era nevoită să mai aștepte cu reluarea studiilor, Theresa avea timp să se ocupe de Mara și s-o ajute să se obișnuiască cu

noua situație domestică și cu începutul vieții de școlar. Bastian n-a încercat să ia locul tatălui, ci era o prezență calmă, niciodată mustrătoare, niciodată autoritară. Era amuzant și, după câteva săptămâni, Mara era bucuroasă. Povestea bine și întâi l-a rugat Theresa să povestească, în timpul drumețiilor făcute împreună, apoi l-a rugat și Mara. După o jumătate de an a cerut să-i citească el înainte de culcare. Când tatăl ei nu putea să vină s-o ia în weekendurile petrecute cu el, o ducea Theresa, până când, o dată, fiind bolnavă, a trebuit s-o ducă Bastian; de atunci Mara l-a acceptat și pe el ca șofer.

Nu numai că s-au obișnuit unul cu celălalt, dar s-au și îndrăgit unul pe celălalt. Îi plăcea tatăl ei, care o cicălea cu bunăvoință, vrând s-o educe, dar nu știa să educe și o răsfăța. Bastian era cu totul altfel, mai puțin zgomotos, mai blând, un ascultător atent și, când îl întreba ceva, era plin de sugestii și încurajări. Dacă nu înțelegea ceva la școală, o ajuta bucuros la problema care trebuia rezolvată și era un sprijin și pentru ea, cea care voia s-o rezolve. Primul sărut i l-a dat când, mulțumită unui sistem de asocieri născocit de el, a reușit, în sfârșit, să spună fără greșeală poezioara pe care a trebuit s-o învețe pe de rost în clasa întâi și cu care nu se descurca. A citit de timpuriu și el, îi găsea cărți. În clasa a doua a început să scrie scurte povești pe care el le citea și le lăuda.

Orice teme avea de făcut, să citească sau să scrie, tot ce putea să facă afară, făcea afară. La fel, prefera să stea afară cu băieții decât înăuntru cu fetele, îi plăcea mai mult să se cațăre în copaci decât să aranjeze case pentru păpuși, să se joace de-a hoții și vardiștii decât de-a tata, mama și copilul, să joace fotbal decât să facă balet. Theresa era uluită; ea fusese cu totul altfel. Bastian ridica din umeri. Albastru în loc de roz, jeanși în loc de

rochii, mândră de zgârieturi și julituri în loc de plăcerea de a se farda – ei, și ce?

În timpul căsniciei lui, Bastian se obișnuise cu gândul că nu va avea copii. Soția lui nu putea să aibă și, cât timp căsnicia funcționase, cât amândoi erau solicitați în profesiile lor, nu doar în timpul săptămânii, ci și sâmbăta și duminica, cât amândoi erau prea obosiți seara, fie și numai ca se uite la televizor împreună, nu putea să-și imagineze o viață cu copii. Acum avea dintr-odată o viață cu copil și îi plăcea și ar fi dorit să aibă mai mulți copii. Dar n-a fost să fie, iar când Theresa și el și-au dat seama că încercările de inseminare artificială amenințau să le strice bucuria sexualității, n-au mai continuat. În plus, Theresa își terminase studiile și făcea instruire practică, iar viața era atât de densă, încât dorința de a mai avea un copil a pălit, devenind o nostalgie abstractă. Asta era, avea să rămână doar Mara.

Nici soțul Theresei, nici soția lui Bastian n-au vrut divorțul. Mult timp le-a fost indiferent și lor, Theresei și lui Bastian, dacă erau căsătoriți sau nu. Și după mai mulți ani, siguranța că erau meniți unul altuia era la fel de mare ca la început. Apoi le-a venit cheful să facă din al șaptelea an, cel greu, afurisit, anul nunții lor. Au divorțat și au transformat pregătirile de nuntă într-un joc pe care l-au jucat în trei. Ce anotimp? Ce loc? Cu sau fără biserică? Și câți invitați? Ce mâncare?

S-au căsătorit în iulie, într-un mic sat de la porțile orașului. Deși mergea cu plăcere la orele de religie, Mara era împotriva unei cununii, iar lui Bastian și Theresei le convenea. Au ascultat și de dorința Marei de-a avea puțini invitați: fratele Theresei cu soția și fiica, sora lui Bastian cu soțul și fiul, patru buni prieteni și prietene și Sylvie, cea mai bună prietenă a Marei. Părinții

Theresei considerau că această a doua căsătorie nu putea să primească binecuvântarea Domnului, tatăl lui Bastian era mort, iar mama lui zăcea în spital cu fractură de șold. Mara a ales și mâncarea: friptură cu găluște și varză roșie, felul ei preferat. La masă s-a ridicat și a ținut un mic discurs. Că o încânta nunta și că se bucura să aibă doi tați, pe tati și pe Bastian.

3

Mara a mers la un liceu de fete. Spre surprinderea Theresei și a lui Bastian, ea, care preferase să se joace cu băieți, și nu cu fete, a refuzat liceul mixt din vecinătate. A făcut-o fără nici o explicație, dar ferm și, mai târziu, Bastian a și aflat motivul; băieții cu care se jucase ea și care s-au dus la liceul mixt voiau să fie, în sfârșit, băieți adevărați și să nu se mai joace cu fetele, nici cu Mara.

Mara participa la discuții când în clasă venea vorba despre băieți. Stăteau la poarta școlii, unii își așteptau prietenele, alții căscau gura, ședeau pe biciclete, se sprijineau de ziduri, șușoteau și fluierau și strigau după fete. Voiau să fie cool. Voiau – dar care era chiar cool, care era sexy și de ce, care arăta bine și de ce anume, care era doar fanfaron, care nu făcea doi bani dintr-o privire, dar dintr-a doua? Fetele nu mai epuizau subiectul. Participa și Mara când era vorba despre cum să te îmbraci și să te aranjezi și o distra să poarte uneori fustă în loc de jeanși, să se rujeze și să se fardeze și să iasă gătită, cu celelalte fete, și să-i provoace pe băieți. Era un fel de a se pune

la încercare în joacă, pentru Mara mai în joacă decât pentru celelalte, pentru care totul avea și ceva serios. Când s-a dus la orele de dans, a vrut și ea, ca și celelalte, un băiat arătos pentru balul de absolvire și s-a bucurat că a avut parte de unul. Dar spre deosebire de celelalte, ea găsea că ritualurile pretinse de profesorul de dans – statul față-n-față, invitatul și condusul – erau ridicole. Însă, pe lângă plăcerea dansului liber, ea și Sylvie au descoperit-o și pe aceea a dansului de societate; se duceau la un club de dans și, fiindcă nu erau destui băieți și bărbați tineri, dansau ele ca pereche.

Theresa vedea cum silueta Marei devenea feminină și voia s-o înzestreze cu tot ce face o femeie să fie atractivă. Provenea dintr-un mediu modest și învățase abia târziu să se îmbrace, să cumpere din magazinele potrivite, să-și caute lucrurile potrivite, să aleagă coafura și nuanța părului, arcuirea sprâncenelor, culoarea și luciul rujului care o puneau în evidență. Mara nu arăta prea mult interes. Se găsea frumoasă cu păr scurt, pantaloni cu dungă și cămăși din stocul lui Bastian, iar Theresa a fost nevoită să admită că arăta șic. Dar ar fi preferat să arate șic într-alt fel.

Era vremea în care Bastian a devenit confidentul Marei. Reținea ce trăia și povestea Mara, mereu atent, mereu prietenos, uneori amuzat și niciodată critic. Îl interesa ce învăța, citea cărțile pe care ea trebuia să le citească pentru școală și se pricepea să facă interesant și amuzant învățatul cuvintelor latinești și englezești, cu care întâmpina probleme. De ziua ei, îi dăruia cămăși bărbătești care-i veneau perfect. Când erau împreună în vacanțe de schi și Theresa, care învățase să schieze abia târziu și prost, dorea să se întoarcă devreme la hotel și la saună, Bastian rămânea pe pistă până la

lăsarea întunericului împreună cu Mara, care nu se mai sătura de schiat. Vara, când făceau concedii în munți și Mara s-a arătat entuziasmată de alpinism, a învățat alpinism împreună cu ea și uneori, în weekenduri, când Theresa avea vreo perfecționare în psihoterapie, pe lângă pregătirea ei de medic specialist în psihiatrie, și era plecată, Bastian și Mara se duceau la munte să facă alpinism. Când era nemulțumită sau nefericită și voia să se plângă de înfățișarea ei, de îmbrăcăminte, de școală, dans, prietenă, băieți, o întâlnire eșuată, de iepurașul bolnav sau de bicicleta stricată, se ducea mai ales la Bastian – nu că n-ar fi avut încredere în mama ei, dar deseori mama nu era acolo.

4

Și când Mara a fost îndrăgostită de Sylvie, așa cum alte fete din clasa ei erau îndrăgostite de băieți, și a vrut să vorbească despre asta, cu Bastian a vorbit. Simțea că mama ei avea o reținere. Ce-i drept, pentru Theresa homosexual sau heterosexual era totuna, o iubea pe Mara necondiționat și fără rezerve și îi dorea, dacă era cumva lesbiană, să-și găsească femeia potrivită. Dar prea mult visase la o familie cu Mara și soț și copii, de preferință trei sau patru sau cinci, și la ea însăși ca bunică, încât să nu simtă că perspectiva unei Mara lesbiene era o pierdere. O mică pierdere, o pierdere despre care știa că nu trebuie s-o simtă, dar o pierdere.

La un popas din timpul unei drumeții în munți, Mara și-a adunat tot curajul și l-a întrebat pe Bastian.

— Sunt îndrăgostită de Sylvie. Asta înseamnă că sunt lesbiană?

— Ești îndrăgostită de Sylvie. Nu-i suficient? Mai e nevoie și de-o etichetare?

— O etichetare?

— O etichetă, un indicator, o fișă de ambalare – în fata asta se ascunde o lesbiană.

Mara a râs.

— Nu, n-am nevoie de etichetare. Vreau doar să știu ce sunt – una care iubește femei sau una care iubește bărbați.

— De ce n-aștepți să vezi ce se întâmplă? Ai să-ți dai seama dacă îți plac mai mult femeile sau bărbații. Îți place câteodată vreun băiat?

Mara a roșit.

— Am cunoscut un băiat, un armean cu bucle negre și gene lungi. Arată aproape ca o fată.

Bastian a dat aprobator din cap.

— Fete, băieți, fete cărora le place să se îmbrace ca băieții, băieți care arată aproape ca niște fete – e frumos că-i atâta varietate, nu? Încearcă. Pune-te la încercare.

Și-au strâns lucrurile și au pornit. După un timp Bastian s-a oprit.

— Nu zic să faci ceva ce n-ai chef. Ci, dacă ai chef de ceva, s-o poți face fără grijă. Dacă te îndrăgostești de un băiat care e ca o fată…

— Am înțeles, Bastian.

Câteva săptămâni mai târziu, Mara s-a despărțit de Sylvie sau Sylvie de ea, informațiile erau neclare, și, după alte câteva săptămâni, l-a adus acasă pe Tigran, băiatul armean. Era într-adevăr foarte grațios, cum te poți aștepta mai curând de la o

fată decât de la un băiat. Felul în care se mișca prin casă, fără zgomot, putând să li se iveaască în față pe neașteptate, li se părea puțin neliniștitor Theresei și lui Bastian. Dar era politicos și atent, o molipsise pe Mara cu entuziasmul lui pentru pictura modernă și pentru muzica modernă și prezența lui părea să-i facă bine. Până când, după un an, Mara s-a despărțit și de el, sau el de ea, informațiile erau iarăși neclare, și până la bacalaureat n-a mai avut nici o prietenă și nici un prieten.

Vorbea mai mult despre alegerea unei universități decât despre alegerea unor studii. Pedagogie socială, pedagogie pentru școala primară, psihologie, filosofie – avea mai multe în gând. Dar universitatea putea să și-o imagineze doar într-un oraș mare. Crescuse într-unul mic și îi era de-ajuns.

— Te înțeleg, a zis Bastian. Am stat un an în Berlin și nu mă mai puteam sătura de operă și concerte.

Mara a râs.

— Operă și concerte? Eu vreau o comunitate lesbiană și asta nu există în orașele mici, doar în cele mari. Aici nu pot să mă pun la încercare.

S-a hotărât pentru pedagogie specială și pedagogia limbajului mimico-gestual la Universitatea Humboldt din Berlin, a găsit o cameră într-un apartament în care locuiau mai mulți și în toamnă și-a început studiile.

5

Mara venea acasă de Crăciun, de Paște și vara; de două sau de trei ori pe an, se duceau Bastian sau Theresa sau amândoi la Berlin. Mara era o studentă sârguincioasă și povestea despre referate, examene, practică, succese. Despre comunitatea lesbiană din Berlin nu vorbea; Theresa nu voia să întrebe, iar la întrebările lui Bastian ridica din umeri. În anul al treilea a scris că a cunoscut un student de la filosofie care îi plăcea și vara l-a adus cu ea acasă.

Bastian și Theresa se așteptaseră să fie iarăși un tânăr delicat. În schimb, Mara a adus cu ea un individ zdravăn, cu mâini mari, față dură, barbă neagră și voce de bas sonoră. În drum spre restaurant, cei doi s-au ținut de mână, la paharul de vin de seară, de pe terasă, ea s-a lipit tandră de el, iar dimineața, când Bastian a întrebat dacă patul din camera de copil a Marei era destul de lat, spunând că mai avea în birou și o canapea extensibilă, cei doi s-au privit zâmbind și au susținut că dormiseră bine. Mara asculta admirativ când Gregor vorbea despre lucrarea lui de disertație pe tema uitării la Heidegger, iar Bastian și Theresa găseau și ei că se pricepea să vorbească inteligibil despre lucruri ininteligibile. El o întrerupea pe Mara numai ca să sublinieze cât de grozav lucra ea cu copiii hipoacuzici; o însoțise de mai multe ori. Păreau fericiți împreună.

Însă curând, în convorbirile telefonice cu Mara și în e-mailurile ei, n-a mai fost vorba de Gregor și nici de vreun alt bărbat sau de vreo altă femeie, ci doar despre examene, oferte de locuri de muncă și interviuri de angajare. Spre bucuria lui

Bastian și a Theresei, dar și spre uimirea lor, Mara s-a decis pentru un post din apropiere. Un orășel – cum să găsească Mara pe cineva acolo, bărbat sau femeie? Până la Frankfurt, cel mai apropiat oraș mare în care te puteai aștepta la o comunitate lesbiană, era o oră de drum cu mașina.

În primul weekend petrecut împreună s-a dezlegat enigma. Mara a adus-o cu ea pe Sylvie. Cele două se reîntâlniseră întâmplător la Berlin, la Waldbühne[1], la un concert Depeche Mode. Căutaseră amândouă, dar nimeni nu devenise ce fuseseră ele una pentru cealaltă. În adolescență fuseseră îndrăgostite una de alta, acum, aproape zece ani mai târziu, se iubeau. Fiindcă Sylvie găsise o slujbă de manager cultural la teatrul din orașul lor, Mara luase postul la școala pentru hipoacuzici din micul oraș din apropiere. Amândouă sperau că și Mara se va putea transfera curând la școala pentru hipoacuzici din orașul natal și că se vor muta împreună. Acum făceau naveta la sfârșit de săptămână și se acomodau cu drumul de o oră și jumătate cu mașina.

— Vă bucurați? l-a întrebat Mara pe Bastian, când a vizitat-o într-o seară. Ați fost drăguți cu Sylvie, dar ați fost drăguți și cu Gregor și știu că mamei i-ar plăcea cel mai mult să mă vadă cu un soț și cu patru copii. Și eu mă vedeam împreună cu Gregor, o familie cu copii, până când mi-am dat seama că nu pe el îl voiam, ci familia cu copii. Încă o mai vreau și o vrea și Sylvie.

— Pe noi ne interesează, în primul rând, dacă ți-e bine cu ea, dacă te face fericită. Asta și face Sylvie, și ne bucurăm. Încă n-o cunoaștem prea bine. Dar când o vom cunoaște mai bine, sigur ne vom bucura și noi de ea. Și Theresa se bucură când se gândește la copii, indiferent că-i ai cu un bărbat sau cu Sylvie. Cum vreți să faceți?

— Ne mai dăm răgaz câțiva ani. Ne vom și căsători înainte. Cum vrem să facem – cu un donator de spermă anonim. O prietenă și-a căutat un bărbat pentru o noapte. Eu nu vreau așa ceva. Nu vreau să fac nimic la care să nu poată participa și Sylvie.

— Tu? Nu amândouă?

Bastian găsea că Sylvie era mai feminină decât Mara. Când ieșeau împreună, Marei îi plăcea să poarte, ca și înainte, pantaloni cu dungă și cămașă bărbătească, uneori cu cravată și sacou, iar lui Sylvie, rochie sau fustă cu bluză. Când era vorba de planuri și decizii, Mara avea ultimul cuvânt.

— Amândouă. Dar eu încep.

6

A început încă dinainte de nuntă.

Theresa și Bastian știau din propriile încercări cum era cu investigațiile hormonale și ecografice, cu stimularea cu hormoni, cu medicamentele pentru maturarea ovulului și pentru ovulație. Dar o ascultau pe Mara răbdători. Au sperat împreună cu ea, s-au temut împreună cu ea și au fost triști împreună cu ea când fertilizarea asistată n-a reușit nici prima, nici a doua și nici a treia oară. Apoi Mara a zis că-i ajunge deocamdată și a amânat fertilizarea in vitro. Voia să se căsătorească mai întâi.

Nunta a vut loc vara, într-un han de țară. Mara și Sylvie au vrut să fie căsătorite de o funcționară de stare civilă și au găsit

una, căsătorită și ea cu o femeie, care a oficiat ceremonia pe pajiștea din fața hanului, cu voie bună și implicare. Theresa a plâns puțin când cele două au spus da, Bastian s-a surprins gândindu-se că, oricât ar fi încuviințat căsătoria, cele două tinere femei tot îi dădeau o senzație ciudată, ca mireasă și mireasă, părinții lui Sylvie, tatăl Marei și a doua lui soție zâmbeau chinuit, iar prietenii și prietenele tinerei perechi au izbucnit în urale. Toate emoțiile se armonizau și asta îl bucura atât de mult pe Bastian, încât până la urmă nu s-a mai gândit decât că mireasa și mireasa erau frumoase. Mara purta un costum alb, cămașă albă și papion alb, Sylvie, o rochie albă cu decolteu tivit cu dantelă. Soarele strălucea, hortensiile răspândeau lumină lângă pajiște, în copaci ciripeau păsărele, dopurile pocneau, șampania curgea perlată și, după ce au îmbrățișat miresele, invitații s-au îmbrățișat. Seara s-a dansat și Bastian a dansat cu Theresa, cu Mara, cu Sylvie, cu mama ei, cu a doua soție a tatălui Marei, cu prietenele lesbiene ale Marei și ale lui Sylvie și cu proprietara hanului. Apoi a luat o sticlă cu vin și un pahar, a ieșit pe pajiște și s-a așezat sub un copac.

După un timp Theresa a venit și s-a așezat lângă el.

— A plecat.

Da, Mara era pe alte mâini. E drept că nu mai locuise acasă de multă vreme, dar tot fusese de-a casei. Acum Bastian și Theresa erau singuri. Era înspăimântător și ispititor – nu mai fuseseră niciodată singuri, nu avuseseră parte de timpul acela în doi, de dinaintea nașterii unui copil, pe care îl au celelalte perechi, iar în ultimii ani fără Mara tot se simțiseră părinți și se purtaseră ca niște părinți, nu ca o pereche care trăiește singură, care zăbovește în pat dimineața sau se iubește după-amiaza, pe covor.

— Avem ceva de recuperat.

Theresa i-a scos cravata lui Bastian și i-a descheiat cămașa.

— Aici?

Ea a râs.

— Peste tot. Acum, la capătul pajiștii, unde nu ne vede nimeni. Hai!

S-a ridicat, i-a întins mâna, s-a ridicat și el și s-au dus la capătul pajiștii. S-au uitat în partea cealaltă și era bine că se aflau acolo, nuntașii, glasurile, muzica, și era bine că ei se aflau departe și că perechile care dansau nu puteau fi recunoscute, că discuțiile nu puteau fi înțelese și că muzica se auzea doar înfundat. Bastian și Theresa erau doar ei doi.

Apoi a trecut de miezul nopții, vântul era călduț și zgomotele de la han răsunau și mai îndepărtat. Unii invitați plecaseră deja, formația nu mai cânta, muzica venea de la combină. Theresa își culcase capul pe pieptul lui Bastian, el își răsfirase peste față părul ei lung.

— N-o să fim mult timp doar noi doi, când vine copilul e nevoie de noi ca bunici, a zis ea. Mara nu vrea să înceteze lucrul și Sylvie trebuie să-și încheie perfecționarea în colectarea de fonduri. Tu cât vrei să mai lucrezi?

Firma lui Bastian, Computer Consulting, se transformase dintr-o afacere personală într-o societate cu doi parteneri și unsprezece angajați.

— Nu mă opresc. Reduc timpul. Trei zile pe săptămână – n-ar fi o idee bună și pentru tine?

— Dacă copilul va fi băiat, mai ales de tine e nevoie. Două mame și o bunică pot să-l ajute cu multe, dar nu să devină bărbat.

Bastian avea îndoieli că Mara și Sylvie vedeau lucrurile la fel. După fiică, un nepot – lui i-ar fi convenit să fie și nepoată, cu care să trăiască primii cinci ani de care n-avusese parte cu Mara.

7

Dar n-a fost nici nepot, nici nepoată. Tratament hormonal, provocarea ovulației, introducerea cateterului, inseminare și, la încercările ulterioare, prelevare de ovule și implantarea embrionilor – mult timp, Mara a participat bucuroasă la proceduri. Își luase angajamentul să facă orice nouă încercare cu credință, iubire și speranță. Se bucura când peretele abdominal se tensiona, aștepta cu nerăbdare ecografia. Mergea zâmbind la ginecolog și stătea zâmbitoare pe masa de tratament. Spera și se gândea cu teamă la testul de sarcină de după paisprezece zile. Când încercarea iar nu izbutea, ridica din umeri.

Apoi a fost o sarcină – și a eșuat după câteva săptămâni. Mara era deznădăjduită, a rămas în pat, nu mânca, abia dacă mai bea ceva și nu vorbea cu nimeni. A treia zi a venit Bastian, și-a tras un scaun lângă pat, s-a așezat și i-a luat mâna.

— E o pedeapsă?

— De ce să fie o pedeapsă?

— Fiindcă sunt lesbiană.

— Ah, Mara. Bastian a râs încet. Dacă Dumnezeu ar exista și s-ar îngriji de oameni, ar fi ocupat până peste cap, hrănindu-i

pe săraci, vindecând bolnavii și pedepsindu-i pe cei răi. Tu îi ajuți pe copiii care nu aud, ești o soție bună pentru Sylvie și o fiică bună pentru părinții tăi – dacă Dumnezeu ar vrea să caute defecte și la oameni ca tine, n-ar mai ajunge să facă nimic. Și-n afară de asta, tu nu crezi în el.

— Știu.

— Când cineva nu mănâncă, nu bea și nu vorbește cu nimeni prea mult timp, îi vin gânduri prostești.

— Mă gândesc la copilul care n-a rămas cu mine.

— Era prea slab. Bastian s-a aplecat și a privit-o pe Mara în ochi. Tu nu ești slabă. Faci o pauză și apoi ai să continui. Poate cu mai mult calm. La ultimele încercări ai vrut să forțezi lucrurile, la următoarea ai să lași totul să vină de la sine.

Vorbele i-au sunat înțelept Marei, a luat o pauză și, după mai multe luni, a făcut următoarea încercare relaxată și încrezătoare. Sylvie, Bastian și Theresa erau și ei siguri că de data asta avea să reușească. Dar a fost iarăși un eșec, la fel și data următoare.

Mara a renunțat.

— Nu mai pot.

8

Au făcut Revelionul împreună și atmosfera a fost apăsătoare. Era rândul lui Sylvie să fie gravidă și se temea că îi va merge la fel ca Marei. Theresa vedea dispărând fericirea-cu-nepoți la care visase. Mara era epuizată, simțea că dăduse greș și, de

asemenea, că era vinovată de starea lui Sylvie și de cea a Theresei. Bastian a încercat să le abată atenția și să le înveselească. Nu i-a reușit.

În zorii zilei de întâi ianuarie a început să ningă și nu se mai oprea. Zăpada era udă, în ziua următoare s-a transformat în ploaie, în ziua de după a fost iar zăpadă și a rămas un terci. Bastian a telefonat la Montafon, cea mai apropiată stațiune de schi, unde Mara învățase să schieze și unde se duceau când aveau timp doar câteva zile. A fost asigurat că și acolo ningea de zile întregi, că meteorologii promiseseră soare pentru dimineața următoare și că teleschiurile funcționau și pistele erau deschise.

Theresa și Sylvie trebuiau să lucreze până vineri. Dar Bastian și Mara puteau să pornească încă de joi. A rezervat două camere.

— Ai să-mi lipsești.

Bastian o conducea pe Theresa la tramvaiul cu care pleca la lucru.

— Și tu mie. Cine mă ia în brațe dacă mă trezesc la noapte? Dar Marei îi va face bine. Și poate reușesc să găsesc pe careva să mă înlocuiască mâine și să vin încă din seara asta.

La început, Bastian și Mara au mers în tăcere. Mara avea senzația că hotărârea fusese luată peste capul ei și era bosumflată; până când presentimentul bucuriei prilejuite de munți, zăpadă piste, de starturile vâjâitoare, de senzația vântului pe față, de șuierul și scrâșnetul schiurilor pe zăpadă i s-a răspândit în cap, în burtă, în brațe și picioare, care curând aveau să se miște liber și ușor și să se balanseze și să danseze odată cu schiurile. Și-a pus mâna pe brațul lui Bastian.

— Mulțumesc! Afară, în zăpadă și pe schiuri – ceva mai bun nu mi se poate întâmpla. Eram ca paralizată.

— Tocmai mă gândeam cum ai învățat să schiezi. Îți mai aduci aminte? A fost în iarna aceea, după ce ne mutaserăm împreună. Trei zile n-ai ieșit din hotel. Întâi am încercat să te conving, apoi ți-am citit ore și ore-n șir și, când adormeai, mă opream și continuam când te trezeai. Am dat gata repede cele câteva basme pe care le aduseserăm cu noi. Ți-am citit *Odiseea*, pe care o aveam la mine fiindcă voiam s-o citesc eu, și ai fost mulțumită. Cred că îți plăcea ritmul hexametrilor. În cea de-a patra zi ai vrut să ieși și, după câteva zile, deja te dădeai cu schiurile ca și cum cu ele ai fi venit pe lume.

— Mi-aduc aminte cât de fericită eram. Nimic nu fusese simplu și în sfârșit devenise simplu: alb și rapid. Râdea. Acum vreau să fie iar alb și rapid. Când ajungem? Mai reușim să ieșim pe pistă?

S-a uitat la ceas.

— La două suntem la teleschi. Nu ne instalăm, nu desfacem bagajele, ne punem doar echipamentul. Apoi schiem până se face întuneric.

— Ca pe vremuri?

— Da, ca pe vremuri. Au trecut nouă ani de când am schiat împreună ultima oară.

— Am vrut să-mi rezolv singură treburile.

Bastian a încuviințat. Era puțin necăjit că nu cititul lui timp de trei zile, ci zăpada și schiatul schimbaseră viața Marei. Dar era un gând meschin și el nu voia să fie meschin. Se bucura că va schia cu Mara și că, de când locuia în apropiere, îi plăcea să fie cu Theresa și cu el, că îi plăcea să facă ceva împreună și că și

Sylvie era tot mai mult parte din familie. Mara își rezolvase singură treburile destulă vreme.

A privit-o. Adormise – capul sprijinit de geam și mâinile împreunate în poală. L-a cuprins o mare tandrețe pentru fetița pe care Theresa o adusese în viața lui, pentru tânăra femeie care își alesese o meserie solicitantă și o cale dificilă ca să devină mamă, o femeie puternică ce încă reușea să-l înduioșeze, cum îl înduioșase și fetița. Avea o încărcătură prețioasă la bord și, spunându-și asta, drumul i s-a părut mai puțin plictisitor și era o bucurie să conducă prudent și cu atenție. Apoi au venit serpentinele și șoseaua urca șerpuit spre depresiune, după aceea a urmat valea albă, acoperită de zăpadă, luminată de soare. A văzut pistele și teleschiurile încă de departe și pe schiori, nu mulți, din fericire.

— Am ajuns, Mara.

A prins-o de braț, ea a deschis ochii și i-a zâmbit.

9

Au schiat până când s-au oprit teleschiurile. Au făcut mici întreceri, s-au surprins unul pe celălalt cu abateri bruște de la pistă, au mers când în fața, când în spatele celuilalt sau alături, ca într-un balet, au stat și au trăncănit și au râs împreună în teleschi. Când s-au întâlnit la cină, după saună și duș și după ce le-au sunat pe Theresa și Sylvie, erau deja cuprinși de o oboseală ușoară, exaltată. După un cocktail Bellini, Mara a băut primul, al doilea, al treilea pahar de Fendant[2], pahare mici, nu

mari, și era ametită într-un fel adorabil. Vorbea mult și repede, povestea despre școală, despre locuința ei și a lui Sylvie, despre naveta de la sfârșitul săptămânii, despre serialele care îi plăceau. Bastian asculta și arunca ici și colo câte o întrebare; era încântat să afle atât de multe din viața Marei și fermecat de ochii ei strălucitori, de chicotelile și râgâielile întâmplătoare, de mișcările iuți și nervoase ale mâinilor ei. După Fendant, Mara a vrut, la miel, un vin roșu, așa că au comandat și au golit și o sticlă de Pinot Noir.

Mai târziu, Bastian s-a întrebat dacă nu cumva el era beat și nu ea. Îi era sete și comandase într-adevăr o sticlă cu apă, însă găsise că răcoritor era vinul alb, rece. Băuse prea mult din el? Și din Pinot Noir, un vin ușor și plăcut din Valais. Își turnase de prea multe ori? N-avea obiceiul să-și toarne dacă nu putea să umple totodată și celelalte pahare. Îi mai turnase ea? Îl îmbătase?

Se duseseră devreme la masă și terminaseră cina devreme. Mulțumiți și îngreunați de somn, au plecat în camerele lor, care erau alăturate, și-au urat noapte bună și și-au dat un sărut. Bastian a vrut să mai citească în pat, dar i se închideau ochii.

Nu s-a trezit cu adevărat. A auzit ușa deschizându-se, a auzit pași, a auzit pe cineva împiedicându-se, un foșnet, apoi trupul ei s-a strecurat sub plapumă. „Theresa!“ Deci găsise pe cineva s-o înlocuiască și venise. Era goală, ca și el, pielea îi era răcoroasă și asta l-a înviorat și excitat. S-a întors spre ea și a cuprins-o și a tras-o spre el. Ah, cum îl invita, cum i se oferea și i se deschidea! Voia s-o savureze pe-ndelete, dar l-a primit în ea atât de hotărât, încât nu s-a putut ține mult timp. S-a terminat înainte să fi putut spune ceva, înainte să fie tandru, să găsească poziția care-i plăcea Theresei foarte mult. A vrut s-o întrebe ceva, nu știa ce

anume, dar când a dat să înceapă, ea i-a pus degetul pe buze. L-a tras cu blândețe lângă ea.

N-a auzit-o plecând. Dimineața patul era gol lângă el, ea nu era în baie și bagajul nu se afla în cameră. Nu venise.

Înțelegea ce se întâmplase. Totodată, nu înțelegea nimic. Cum putuse să n-o recunoască pe Mara? Ce fel de tată era, ce fel de soț, ce fel de om? Cum să apară în fața Theresei? A lui Sylvie? Și dacă întrebările astea puteau să mai aștepte – cum să se mai întâlnească apoi cu Mara? Care îl înșelase și îl folosise și pe care era furios. Față de care se simțea vinovat. Cu care niciodată nu va mai fi așa cum fusese.

Sau visase doar? Bastian a dat plapuma deoparte. Mirosea a dragoste. Nu, nu fusese doar un vis. Se culcase cu fiica lui. Nu era fiica lui biologică, dar era fiica lui. Așa simțea ea, așa simțea el, așa simțea Theresa.

S-a așezat pe marginea patului și nu știa ce să facă. Se înțeleseseră să se întâlnească la ora opt, la micul dejun. Ședea și se uita prin ușa de sticlă și vedea balconul și, printre barele parapetului, panta, pista, teleschiul, schiorii, femei și bărbați, copiii cu cască pe cap, care ocoleau cu îndemânare stâlpii puși de instructorul de schi. Se gândea ce vesel și lipsit de griji stătuse la rând la teleschi, împreună cu Mara, cu o zi înainte, cum plutise în susul muntelui și cum gonise pe piste în jos. Toate astea se pierduseră, pentru azi, pentru mâine, pentru totdeauna.

Apoi s-a auzit un ciocănit, ușa s-a deschis și Mara a băgat capul în cameră.

— Hei, somnorosule, grăbește-te, a spus ea râzând. A intrat, a pus pe masă o tavă cu cafea și croasant, l-a sărutat pe frunte. Jos, în douăzeci de minute!

Și a și dispărut.

Bastian s-a ridicat, a făcut duș, a băut cafeaua în timp ce se îmbrăca, a mâncat croasantul în drum spre teleschi și în douăzeci de minute a fost jos. Totul era ciudat de ireal, de la apa simțită pe trup, cea rece și cea fierbinte, până la imaginea Marei. Cum reușea să arate exact ca în ziua dinainte? Dar așa cum se sculase, făcuse duș, băuse cafeaua, mâncase croasantul și coborâse cu liftul, și-a luat și schiurile din rastel, a mers cu Mara la teleschi, și-a prins schiurile și a stat cu ea pe piste până când a venit vremea să le aștepte la hotel pe Theresa și pe Sylvie. La sosirea lor, la salutări și îmbrățișări, la cina luată împreună, Bastian s-a simțit de parcă ar fi fost treaz și totodată sub anestezie. În pat a căutat, pipăind, mâna Theresei și a ținut-o, s-a agățat strâns de ea. Dar nu era un reazem. Și cum să fie, s-a întrebat, când între noi stă ceva atât de greșit?

10

Întors acasă, a început să facă cercetări. Nu exista un roman în care tatăl se culcă cu fiica și fiica moare? Tatăl, un *homo faber*, un bărbat cu inteligență științifică și competență tehnică, un om de acțiune, un bărbat modern, care nu mai înțelege tabuurile ce împiedică ființa umană să comită nelegiuiri și să păcătuiască? Și nu exista în Biblie un bărbat pe care fiicele îl îmbată ca să se culce cu ele, fiindcă nu mai există alți bărbați cu care ar putea să rămână însărcinate? Și nu exista în Biblie și un bărbat care cere mâna unei femei și se căsătorește cu ea, dar la

care, în noaptea nunții, nu vine ea, ci sora ei, iar el nu-și dă seama? Ce s-a întâmplat apoi cu bărbații aceia?

A citit romanul lui Frisch. Faber moare la operație, despre care știe că nu-l mai poate salva, întrucât cancerul de stomac e prea avansat. Are vreo legătură cancerul lui Faber cu orbirea care îl împiedică să-și recunoască fiica și îl face să se culce cu ea, să o iubească așa cum se iubește o femeie? E cancerul boala orbirii ființei umane față de ordinea lumii, o ordine imposibil de explicat științific și de dominat tehnic, care îi interzice tatălui să-și atingă fiica și a cărei încălcare duce la moartea fetei și îl prinde pe Faber în hățișul vinovăției, chiar și fără ca el să fi păcătuit intenționat sau din nepăsare? Bastian s-a dus la medicul lui și, scuzându-se că nu putea mai târziu, a cerut să i se facă mai devreme consultul anual. „Există semne de cancer?“ Era sănătos.

În Cartea Întâi a lui Moise, în capitolul 19, a găsit povestea Sodomei și a lui Lot și a soției lui prefăcute în stâlp de sare și a fiicelor lui fără nume și fără bărbați. După distrugerea Sodomei, Lot și fiicele lui supraviețuiesc, fiicele rămân însărcinate, după ce s-au culcat cu el, și întemeiază neamurile moabiților și amoniților; după nopțile cu fiicele lui, în care Lot este atât de beat și doarme atât de adânc, încât nu-și dă seama de nimic, nu se mai pomenește despre el. Nici că moabiții și amoniții sau fiicele sau Lot ar fi trăit sub apăsarea vreunui blestem. Dacă e lipsă de bărbați, trebuie să intervină tatăl, fără supărare – Dumnezeu privise situația în mod pragmatic și, cu toate că nu credea, Bastian s-a simțit mai liniștit.

Și povestea despre Iacov și Rahela și Lea și Laban! Iacov o iubește pe Rahela, îi este făgăduită, se căsătorește cu ea, se bucură cu gândul la ea – și nu observă că, în locul Rahelei,

Laban o aduce noaptea pe Lea, sora mai mare, fiindcă nu poate sau nu vrea s-o dea în căsătorie pe sora mai mică înaintea celei mari. Își dă seama abia a doua zi. „A doua zi dimineață, iată că era Lea.“ Pentru Iacov nu e nici o pierdere. O săptămână mai târziu are voie s-o ia ca femeie și pe Rahela și are o grămadă de copii cu Lea și cu Rahela și cu slujitoarele lor, Bilha și Zilpa.

Capitolul 29 din Cartea Întâi a lui Moise tratează povestea succint și Bastian a căutat în romanul despre Iosif al lui Thomas Mann ceva mai mult sunet și culoare și, de asemenea, o preocupare față de întrebarea dacă unui bărbat chiar îi este îngăduit să ia o femeie drept alta și să creadă că se culcă cu una în timp ce se culcă cu cealaltă. Se poate accepta o asemenea confuzie, bărbatul nu trebuie să-și spună că pur și simplu a fost copleșit de prezența femeii și că nu i-a păsat cu cine se culcă? Însă și Thomas Mann l-a achitat pe Bastian. Iacov al lui se încredințează de prezența Rahelei pe cât îi stă în putință, mâinile lui cred că-i recunosc părul, ochii și obrajii, umerii și brațele, abia după aceea Lea îi devine lui Iacov o minunată tovarășă pe parcursul întregii nopți.

Oricum, cu excepția înșelătoriei lui Laban, toți joacă cu cărțile pe față. Rahela și Lea și Bilha și Zilpa știu că Iacov este tatăl copiilor lor. Despre noaptea cu Mara, Bastian n-a vorbit nici cu Theresa și nici cu Sylvie, iar Mara și el se purtau ca și cum nici nu s-ar fi întâmplat. Să vorbească cu Theresa și cu Sylvie? Uneori se gândea că asta i-ar elibera pe toți, deși nu știa cum i-ar fi eliberat pe ceilalți și nici cum l-ar fi eliberat pe el. N-ar face decât să îngreuneze situația. Nu, era imposibil să vorbească cu Theresa și cu Sylvie.

11

La patru săptămâni după întoarcerea de la Montafon, Mara a anunțat că e gravidă. Entuziasmul femeilor a fost mare și Bastian li s-a alăturat – ce altceva să facă? Din cauza sarcinii pierdute, de data asta Mara a fost cruțată și protejată, se odihnea mult, mânca lucruri ușoare și în plimbări mergea încet și cu prudență, până când a aflat medicul de toate astea și a declarat că e o prostie. A zis că sarcina decurgea normal, că Mara era robustă și copilul viguros. Așa a început a doua parte a sarcinii, fără teamă și cu bucurie față de toate modificările din purtarea și înfățișarea Marei, ale chipului ei radios, ale burții care creștea. Bastian se bucura, fiindcă femeile erau fericite, fiindcă Theresa părea să înflorească și să se împlinească odată cu Mara, iar din punct de vedere erotic îl solicita cum nu mai făcuse de multă vreme. Ce femeie!

O dată, când Sylvie n-a putut și au însoțit-o Theresa și el pe Mara la investigația ecografică, medicul a zis: „Bine că ați trecut la altceva“. Observația nu-i mai ieșea din minte lui Bastian. Trecut de la ce la ce? De la sperma congelată a unui donator anonim la un donator aflat în preajmă? Un donator cu care ea se culcase, care se culcase cu ea? Medicul vorbea de trecerea la altceva în fața Theresei și a lui ca și cum se aștepta ca ei să fi știut. Fiindcă Mara – abia atunci și-a dat seama Bastian – nu mai făcuse nici o încercare de inseminare artificială după Montafon. Sau să-i fi scăpat lui? Când altminteri se discutase pe larg despre fiecare încercare?

Jucau și femeile cu cărți măsluite, ca și el? Știau că Mara se culcase cu el? Ba chiar o doriseră și plănuiseră totul împreună?

Theresa și Sylvie nu veniseră odată cu ei la Montafon pentru ca Mara să poată obține ce-i trebuia?

Bastian a tot întrebat când fusese fixat începutul sarcinii și când se așteptau să fie nașterea. Răspunsul nu i-a folosit la nimic. Ziceau că era de presupus că testul de sarcină de după inseminarea artificială din decembrie fusese greșit și că Mara chiar rămăsese însărcinată atunci. Testul de sarcină? După inseminările artificiale, Mara nu se mulțumise niciodată cu un singur test de sarcină, ci mereu își făcuse speranțe a doua și a treia oară. Din păcate, mereu se întâmpla să fie teste de sarcină greșite, așa i s-a spus lui Bastian. S-a interesat la farmacie. Farmacista a ridicat din umeri. „Mereu? Nu putem exclude erorile la nimic din ce-i făcut de mâna omului. Dar mereu?“

Bastian nu știa ce să creadă. Și nu știa chiar deloc dacă și cum să reacționeze, în cazul în care ajungea la concluzia că femeile doriseră și plănuiseră toată povestea asta. Și fiindcă nu se putea hotărî, și-a zis până la urmă că era imposibil să fi fost așa. Theresa și Sylvie nu știau nimic. Doar Mara și el știau secretul și îl păzeau. Tot pentru păzirea secretului trebuia să se bucure de nașterea copilului, ca și cum totul ar fi fost în regulă.

Trebuie să fi fost în luna a șaptea sau a opta. Theresa s-a întors acasă de la Mara, după o după-amiază cu pregătiri pentru camera bebelușului, îmbrăcăminte pentru bebeluș, pat pentru bebeluș. Bastian pregătise cina, filé și salată cu *baguette* și vin roșu și apoi și-au luat paharele cu ei când s-au dus să se așeze pe canapea și au dat drumul la televizor, fără să asculte ce se vorbea sau să fie atenți la imagini. Theresa s-a cuibărit lângă el.

— La început nu te-ai simțit prea în largul tău cu noul rol. Nu pot să-ți spun cât de fericită sunt că în curând vom fi bunici

– și că te bucuri că ai să fii „bunu“.

A tresărit.

— Bunu? Nu, n-o să fiu bunu și nici bunicuț și nici tata-mare și nici bunic. Nici pentru tine, nici pentru Mara și nici pentru copil. Eu rămân Bastian.

12

Theresa a vrut să asiste la naștere, dar Mara și Sylvie au informat-o cu blândețe și răbdare că voiau să fie doar ele la naștere și apoi cu copilul, în orele de după naștere. Theresa și Bastian au venit a doua zi, s-au minunat și au admirat bebelușul și le-au felicitat pe cele două mame. Știuseră că avea să fie băiat. Însă Mara și Sylvie nu le dezvăluiseră numele. Oskar – Bastian ura numele și se întreba dacă Mara știuse și alesese numele acela ca să-i aducă aminte că fiul lui nu era fiul lui.

De parcă ar fi fost nevoie să i se aducă aminte. Într-o convorbire fără cuvinte, i-a spus fiului său că locul lor era împreună, dar că nu puteau fi împreună. Că se puteau privi și atinge, că puteau vorbi, râde și plânge doar de la distanță. Că asta nu se putea schimba. Că îi părea rău.

Îi părea rău și îi era milă de bietul viermișor, care plângea mult și era copleșit de lume și de lumină și de zgomot. I-ar fi plăcut să-l ajute, dar n-avea cum. Bineînțeles că în lunile și în anii care urmau putea să-l ajute cu multe; putea să ridice suzeta și s-o curețe și să i-o dea din nou, putea să-i construiască turnuri

și să le dărâme și să le construiască din nou și să le dărâme iar, putea să alerge pe lângă el când era pe bicicletă și să-l țină dacă dădea să cadă, putea să învețe cu el, cum învățase cu Mara. Dar copleșirea pe care i se părea că o simte la Oskar, nu doar la prima întâlnire, ci și la cele de mai târziu – de asta nu putea să-l apere.

Poate că se și înșela. Când i-a pomenit Theresei de copleșirea asta, ea nu și-a dat seama despre ce vorbea. Oskar era deja un băiat vânjos, ager, cu inițiativă și dornic să învețe. Se plăceau, Oskar și Bastian, care renunțase curând la lupta de-a nu i se spune „bunu“. Oskar se bucura când lumea zicea că semănau și că Bastian trebuie să fie un tată vitreg și un bunic vitreg foarte iubitor, dacă fiica vitregă a născut un nepot vitreg care îi semăna. Mara râdea când auzea așa ceva, Bastian zâmbea stânjenit.

Uneori se gândea la Faber, Lot și Iosif. Frisch nu avusese dreptate, fiica nu trebuie să moară și nici tatăl. Biblia avusese dreptate; fiicele puteau să devină mame fericite, iar noaptea cu femeia nepotrivită nu poate să distrugă fericirea cu cea potrivită. Mara era fericită, Theresa și el erau fericiți. De multe ori, ceva bun se transformă în ceva greșit. De ce să nu poată și ceva greșit să se transforme în ceva bun?

1. Amfiteatru din Parcul Olimpic din Berlin, una dintre cele mai frumoase scene în aer liber din Europa.
2. Cunoscut vin alb elvețian din cantonul Valais.

Vara pe insulă

1

Nu mai fusese niciodată cu părinții în vacanță. Atunci, tata voia să-și aibă soția doar pentru el, așa că băiatul și sora lui își petreceau vacanțele la bunici, unchi și mătuși.

În vara anului 1957 totul a fost altfel. Tata nu putea să plece în vacanță; șeful lui avusese un accident și a fost nevoit să preia conducerea departamentului. Mama voia să rămână cu el, dar tocmai se vindecase după o hepatită și medicul era de părere că avea nevoie de refacere, că trebuia să plece în Alpi sau la mare. Atunci a vrut să-i ia cu ea măcar pe cei doi copii, dar fiica de cincisprezece ani a insistat să meargă în tabăra de tenis pentru care câștigase și economisise bani. Așa că mama și fiul de unsprezece ani au plecat singuri.

Băiatul a înțeles ce se întâmplă abia în tren. Tata și sora îi însoțiseră, pe mama și pe el, la gară și pe peron, prin fereastra deschisă a compartimentului s-au schimbat ultimele indicații și sfaturi, apoi s-au fluturat batiste până când au dispărut din vedere. Mama a închis fereastra, s-a așezat, iar băiatul s-a

așezat în fața ei. Erau doar ei în compartiment. Era singur cu ea.

Ea a scos o carte din geanta pe care o pusese pe locul de alături și a ținut-o în poală, cu amândouă mâinile. I-a zâmbit băiatului și lui i s-a părut că voia să-i dea de înțeles că îi place să fie împreună, dar că nu vrea să fie deranjată. A deschis cartea și a început să citească.

N-o mai văzuse niciodată așa. Acasă era mereu în mișcare, în bucătărie, la masă, la mașina de cusut, în spălătorie, în grădină, la pian. Oare ședea așa seara, cu o carte, în fotoliu, în camera de zi, când el era deja în pat? Sprijinită de spătar, picior peste picior, cu ochii îndreptați cu atâta concentrare spre paginile cărții, încât părea că nu există nimic altceva? Sigur că atunci nu era îmbrăcată cu o rochie atât de elegantă, o rochie gri cu un mic decolteu rotund, cu mulți nasturi și mâneci lungi, care se potrivea cu ochii ei cenușii și părul castaniu și cu care băiatul n-o mai văzuse niciodată. Nu mai văzuse niciodată nici ciorapii transparenți, cu reflexe cenușii, pe care îi purta și nu-i sesizase încă niciodată picioarele, picioare de femeie, așa cum puteai să vezi în reclamele de pe stâlpii de publicitate. Apoi și chipul mamei i s-a părut nou; și el îi amintea de femeile pe care le știa din reclame: obrajii, cu o ușoară nuanță de roz, sprâncenele pensate, buzele date cu ruj, un chip pe care merita să-l privești.

Se uita pe fereastră. Mergeau cu acceleratul și lumea trecea în zbor pe lângă ei: câmpii, copaci, case, mașini la bariere, oameni pe peroane, trenuri care veneau din sens invers. Uneori vedea ceva încă de departe, vedea acel lucru devenind tot mai mare și mai mare și trecând și dispărând iute, într-o fracțiune de secundă. A privit în jur, în compartiment, cele două locuri libere de lângă mama și cele două locuri libere de lângă el,

plasele de bagaje, cea mare, de sus, cu cele două geamantane și, dedesubt, cea mică, cu provizii pentru drum, sendvișuri și mere, măsuțele care se puteau trage în sus și desface, radiatorul și comutatorul pentru încălzire. Privirea i se întorcea mereu la mama, familiară, străină, frumoasă – nu-și amintea s-o mai fi văzut vreodată atât de frumoasă, să mai fi văzut vreodată o femeie atât de frumoasă.

Aștepta să lase cartea jos, să-i zâmbească din nou și să-i vorbească. Dar ea continua să citească. Pentru o clipă i s-a făcut teamă, de parcă ar fi fost în tren cu o străină, de parcă ar fi fost singur, uitat, pierdut. Apoi a adormit.

2

Când s-a trezit, trenul era oprit. Mama dormea. Lăsase cartea deoparte, își trăsese picioarele pe banchetă și își ascundea capul și umerii în pardesiul agățat în cârlig. Trenul era oprit undeva pe traseu, niște bărbați cu uniforme și chipiuri de feroviari alergau în lungul său, le făceau semn pasagerilor care coborâseră să urce înapoi și închideau ușile. Apoi trenul a pornit.

Acum mergea doar încet. Lumea nu mai trecea în zbor; băiatul se simțea ca și cum ar fi răsfoit, filă cu filă, o carte cu poze: pajiște cu vite, gospodărie țărănească, șosea cu mașini, benzinărie, piață, gară, fabrică cu coș fumegând. Apoi a venit controlorul, a deschis ușa, a anunțat că trenul are o avarie, la

stația următoare toată lumea trebuie să coboare și să aștepte un tren de rezervă, și a închis ușa din nou.

— Ce-i?

Mama nu se trezise cu totul.

Băiatul i-a explicat, ea a dat din cap, s-a aplecat spre el și l-a sărutat pe obraz.

— O aventură, călătoria noastră devine o aventură. Dacă nu mai prindem vaporul, rămânem peste noapte și trecem dincolo mâine-dimineață.

Așa s-a și întâmplat. Ultimul vapor plecase deja când a ajuns trenul în micul oraș de pe țărm. Malul era mocirlos și băltea, gropi cu apă și canale, nimic potrivit pentru niște turiști estivali, nimic potrivit pentru hoteluri de vacanță. Deasupra restaurantului gării erau câteva camere, nu destule pentru călătorii care eșuaseră acolo cu trenul de rezervă, așa că a fost descuiată sala de așteptare și s-au împărțit pături de lână. Mama nu se amestecase în cearta celorlalți pentru camere, ci examinase sala de așteptare și reperase un loc liniștit, într-un colț, în spatele unei bănci. A făcut din pături un culcuș și băiatul găsea că totul era palpitant: sala de așteptare, vorbitul și răsteala și râsul și șușotitul oamenilor, culcușul, nu moale, dar nici prea tare. Prin fereastra deschisă pătrundeau mirosul și zgomotul mării și umpleau sala de așteptare. Mama s-a întins lângă el și l-a tras spre ea. Era la adăpost.

În dimineața următoare s-au trezit vioi cu toții; noaptea trecuse cu bine, la restaurantul gării erau cafea, pâine și marmeladă, căpitanul vaporului a salutat, zicând „Moin Moin[1]“, și a anunțat plecarea în jumătate de oră. Ședeau la mese adunați la întâmplare – împreună cu mama și băiatul, o pereche cu două fiice gemene tăcute și un bărbat palid cu păr

negru și ochi serioși. Băiatul nu asculta discuția în care adulții se prezentau și vorbeau despre ei cu acea dezinvoltură pe care ți-o dau situațiile neprevăzute, ci se uita atent la toți: perechea, mai în vârstă decât părinții lui, fiicele, mai mici decât el, părinții, manierați, și fetele, pe măsură, ascultătoare; bărbatul, de vârsta mamei lui, pe care o tot privea cu ochii lui serioși. Băiatul a încercat să le provoace fiicelor un zâmbet, o clipire, o sprânceană ridicată, un nas încrețit, dar ele îl priveau tăcute și cuminți; până la urmă a renunțat cu un suspin și amândouă au izbucnit în râs. Se distraseră pe seama lui. Când grupul a ajuns la bord, a tras de mama lui până când a pornit cu el, a cercetat vasul și a parcurs fiecare culoar și fiecare punte. Nu voia să-i mai vadă pe părinții manierați, pe fiicele stupide și pe bărbatul palid, care nu se bărbierise la toaleta restaurantului gării și ai cărui obraji și bărbie se făceau tot mai cenușii; când el și mama s-au întors, în cele din urmă, nava era pregătită să tragă la mal și despărțirea a fost scurtă.

Au fost preluați de un bărbat cu livrea și cărucior de bagaje și duși la hotelul Nordsee. Aveau două camere care comunicau printr-o ușă, o cameră mare, cu pat dublu, balcon și vedere spre mare, și una mică, cu pat simplu și cu vedere spre zidul antifoc al clădirii învecinate. Băiatul pricepuse că acasă, când venea vorba de cheltuieli mai mari, mama avea ultimul cuvânt și că adesea se împotrivea obiecțiilor tatei. În vizitele lui observase și că părinții mamei erau mai înstăriți decât cei ai tatei. Deci asta nu era o vacanță de-a tatei, ci una de-a mamei. La masă lucrurile s-au și petrecut, de altfel, cum nu se petreceau niciodată cu tata; a avut voie să comande ce avea poftă și mama a băut un pahar de vin.

3

Urmau să stea patru săptămâni și, după câteva zile, traiul lor de vacanță își găsise ritmul. Luau micul dejun la nouă, mergeau pe plajă, unde închiriaseră un fotoliu în rândul cel mai din față, se scăldau, se jucau cu mingea sau jucau *ringtennis*[2], citeau, iar la prânz mâncau la chioșc un sendviș cu pește sau un cârnăcior. Apoi se despărțeau; băiatul rămânea pe plajă, în vreme ce mama își făcea siesta la hotel. La ora patru, mama îl lua la o plimbare pe țărm sau printre dune sau prin sat; băiatului i-ar fi plăcut să cerceteze insula aceea lungă pe bicicletă, până în celălalt capăt, dar mama nu știa să meargă bine cu bicicleta, îi era teamă pentru ea și pentru el și s-a opus să închirieze una.

Orele în care mama dormea i se păreau lungi băiatului. Le-a găsit pe surori; construiau un castel de nisip, complicat, anost, sub îndrumarea tatălui, și l-au invitat și pe el. Dar se simțea prea mare pentru așa ceva. După ziua petrecută în singurătate, i-a părut rău, însă era prea mândru să fie văzut în preajma castelului și să se lase invitat încă o dată.

Așa că în primele zile a rămas în fotoliul de plajă, a reglat spătarul când mai sus, când mai jos, s-a așezat când de-a lungul, când de-a latul, a citit din cartea lui, *Tom Sawyer,* și din cartea pe care o citea mama. *Lolita* – și-a dat seama că nu era o carte pentru el, nici n-o găsea cu adevărat palpitantă, dar avea ceva derutant, tulburător, era o ispită și la început și-a zis în fiecare zi că trebuia să-i reziste și apoi tot nu reușea. Îi schimba felul în care privea în jur. Nu se mai uita doar la femeile care intrau și ieșeau din apă, ude și aproape goale în costumele de baie leoarcă, la sânii lor plini și la șezuturile generoase și la șoldurile

rotunde care se mișcau tulburător în mers și în fugă. Găsea atrăgătoare și fetele pe care se vedea deja că vor fi cândva femei, dar care încă nu erau. După câteva zile, curiozitatea l-a mânat din nou la surori, care tot mai construiau la castelul de nisip, cu tatăl lor. Da, aveau deja niște sâni mici și nu mai fugeau ca băieții, ci cu o ușoară legănare a șoldurilor și a șezutului. Da, le-ar fi plăcut să se rostogolească la vale pe dună, împreună cu el, și apoi să intre în apă. Se săturaseră de șantierul castelului de nisip.

Dar părinții nu voiau să le scape din ochi. Aveau voie să se zbenguiască lângă dună și în apă, aveau voie și să-și găsească un loc pe plajă și să joace „Nu te supăra, frate“, dar numai unde puteau fi văzute. Într-una dintre primele zile fugiseră și lipsiseră toată după-amiaza, iar părinții își făcuseră griji.

Sus, pe dune, băiatul a găsit o adâncitură de unde ele puteau să-și vadă părinții și în care părinții puteau să le vadă; în orice caz, dacă ședeau drept. Adâncitura era ferită de vânt. Pentru ele și pentru băiat nu conta că era expusă la soare; deveniseră deja imuni la insolație. După oarecare ezitare, părinții au înțeles că și copiii voiau să aibă un loc al lor și au fost de acord cu adâncitura.

4

Alergaseră în sus pe dună și se rostogoliseră la vale până la epuizare și se jucaseră de-a prinselea în apă. Acum petreceau pentru prima oară orele amiezii în adâncitură. Stăteau lungiți

față-n față, băiatul într-o parte, fetele în cealaltă, una pe spate, cealaltă pe burtă, picioarele lui erau între ele. Băiatul era obosit și simțea cu încântare cum trupul lui absorbea și se umplea de căldura soarelui. Nu voia să se miște, dar în el se mișca ceva, o dorință, ceva îl trăgea, nu știa după ce și încotro, dar avea de-a face cu fetele. I se părea că le simte picioarele lângă ale lui.

— Ai făcut-o vreodată?

Fata care era întinsă pe spate s-a ridicat, s-a sprijinit în coate și punea întrebări. Monika? Birgit? Nu putea să le deosebească pe gemene una de cealaltă.

— Ce?

— Sărutat.

S-a înroșit.

— Vrei să zici…

— Vreau să zic, de-adevăratelea.

Sora ei s-a răsucit de pe burtă pe spate și s-a ridicat.

— Nu te preface că știi cum se sărută de-adevăratelea.

— Cu limba. Amândoi deschid gura și scot limba.

Sora ei a râs, a deschis gura și a scos limba.

— Așa?

— Nu poți să săruți de unul singur. N-ai cum să faci singur toate astea. S-a întors spre băiat.

— Ai văzut vreodată o fată?

Continua să fie roșu la față.

— O fată… bineînțeles că am…

— Tot de-adevăratelea, vreau să zic. Văzut și atins.

Băiatul se uita derutat de la o soră la alta.

— Să-l lăsăm?

— Dacă ne lasă și el.

N-au așteptat să vadă dacă promite să le lase și el. Și-au tras în jos costumele de baie de pe umeri și șolduri, s-au îndemnat din priviri, s-au întins și și-au împins costumele de baie peste șezut, până la genunchi. La început, ochii băiatului urmăriseră costumele de baie de la umeri până la genunchi și zăboviseră la ghemul ud și încâlcit. Apoi el a înălțat privirea – voia să vadă sânii fetelor și, deși nu era sigur că acolo chiar existau sau nu niște sâni mici, era ca vrăjit și a ridicat mâna. Fetele chicoteau și și-au depărtat picioarele. Băiatul a văzut triunghiul alb dintre picioarele bronzate și crăpătura înspre care se arcuia el și și-a amintit c-o văzuse așa pe sora lui, cu ani în urmă, fără ca asta să-l fi impresionat. Acum imaginea îl tulbura; era interzisă, misterioasă, magică, era respingere și făgăduință, îl ademenea, chiar dacă nu știa de ce. Și-a coborât mâna și a dat să atingă triunghiul uneia din fete, dar s-a oprit.

— Acuma tu!

Și-a lăsat slipul în jos până deasupra genunchilor, a depărtat picioarele și și-a arătat sexul. Una din fete i l-a apucat și a tras puțin de el, cealaltă a imitat-o. A strâns picioarele. Când a dat să-și tragă slipul la loc, una din fete a spus:

— Așa stătea el peste mama ta. Gol și cu slipul deasupra genunchilor.

— Ce? Nu înțelegea.

— Bărbatul. Când ne-am rătăcit printre dune. Erau întinși amândoi, el peste ea, și gemeau.

A scuturat din cap. Scutura din cap și nu reușea să se oprească. S-a ridicat, scuturând din cap, și-a tras slipul, a coborât duna în goană și a fugit de acolo.

5

N-a alergat la fotoliul de plajă, ci în direcția opusă, unde plaja nu mai era îngrijită, peste tot zăceau lucruri aduse de apă și un grup de tineri cânta după un radio portabil. A continuat să fugă până când n-a mai auzit șlagărele. S-a așezat pe nisip.

Nu se rușinase când el și fetele se dezgoliseră. Acum îi era rușine. Pentru el și pentru fete și pentru mama și pentru bărbat. Ce făcuseră ei, ei toți, i se părea greșit, murdar, respingător.

Bărbatul. Bărbatul pe care îl văzuse la micul dejun și pe care îl evitase pe vapor? Bărbatul cu ochi serioși, cu obraji și o bărbie care deveneau tot mai cenușii? Bărbatul care o privise întruna pe mama lui? Cine altcineva? Nu-l întâlnise pe insulă. Unde locuia? În același hotel? Mama și bărbatul se întâlneau după ce adormea el? Erau acum împreună la dune? Mama lui, goală, precum cele două fete puțin mai devreme, și bărbatul, gol, cum fusese el mai devreme?

Nu voia să-și imagineze așa ceva, nici pe bărbat și, mai ales, nici pe mama lui. Nu intrase niciodată, din greșeală, în dormitorul părinților, niciodată nu-l văzuse pe tata culcat peste mama, nu-i auzise niciodată gemând. Nici acum nu voia așa ceva. Dar știa că asta era în ordine între părinți și că era greșit între mama și bărbat. De ce o făcea? Putea s-o întrebe? Putea să-i povestească despre cele două fete și despre el? Dacă n-o întreba și nu-i povestea – atunci putea oare să mai vorbească cu ea?

Era timpul să se întoarcă la fotoliul de plajă; n-avea ceas, dar avea idee când se făcea ora patru. S-a ridicat și a plecat,

mergând încet, șovăind, când prin apă, când pe nisip, se tot oprea, fiindcă vedea o scoică sau o piatră cu o formă ciudată sau o meduză sau altceva, ce nu-l interesa cu adevărat. Voia să chibzuiască în ce fel să se poarte când se întâlnea cu mama, dar nu știa cum s-o facă, unde să-și înceapă chibzuitul, pe care drum s-o ia și cum să-l ducă până la capăt. Cum ar reacționa mama, dacă el… Habar n-avea.

A trecut pe lângă castelul de nisip la care tatăl lucra fără fiice.

— De ce ai fugit mai devreme?

— Mi-a venit să… mi-au venit nevoile. Iar apoi am vrut să știu cum arată dincolo.

— Birgit și Monika sunt încă sus.

Tatăl arăta cu capul spre adâncitură.

— Puteți să le deosebiți una de cealaltă?

— Când avea trei ani, Monika a căzut și are o cicatrice mică la gât. Aici…

Tatăl și-a atins gâtul cu degetul, sub ureche.

Băiatul și-a zis că nu putea să le lase pe fete să creadă că pur și simplu fugise. Dar nu voia să roșească din nou.

— Ei, atunci mă duc.

6

A văzut-o pe mama de departe. Venea în întâmpinarea lui, veselă, zâmbitoare, cu pas ușor, degajat, cu ochelarii de soare în

părul castaniu, cu o bluză albă, descheiată, și șort alb peste costumul de baie roșu-închis.

— Iată-te! L-a tras puțin spre ea și l-a sărutat pe creștet.

Până acum o întrebase întotdeauna: „Ai dormit bine?“ – acum nu mai mergea. Dar nici nu putea să întrebe „Cum a fost?“ sau „Cum te simți?“. Însă nici nu putea să nu spună nimic.

— Am fost cu fetele.

— Nu vrei să mâncăm într-o seară împreună cu familia?

Și să-l mai invităm și pe bărbatul cu priviri serioase și cu umbre pe obraz și pe bărbie? N-a spus-o.

— Ce părere ai?

Le și vedea pe fete cum și-ar da coate și-ar chicoti sau și-ar acoperi gura cu mâna de fiecare dată când s-ar uita la mama lui. Nu, asta chiar era imposibil.

— Cred că vor să stea singuri.

— Întreabă-i pur și simplu. Cu salutări din partea mea. Când a văzut că nu zicea nimic, a întrebat: Sau să trec eu pe la ei?

— Nu. Las’ că rezolv eu.

Apoi au șezut în fotoliul de plajă, ca de obicei, și nimic n-a mai fost ca de obicei. De obicei, când găsea că un pasaj din *Tom Sawyer* era deosebit de comic sau de surprinzător sau de palpitant, o înghiontea pe mama și îi citea și apoi vorbeau despre el. Își tot ridica ochii din carte, observa oamenii și câinii și zmeul pe care îl înălța cineva într-un loc și velierul de jucărie pe care altcineva îl punea pe apă în alt loc și îi atrăgea mamei atenția la tot ce i se părea interesant. O ruga să-i dea sticla cu suc sau un măr sau un biscuit și făceau o pauză de suc, măr sau biscuit. Și după un timp îi dădea un ghiont și o întreba: „Vii și tu în apă?“.

Acum ședea mut lângă ea. Știa că nu e în ordine și încerca să se prefacă, lăsând impresia că e cu totul cufundat în lectură. Nu ridica ochii și, când ea i-a vorbit, n-a privit-o și a mormăit un răspuns, ca și cum nu se putea desprinde de carte. În cele din urmă, când l-a întrebat dacă nu voia să vină și el în apă, a sărit în picioare, a intrat alergând în mare, s-a bălăcit fără să-i dea vreo atenție și s-a întors la fotoliul de plajă fără s-o aștepte.

Voia s-o facă să creadă că totul e în ordine, că e doar puțin neatent, cu gândurile aiurea, distrat? Nu știa ce trebuia să creadă mama lui. Știa doar că nu putea altfel. Vedea că e mirată, poate îngrijorată. Dar nu i-a cerut socoteală.

7

Abia când era deja în pat și i-a zis noapte bună, l-a întrebat:

— Ce s-a întâmplat, voinicule?

— Ce vrei să zici?

A râs, un râs cald, iubitor și l-a mângâiat pe cap și pe obraz.

— Știi foarte bine. Dar dacă nu vrei să vorbești azi, te mai întreb o dată mâine.

Și apoi? Știa că ar putea să mai reziste probabil o zi, dar sigur nu două. Și ce ar avea de spus poimâine, putea să spună și azi.

— Te-au văzut. Fetele. Pe tine și pe bărbat. La dune.

Decenii mai târziu, când își amintea de vara aceea, nu-i venea să creadă cum reacționase mama lui. Ar fi putut să întrebe: „Ce-au văzut?“, să scuture din cap și să nege totul, puțin

iritată și puțin amuzată, și el ar fi fost mulțumit. În schimb, ea întrebase:

— Cum de-au ajuns să-ți povestească așa ceva?

— Au... noi am...

Nu voia să spună ce făcuseră în adâncitură. Dar simțea că asta era ceva între mama lui și el, o situație în care ea n-ar minți, iar el n-avea voie să mintă. Era ca și cum ar fi căzut zidurile dintre ei, zidul autorității, zidul vârstei, zidul sexului. Așa că a povestit ce făcuseră.

— A fost frumos?

— Da, dar a fost greșit.

— Greșit? Îl privea serioasă. Ce e frumos între fete și băieți nu este greșit. Nici dezbrăcatul, nici privitul, nici atinsul. A zâmbit. Sunt atât de multe de descoperit, la fete, la tine, împreună cu fetele, atât de multe lucruri frumoase. Cum să fie asta greșit?

— Dar tu și bărbatul?

— Și asta e frumos, foarte frumos.

Privirea i-a rătăcit, devenind visătoare.

Nu îndrăznea s-o tulbure din visul ei. Dar apoi tot a întrebat:

— Și tata? Nu-i treaba lui?

Privirea i-a revenit la el.

— Da, așa este. Când îl văd iar pe tata, e iarăși a lui, numai a lui. Dar acum sunt aici și e frumos. Bărbatul... Îmi amintește atât de mult...

— De cine?

— De cineva din timpul războiului. Ne-am cunoscut doar o săptămână, înainte ca spitalul să fi fost mutat și el să fie trimis în Est, iar eu în Vest. Noi n-am avut parte de frumos. Erau prea

multe de făcut și eram prea sfioși. Zâmbea, era din nou în visul ei. Acum uite că tot ni se întâmplă.

8

Fiindcă nu-și mai ascundea apropierea de bărbat, s-a schimbat. Mersul i-a devenit mai avântat, gesturile i-au devenit mai generoase, mai largi. Când descria și explica ceva cu mâinile, se putea întâmpla să dărâme vaza cu flori sau să mături de pe masă paharul cu vin. Atunci râdea și în râsul ei răsuna bucuria și în glasul ei era emoție, era exuberanță, chiar dacă spunea lucruri obișnuite. Fața îi radia, ochii îi străluceau – băiatul nu-i văzuse niciodată atât de luminoși.

N-o văzuse niciodată nici atât de tandră. Când mergeau, îl trăgea adesea lângă ea, îl îmbrățișa adesea când erau pe plajă sau în apă și adesea îl săruta pe păr sau pe umăr sau chiar pe gură, așa, pur și simplu. Pe băiat asta îl impresiona altfel decât tandrețea aceea de la sine înțeleasă, când adultul încearcă să pună stăpânire pe copil, cu care fusese obișnuit de mamă și de bunici și de mătuși. Totul se petrecea cu respect, cu prudență.

Apoi s-a făcut foarte cald. Meteorologii vorbeau de un val de caniculă, de nopți tropicale, de amenințarea incendiilor în păduri și la câmpie. Pe insulă nu exista pericolul unor incendii. Însă zăpușeala s-a lăsat deasupra ei ca o spumă moale, caldă și i-a făcut pe toți mai înceți – personalul și turiștii, caii care transportau oameni și poveri pe insula fără mașini, câinii și pisicile, care se mișcau numai când soarele îi alunga din

locurile umbrite pe care le găsiseră. Pe plajă nu se mai construiau mici castele și nu se mai jucau jocuri; oamenii zăceau în fotolii sau la umbra lor.

Și mama a devenit mai înceată. Mișcările îi erau îngreunate, aveau o lentoare pe care băiatul nu i-o cunoștea. Îi plăcea așa; îngreunată și lentă devenise și tandrețea mamei, iar lui i se părea că ar fi putut să se lase să cadă în ea. O dată, când a revenit la el la ora patru, avea și un miros pe care nu i-l cunoștea și care i-a plăcut; a întrebat-o, ea a scuturat din cap și apoi el n-a mai simțit niciodată mirosul acela. Tot mai reușea să răstoarne ceva pe masă sau să mătură cu mâna ceva de pe masă și asta încă o făcea să râdă, un râs mirat, destins.

De câteva ori, băiatul și-a urmărit mama, i-a văzut – pe ea și pe bărbat – întâlnindu-se dincolo de sat și intrând printre dune. După trei ore s-au despărțit în același loc, mama s-a desprins din îmbrățișarea bărbatului și l-a lăsat acolo.

Băiatul era în fiecare zi cu surorile. Monika se deosebea de Birgit nu doar prin mica cicatrice de pe gât. Era și mai iute, mai viguroasă, mai îndrăzneață. Ea s-a furișat de lângă părinți și a șterpelit o apărătoare de soare pentru bărci. Așa puteau să zacă în adâncitură și să suporte căldura. Dar trupurile le erau încinse și mințile toropite și, când una dintre surori sau băiatul întreba: „Vreți?“, ceilalți voiau și se dezbrăcau și se priveau și se atingeau și uneori încercau și sărutatul, sărutatul de-adevăratelea, dar cu ăsta nu se puteau împăca. Se simțeau bine; savurau bucuria propriului trup și a unui alt trup, o bucurie care nu țintește la vreun punct culminant, la o împlinire, ci este o desfătare a simțurilor.

Tandrețea mamei, atingerile fetelor, soarele care îl încingea pe băiat și fericirea care îl inunda – acea vară a simțurilor nu i-

a rămas doar ca o amintire, ci a hrănit un dor purtat în fiecare iubire pentru vreo femeie. Iubirea trebuia să fie ce fuseseră pentru el simțirile acelei veri.

9

Da, mama avea dreptate: ce era frumos nu putea fi greșit. Abia mai târziu s-a întrebat dacă vara ar fi fost la fel de îndreptățită și în cazul în care și-ar fi petrecut-o cu tata și el ar fi avut o aventură. Nu l-ar fi trădat, așa cum n-o trădase nici pe mama. Dar ei nu i-ar fi zis nimic despre aventura tatei, ca s-o cruțe. Tatei nu i-a spus nimic despre aventura ei nu ca să-l cruțe, ci ca s-o protejeze pe ea. Înseamnă că aventura mamei a fost mai îndreptățită decât ar fi fost o aventură a tatei?

Valul de caniculă s-a încheiat și, cu câteva zile înainte ca mama și băiatul să plece, s-a făcut frig și s-a pornit ploaia. A plouat zi de zi, iar mama și bărbatul nu puteau fi împreună la dune, așa că s-au întâlnit într-o cafenea, până când mama l-a rugat pe băiat să meargă după prânz la biblioteca publică și să le lase lor camera. În ziua plecării, bărbatul i-a condus pe cei doi la vapor; plângea, în schimb mama și-a ținut firea, era aproape veselă.

Așa a ajuns și acasă. Băiatul n-a văzut-o să fie față de tata altfel decât fusese înainte de vară. Era din nou a lui, numai a lui. După un sărut de noapte bună, a întrebat-o ce făcea bărbatul, dacă îi lipsea, dacă îl va revedea și ea a clătinat din cap. I-a spus că nu știa nimic de el și că nici nu voia să știe.

Faptul că cineva putea să dispară așa din viața mamei lui, că puteai să dispari așa din viața cuiva, îl speria puțin pe băiat. Dar curând l-a preocupat mai mult faptul că o visa pe Birgit și ce făceau ei împreună în vis și că din vise se trezea cu pantalonii uzi. Apoi a visat-o pe Helga, o fată din clasa lui.

După moartea mamei a găsit în compartimentul secret de la biroul ei Biedermeier un teanc de scrisori ale bărbatului. Mama le deschisese pe primele; erau pline de iubire și durere și o implorau să-i îngăduie s-o vadă iar. Pe ultimele le lăsase nedesfăcute; ștampilele poștale arătau că au continuat să vină ani buni după vara aceea. A lăsat și el scrisorile nedesfăcute, a vrut să le deschidă într-o zi și să le citească, a vrut să le ardă fără să le fi desfăcut, a vrut să afle dacă bărbatul mai trăia și să-i trimită scrisorile, a vrut să-l întâlnească pe bărbat, a vrut să se ducă iar pe insulă.

Nu mai fusese acolo din vara aceea. După moartea tatei mai făcuse mici călătorii cu mama, la Veneția, pe insula Mainau, la Branitz și Muskau, la Expoziția de horticultură. O întrebase și dacă voia să mai meargă o dată pe insulă. Ședea în fața lui într-un fotoliu Biedermeier, cu rezemătoare pentru cap, în care îi plăcea să șadă la bătrânețe, să citească și să asculte muzică.

— Insula, a zis ea, insula. Apoi a zâmbit. Îți mai aduci aminte de rochia gri cu decolteu mic, rotund, cu mulți nasturi și mâneci lungi, cu care eram îmbrăcată în timpul călătoriei? Încă mai este în dulapul meu.

1. Formulă de salut folosită în special în nordul Germaniei, valabilă în orice moment al zilei.
2. Sport popular în Germania, practicat pe un teren similar celui de tenis, dar fără rachete, în care mingea este înlocuită de un inel de cauciuc.

Daniel, My Brother

1

Vestea morții fratelui și a cumnatei l-a găsit în America. L-a sunat nepoata și a știut că cei doi își luaseră viața, încă dinainte să-i spună ea.

— Și-au luat viața.

Chris, cum i se zicea în familie fratelui său Christian, pregătise un culcuș pentru Dina și el în baie, pe jos, astupase bine ușa, aprinsese mangal, luaseră amândoi pastile de dormit, adormiseră și nu se mai treziseră. În fața băii, Chris pusese un panou pentru ca nimeni să nu deschidă ușa neprevenit. Nepoata, care locuia la doar câteva străzi mai încolo și care venea în fiecare zi să vadă ce-i fac părinții, observase panoul și-și dăduse seama ce se întâmplase.

— Vorbiseră despre asta și mă așteptam la sinucidere. Dar sperasem că aveau să-și mai lase ceva timp, și lor, și nouă.

La telefon, nepoata avea un ton hotărât și vioi, care la început l-a derutat. Apoi și-a amintit că era asistentă medicală, o femeie afectuoasă, energică, și și-a zis că sigur învățase să facă

fără teamă tot ce e de făcut în cazul deceselor – constatarea morții, chemarea medicului, anunțarea autorităților, telefoane familiei. Încă nu știa când avea să fie înmormântarea.

După ce a închis telefonul, a continuat să șadă la birou și în fața ochilor avea locuința lui Chris și a Dinei. Intrarea, holul spre camera cu pian, ușa spre baie, baia. Acolo, pe jos, între chiuvetă, cadă și veceu, nu avuseseră mult spațiu ca să moară. Dar poate că adormiseră strâns îmbrățișați și nu le trebuise mult loc.

Chris și el discutaseră uneori despre sinucidere. Erau amândoi membri în Exit, organizația elvețiană care oferă asistență în caz de sinucidere și care îi ajutase pe mătușa și pe unchiul lor. Dar ca să primești ajutor de la Exit trebuie să te duci în Elveția. Cu mangal poți să te sinucizi acasă. O prietenă îi povestise de sinuciderea cu mangal a finei ei, iar el citise în ziar despre accidente cu tineri care duseseră grătarul cu mangal în seră, când ploua, și muriseră. I se păruse liniștitor să știe că exista o cale ușoară să ieși din viață și îi povestise lui Chris de ea, fără să aibă vreo bănuială că cei doi se grăbeau atât de tare.

Dina era bolnavă de mulți ani, cu dureri mari, cu analgezice puternice, cu slăbirea capacității de concentrare și a memoriei. Dar ea șezuse în fotoliul ei, își suportase situația cu un calm melancolic și glumise, zicând că în sfârșit putea să-și recitească fără probleme cărțile preferate, fiindcă erau mereu noi. Iar el nu-și amintea să-l fi văzut pe Chris vreodată altfel decât sănătos, puternic, activ. Chris o îngrijise pe Dina, dar nu lăsase niciodată impresia că era prea mult pentru el sau că nu mai voia.

Lângă camera cu pian a celor doi era camera de zi, totodată sufragerie, în care cei patru frați se adunaseră în vară, la

întâlnirea lor anuală. Fusese ca în toți anii; au șezut mai întâi cu Dina la măsuța de lângă canapea și au băut aperitivul, apoi la masa mare și au mâncat spaghetele gătite de Chris. Acesta vorbea mult; avea un tezaur de anecdote din viața familiei, amintite sau născocite, și povestea cu însuflețire și umor. Nu fusese, nu fuseseră amândoi deosebit de veseli anul ăsta? Și atunci, de ce sinuciderea, câteva săptămâni mai târziu? Sau fuseseră deosebit de veseli fiindcă deja se hotărâseră și le căzuse de pe umeri povara vieții? Și-a amintit cât de senine fuseseră ultimele zile împreună cu soția lui după ce se hotărâseră să divorțeze.

De la masa de scris vedea o pajiște mare, dincolo de pajiște, o pădure tomnatică arătându-și toată splendoarea de verde și galben și roșu, dincolo de pădure, șiruri de munți – primul, verde, următorul, albastru, ultimul, cenușiu. Cenușiul pal al ultimului șir muntos se prelungea în cenușiul pal al cerului. Ca un tablou, asemenea compoziției unui pictor, și-a zis, minunându-se că încă nu-i venise niciodată gândul ăsta, și s-a întrebat dacă îi venise azi fiindcă Chris se ocupase cu istoria artei, iar unele dintre cele mai frumoase amintiri cu el erau vizitele făcute împreună la muzee și expoziții, cu scurte prezentări ale lui Chris despre tablouri, când lui i se deschiseseră ochii și inima. Asta nu se va mai întâmpla niciodată.

Brusc l-a copleșit durerea că își pierduse fratele. Și, între tot ce au trezit următoarele zile și săptămâni – amintiri, întrebări la care nu mai exista răspuns, furie pricinuită de dezamăgiri și răni, regret că nu găsiseră o cale să se apropie –, îl copleșea mereu durerea. Uneori o simțea că se apropie, alteori era ca o lovitură venită din senin, cum se întâmplase prima oară.

2

Când l-a chemat prietena lui, fiindcă se înțeleseseră să meargă împreună în micul oraș din apropiere, i-a povestit despre Chris și Dina. Ea l-a îmbrățișat.

— Să nu fii supărat pe el. Dina nu mai putea. Iar el nu putea fără ea.

Să nu fii supărat pe el – n-a înțeles până nu și-a amintit de mânia ei când o prietenă, înșelată și părăsită de soț, se omorâse și, odată cu ea, îl omorâse și pe fiul ei. Nu, nu era supărat pe Chris. Dar chiar nu putuse să trăiască fără Dina? Sau nu putuse s-o lase să plece singură? Nu voise să-i ceară să zacă singură în baie, pe pardoseală, și să aștepte amorțeala dată de somnifere? Sau să zacă singură pe pardoseală, deja amorțită de pastile, în vreme ce el, care nu luase pastile și o ținuse în brațe, o lăsa jos, se ridica precaut, aprindea mangalul și se strecura afară din baie? Cu cât își închipuia mai concret alternativele, cu atât îi era mai limpede că într-adevăr nu putuse s-o lase să plece singură. Poate că a fost și o combinație de a nu putea s-o lase să plece singură și de a nu dori să trăiască fără ea. Să înceapă la optzeci de ani o etapă nouă a vieții, o etapă în singurătate, fără femeia iubită – și mătușa și unchiul lor se omorâseră când au trebuit să accepte o nouă etapă de viață, o etapă de viață într-un cămin, în loc să rămână acasă.

Îi părea bine că gândurile astea îi veneau în brațele prietenei lui. Atingeau întrebări pe care și le punea și el din ce în ce mai des: trebuia să-și facă griji fiindcă era tot mai uituc, să se controleze ca să vadă dacă nu era un început de demență, care era momentul potrivit să-ți iei rămas-bun de la viață? Era

moale și ușor să chibzuiești adăpostit în brațele ei, lângă pieptul și pântecul ei. Capul îi era culcat pe umărul ei, lipit de gât – la fel de protejat se simte un cal când își pune capul pe gâtul altui cal, și-a zis.

— Vrei să rămânem aici? Sau să fii singur o vreme? Pot să fac eu cumpărăturile.

— Nu, a zis, desprinzându-se din îmbrățișare, să mergem.

Au plecat de la casa lor izolată spre micul oraș, trecând prin peisajul deluros și splendoarea de culori a verii târzii. Îi plăceau orașul acela mic, casele plate, cu două etaje și parapete cu ornamente, mulțimea de stâlpi cu o droaie de cabluri de-a lungul străzilor, circulația lentă, care se oprea pentru fiecare pieton, supermarketul cu niște culoare late, cinematograful cu trei săli mici, cele câteva restaurante bune. De când își ajutase prietena să caute și să cumpere casa, cu ani în urmă, ținutul acela îi devenise un fel de acasă, poate pur și simplu pentru că îi plăcea să cunoască bine locul și între timp chiar îl cunoscuse. Și pe vremea când Dina mai putea să călătorească și frații nu se întâlneau în fiecare an la Chris, ci, pe rând, la câte unul dintre ei, știa că nu se va ajunge niciodată la vreo întâlnire aici. Și-ar fi dorit-o. S-ar fi bucurat să-și primească frații în ceea ce devenise lumea lui, să-i găzduiască, să-i ducă la plimbare.

Au lăsat mașina în parcarea mare din fața supermarketului și totul a decurs ca întotdeauna, cumpărăturile, plata, încărcatul, drumul spre casă, descărcatul și aranjatul lucrurilor. Dar toate astea l-au obosit atât de tare, încât după aceea s-a băgat în pat și a adormit. Când s-a trezit, prietena lui era întinsă lângă el și îl privea.

— Nu știu ce-i cu mine. E ridicol ce tare m-a obosit drumul ăsta.

— Nu drumul a fost. Ci moartea lui Chris și a Dinei.

S-a gândit la spusele ei. Munca ostenește, dar el nu muncise, nici pentru doliu, fiindcă nu știa cum se face așa ceva, nici pentru aducerile aminte, fiindcă credea că amintirile nu se caută, cu ele nu se muncește, ci sunt lăsate să iasă la iveală. N-avea să-i mai vadă pe cei doi niciodată, niciodată n-o va mai saluta pe Dina, îngenunchind lângă fotoliul ei, nu va mai sta niciodată cu Chris în fața unui tablou, nu va mai ședea niciodată cu cei doi la o masă – asta îi trecea prin minte și, când se gândea la altceva, la scrisul lui, la grădinărit, la treburile care îl așteptau la întoarcerea în Germania, nu dura mult până când acel „niciodată“ îl atingea ca o boare rece.

— Moartea e rece și frigul obosește. S-a tras atât de aproape de prietena lui, încât nu se mai puteau privi decât în ochi. Ce bine că ești aici. Și că ești caldă.

Ea i-a zâmbit.

— Nu cred că Chris nu putea să trăiască fără ea. Cred că n-a putut s-o lase să plece singură. I-a povestit prietenei cum procedase Chris. Dina era prea slăbită să pregătească și să ducă totul la capăt de una singură. Avea nevoie de el. Iar el nu putea să pregătească totul pentru ea și apoi s-o lase singură. Oare ea voise să fie altfel? Eu nu mi-aș dori să vii cu mine. Însă nici eu n-aș putea să te las să pleci singură.

Vorbea poticnit, lupta cu fiecare frază, nu voia să vorbească, totuși voia ca prietena lui să știe ce îl frământă.

— Mai dormi puțin – l-a cuprins cu brațul, l-a tras spre ea și l-a legănat –, mai dormi puțin.

3

În ziua următoare s-au ivit amintirile. S-au furișat încă din timpul nopții, nu ca imagini și povești din trecut, ci ca niște spaime că se pierduseră. A visat că era în vizită într-un oraș și, plecând de la hotel, a trecut un pod și a ajuns la o clădire uriașă, o construcție din secolul al XIX-lea, cu bovindouri și turnuri și cu o cupolă înaltă în mijloc, deasupra unei hale rotunde, cu multe porți prin care treceau tramvaie și se îngrămădeau oameni, totul într-o învălmășeală de necuprins cu privirea, derutantă, și el voia să se întoarcă la hotel, dar când a reușit să iasă printr-o poartă, n-a mai văzut podul pe care venise, ci niște străzi abrupte, sumbre și, disperat, s-a întors și a continuat să caute cu deznădejde. La trezire a știut imediat că doar visase, însă disperarea că era pierdut a rămas și și-a amintit de o duminică, cu mulți, mulți ani în urmă.

Fratele lui, pe atunci în vârstă de unsprezece ani, întors de la Davos, unde stătuse trei ani la o mătușă din cauza astmului, a fost trimis cu el, copil de șase ani, la biserică, la slujba pentru copii. Pe drum s-au ținut de mână; îi plăcea să fie aproape de fratele lui mai mare, la a cărui plecare plânsese, care îi lipsise și la a cărui întoarcere se bucurase. La biserică a fost despărțit de el și dus într-o capelă, la așa-numiții mielușei, copiii care încă nu erau destul de mari ca să ia parte la slujba pentru copii. Totul era îngrozitor: despărțirea de frate, frica de a nu-l regăsi sau de a nu fi regăsit la sfârșit, prezența năucitoare a celor mici, dintre care nu cunoștea pe nimeni și cu care nu știa cum să se poarte, ca unul care nu fusese la grădiniță și încă nu mergea la școală. Era pierdut.

Ce se întâmplase în continuare? A fost ușurat când ora s-a încheiat și și-a revăzut fratele? Sau n-a mai ieșit din starea aceea de copil rătăcit și a mers acasă plângând, ținându-și fratele de mână? Oare mamei ce-i povestise, ce-i povestise fratele? Oricum, niciodată n-a mai trebuit să meargă la capelă, la mielușei.

I-au venit în minte alte situații în care a mers cu fratele, nu de mână, dar încredințat lui și încrezându-se în el: cumpărături, transporturi de deșeuri de hârtie, cu căruciorul, până la locul de colectare, vizite la grădina zoologică, săniuș și schiat pe muntele care se înălța în apropierea orașului. I-a venit în minte căsuța pe care fratele lui i-o construise din crengi, în pădure, de ziua lui. Figurinele ce le aparțineau amândurora, indieni și cowboy, cu care se jucau împreună, și mereu primea jumătate de la fratele lui și mereu se simțea păcălit. Pansamentele de tifon spălate, desfășurate înainte de culcare și înfășurate pe mâinile inflamate ale fratelui, care avea o eczemă. Chiar și adormitul, în aceeași cameră, în paturi învecinate, când își tot spuneau noapte bună, până când adormeau.

Fratele l-a luat cu el ultima oară într-o după-amiază, la o căsuță de grădină care aparținea familiei unui prieten. Ce voiau să joace fratele și prietenul? De ce voia fratele să fie și el? Ori trebuia să fie și el acolo fiindcă fratele primise misiunea să aibă grijă de el? Într-o latură a căsuței au descoperit un cuib mare de viespi și l-au distrus, la început a fost un joc, apoi a devenit o luptă, intensă, încrâncenată, o luptă împotriva viespilor și o întrecere între cei doi băieți mai mari, din care el era exclus, deși putea și el să arunce cu pietre în cuib și să lovească viespile cu o scândură, iar la început a și făcut așa. Apoi s-a așezat deoparte și a privit și a fost singurul înțepat de o viespe.

A venit vremea când a ajuns la liceu. Cu fratele cel mic, care era la gimnaziu, cel mare se juca; față de cel care era deja la același liceu, păstra distanța. Apoi n-a mai durat mult și a început să meargă la orele de dans și avea o prietenă și se ducea la petreceri și trăia într-o lume diferită. Tot mai împărțeau camera, dar fratele mai mare avea grijă să vină acolo numai ca să doarmă. A rămas prezent; cânta la violoncel, exersa suitele lui Bach, le exersa conștiincios și perseverent și numai pe ele, iar pentru fratele cel mic, care le auzea zi de zi, ele au devenit și au rămas suitele lui Chris.

Memoria este un fluviu care poartă departe, tot mai departe, corăbioara amintirilor odată ce o punem pe apă. Poveștilor li s-au alăturat imagini. Locul de colectare a hârtiei – un teren de la capătul orașului, cu baloturi de hârtie presată, coșuri pline cu zdrențe, munți de metal ruginit și stive de cauciucuri uzate, plin de praf, sub un soare fierbinte, fiindcă făcuseră drumul până acolo numai în zile de vară. Povârnișul cel mare, cu o trambulină de lemn deteriorată pe care se dădeau cu schiuri și sănii orășenii până când începea să se vadă iarba verde. Fortul pe care fratele lui îl tăiase și cioplise dintr-un trunchi strâmb, pentru jocurile lor cu indieni și cowboy. Camera lor, cu o sobă galbenă de teracotă, un dulap, un pat pliant în stânga și un pat pliant în dreapta și o masă care încăpea numai bine între paturi. Unde anume dormitaseră imaginile în memoria lui? De ce tocmai ele? De ce știa memoria lui că fratele și el făcuseră un tur de-o zi sau două cu bicicleta, dar nu păstrase în ea nici timp, nici traseu, nici țintă și nici măcar o singură imagine?

Din anii în care încă mergea la școală și fratele trecea din când în când pe-acasă, venind de la studii, avea o singură amintire despre ceva făcut împreună. Într-o zi de octombrie au

făcut o drumeție pe muntele care se înălța în apropierea orașului, și-au amintit că acolo adunaseră castane pe vremuri, au cules ici și colo câte o castană, au poposit la cârciuma din pădure și i-au scris Dinei o carte poștală. Chris și Dina erau logodiți și s-au căsătorit curând. Și-a văzut fratele la nuntă, la botezul copiilor, la petrecerile în familie. Când avea treabă prin apropiere, le făcea o vizită.

Ziua aceea de octombrie era cețoasă, asta mai știa, și, de la cârciuma din pădure, trecând peste câmpie, privirea ajungea doar până la turnurile de răcire de la Uzinele Chimice Renane. Ziua cețoasă atenua nu doar vizibilitatea și culorile, ci și zgomotele; fusese liniște când au urcat muntele și era liniște când au stat în grădina cârciumii, la mese și pe scaune de pe care vopseaua se scorojea. Le era puțin frig. Dar împreună cu aburul din jurul casei și din copaci și de peste câmpie, asupra zilei plutea și o taină, o vrajă, iar Chris și el voiau s-o savureze. Sigur vorbiseră, dar nu-și amintea ce anume. Își amintea aburul și i se părea că fratele dispărea în el și îl lăsa în urmă și s-a gândit la visul lui.

4

La două sau trei zile după ce îl sunase nepoata, a auzit la radio, în timpul unui drum cu mașina, „Daniel“ al lui Elton John. Se întorcea din micul oraș; făcuse cumpărături, nu fiindcă ar fi avut nevoie de ceva, ci pentru că voia să iasă din casă, să fie pe drum, să-și abată gândurile. „Daniel, my brother…“ –

cântecul l-a impresionat atât de mult, încât a fost nevoit să oprească pe marginea drumului.

Înțelegea textul doar pe jumătate. Daniel zboară spre Spania sau moare sau a murit deja și e o stea pe cer – oricum, și-a luat rămas-bun și fratele mai mic îi duce dorul, îi duce dorul intens, „oh I miss him so much“. Îl vede pe Daniel care își flutură mâna în semn de rămas-bun, avionul care decolează, lumina roșie de semnalizare, vede totul printr-un văl, vălul lacrimilor lui sau vălul unui vis. Sigur e doar că îi lipsește. „Daniel, my brother…“

Era suficient. Mai mult nu era nevoie să înțeleagă. Și poeziile preferate i se refuzau unei înțelegeri depline și tocmai de aceea le iubea și se întorcea mereu la ele. I-ar fi plăcut să audă cântecul încă o dată, dar n-a putut decât să închidă radioul înainte ca următoarea melodie să-l înlocuiască. Ședea acolo și în minte îi răsuna: „Daniel, my brother“, „Lord, I miss Daniel“, „Daniel, you’re a star in the face of the sky“. Dacă n-ar fi uitat cum se plânge, ar fi plâns. Adesea își dorea mult să plângă. Își dorea mult ca tristețea din pieptul lui să se reverse într-o furtună de lacrimi.

Acasă a găsit cântecul pe YouTube și l-a mai ascultat o dată și încă o dată. Până când prietena a venit la el. S-a așezat pe brațul fotoliului și și-a petrecut brațul pe după umerii lui.

— E doar un cântec. Dar stârnește ceva în pieptul meu și sper că o să-mi vină odată lacrimile.

Prietena nu spunea nimic. L-a tras mai aproape de ea.

— E un cântec trist, până și asta îmi face bine. Ieri am încercat cu Bach și Mozart, piese vesele. Dar n-a mers deloc. Muzica tristă oferă un reazem tristeții.

— E destulă muzică dintr-asta, a spus ea zâmbind.

I-a povestit ce înțelesese din textul cântecului. E drept că trăise mult timp în America, dar uneori trebuia să-i ceară ajutorul, ei, americancei.

— Nu-i nevoie să înțeleg tot. Dar îmi scapă ceva? Nu vrei să asculți tu cu atenție?

Nu știa a câta oară auzea cântecul. Era ultima oară. Fără să apese automat pe replay, ci conștient, în timp ce prietena asculta atent, în timp ce-o simțea lângă el – când a întors capul, când i-a văzut chipul concentrat, s-a desprins de „Daniel“.

— E vorba despre o durere și despre răni care nu se vindecă. Asta-i tot.

— Ce fel de răni?

— Nu răni ale despărțirii. E ceva vechi între cei doi frați.

5

În zilele următoare a stat mult pe-afară. Cerul era de un albastru strălucitor, în pădurea galbenă și verde se vedeau flăcările arțarului roșu, iar lângă casă înfloreau nalbele-de-grădină portocalii și roz. A lucrat în grădină, adesea umăr la umăr cu prietena lui, uneori singur. Zidul din jurul mărului bătrân era năruit și trebuia refăcut.

Când găsea că muncise destul, pornea la plimbare cu câinele. În apropiere era un lac înconjurat de o cărare care trecea printr-o pădure cu mulți copaci prăbușiți și bucăți mari de stâncă, apoi de-a lungul unui pârâu și pe lângă fundația unei mori de mult părăsite și, la urmă, peste digul cu care lacul

fusese stăvilit în anii ’30. Cunoștea bine cărarea, porțiunile drepte, pe cele abrupte și pe cele dificile și locurile de unde se vedea lacul acoperit de nuferi. Însă drumul de o oră în jurul lacului nu-l plictisea, asta și datorită câinelui care mereu adulmeca ceva nou în stânga și-n dreapta cărării și scormonea și se îndepărta și se înapoia la el în goană, cu o mereu reînnoită bucurie.

Ceva vechi între cei doi frați – și-a amintit când era afară, în grădină, în pădure, lângă lac. Niciodată n-a vrut să recunoască și, când a fost nevoit s-o facă, a alungat gândul. Fratele lui simțea mereu nevoia să-l umilească puțin, să-i comenteze viața petrecută între Germania și America, de parcă felul acela de a trăi ar fi fost nepotrivit, să facă observații ironice despre relațiile lui, să-i bagatelizeze succesele profesionale, să laude la cărțile lui ce era nesemnificativ și să ignore ce era important. O făcea ca din întâmplare și, de fiecare dată, fratelui mai mic îi trebuia un moment până să înțeleagă ce zisese cel mare, fără să aibă vreun motiv, și când înțelegea, discuția deja trecuse mai departe. Își propunea ca data următoare să-i dea o replică sau să-și întrebe fratele ce rost aveau umilirile. Dar n-a făcut nici una, nici alta. Când venea în vizită, Chris și Dina îl primeau și se purtau prietenos cu el, vorbeau despre politică, societate, literatură, adesea erau de aceeași părere și umilirea aceea întâmplătoare părea să lipsească de data asta – până când iarăși apărea.

De ce? Ce nu mersese bine între ei? Cu ce greșise el? După mulți ani în care se văzuseră rar și mereu în cercul familiei, îi propusese lui Chris să se întâlnească o dată pe an, într-o zi a legăturii frățești dintre ei doi. O dată au făcut-o, apoi Chris a zis că, dacă voia să-l vadă, putea să-i viziteze pe el și pe Dina. Când

a murit mama și toți frații au hotărât să se întâlnească o dată pe an, Chris n-a mai văzut ce rost avea și o întâlnire cu fratele mai mic, pe lângă aceea cu toți ceilalți, frați și surori. Avea o familie mare, cu trei copii și șase nepoți. Îi era suficient.

Dar să nu te intereseze să fii împreună cu fratele mai mic e una, să-l umilești e altceva. După anii petrecuți ca unic copil la mătușa fără copii, fusese atât de greu pentru băiatul de unsprezece ani să se trezească iarăși printre frați, între care fratele mic avea asigurat un loc al lui? Crezuse el, cel chinuit de astm și eczemă în copilărie, care mai târziu fusese nevoit să caute îndelung ca să-și găsească un drum în viață, că era nemeritat și nedrept ca fratelui mai mic să-i fie mai ușor? I-a fost greu să fie frate mare pentru un frate mic care avea mai mult succes și era mai cunoscut?

Nu înțelegea ce avusese fratele mai mare împotriva lui. Căutase să-l câștige încă din copilărie, la fel și mai târziu; citise, prețuise și lăudase ce scrisese el, arătase că se bucura de vizitele prin muzee și biserici, își exprimase admirația că avea o căsnicie fericită și o familie mare, bună – el nu reușise așa ceva.

Ce fel de durere, ce fel de răni erau acelea care nu se vindecaseră niciodată la fratele lui? Se întreba și își simțea propria durere, propriile răni, dar, mai mult decât atât, era mirat. Ar fi putut fi altfel, ar fi putut fi frați – de ce ajunsese să fie așa? Era trist. Era o tristețe a zădărniciei. N-avea legătură cu ce fusese trăit și pierdut, ci cu ce nu fusese trăit și nici n-ar mai fi fost trăit dacă fratele lui nu-și lua viața.

6

Nu se putea spune că ar fi așteptat înmormântarea. De la moarte și până la înmormântare puteau să treacă săptămâni întregi – mai văzuse așa ceva. Iar înmormântarea de după câteva săptămâni avusese o simplitate, o seninătate pe care n-o au înmormântările imediate. Însă deodată simțea o neliniște, despre care credea că va trece odată ce înmormântarea va fi avut loc. Nu gândurile îi erau neliniștite; credea că deja gândise ce era de gândit despre fratele lui și despre relația dintre ei. Uneori se gândea la copii și nepoți, întrebându-se dacă nu erau supărați că Chris și Dina nu ținuseră seama de ei, că nu trăiseră mai mult de dragul lor. Dar era o gândire pripită. Nici sentimentele nu-i erau neliniștite; tristețea lui era ostenită și nezgomotoasă. Neliniștea i se cuibărise în trup, noaptea îl făcea să se trezească și, peste zi, să se ridice de la lucru și să meargă în altă cameră sau în garaj sau în grădină, unde nu mai știa ce anume voise.

Nu-l ajuta să lucreze în grădină, alături de prietena lui, sau să se plimbe cu câinele în jurul lacului. Era distrat și, după ce s-a rănit la mână în timp ce construia zidul și și-a scrântit piciorul mergând, prietena i-a cerut, cu îngrijorare și râzând, să se întindă pe șezlong, pe terasă, unde a stat puțin, până când l-a apucat din nou neliniștea și, cu piciorul scrântit, s-a dus șchiopătând la prietena lui, pe care nu putea s-o ajute cu mâna rănită.

— Vii cu mine la înmormântare?

Potrivea o piatră în zid, n-a ridicat ochii și n-a răspuns. A privit-o; piatra era grea și mare și nu putea să-și închipuie că se

va potrivi în spațiul acela mic. Dar ea muncea ca și cum ar fi știut că așa era bine și, într-adevăr, piatra și-a găsit locul în golul acela. S-a ridicat și și-a dat la o parte șuvițele de păr de pe față.

— Dacă vrei să fiu cu tine și dacă pot, cu plăcere. Știi când are loc?

— Nu. Îl privea de parcă aștepta să continue. A ridicat din umeri. Doar am întrebat.

Nu voia s-o lase să-și abată atenția de la el și s-o îndrepte iar asupra zidului. Stătea în fața lui, îmbrăcată în jeanși și cămașă în carouri, aprinsă la față, încinsă, transpirată, cu brațe puternice și picioarele bine înfipte în pământ – i se părea esența a tot ce este de nădejde și binefăcător în lume.

— Sper să mă mai liniștesc după ce trece înmormântarea.

— Scrisul n-ajută?

— Nu.

Avea dreptate, de obicei scrisul ajuta. De obicei putea să scape de ce îl chinuia, sperie sau îndurera continuând să lucreze la textul la care tocmai lucra. Când evada în lumea gândurilor lui, a poveștilor lui, a personajelor lui. Asta nu însemna că lumea în care evada n-ar fi avut nimic de-a face cu lumea în care trăia. Dar era lumea lui, numai a lui, iar lumea în care trăia nu putea fi așa.

Scrisul lui era evadare, știa asta, și mai știa că făcea față vieții numai, fiindcă fugea de ea. De când primise vestea morții fratelui său, nu mai scrisese nici o frază, nici un cuvânt. Pentru că voia, dar nu putea să-și ia rămas-bun de la el, iar în poveștile pe care le scrisese era vorba despre despărțiri? Fiindcă acele despărțiri nu erau locul în care să poată evada dintr-un rămas-bun numai al lui?

— Nu știu ce e. Mă sperie. Ce-o să se întâmple dacă nu mai pot să evadez în scris?

— Lasă deoparte ce lucrezi acum. Fă altceva. Dă-ți un răgaz. Întinde-te pe șezlong și citește o carte sau uită-te la frunzele colorate sau mijește-ți ochii spre soarele de toamnă sau dormi.

Îl privea – nu-și dădea seama dacă era îngrijorată sau înveselită –, l-a luat de mână și l-a condus pe terasă și la șezlong. A adormit.

7

Ea n-a putut să-și lase treburile și nici să le amâne, așa că s-a dus singur. Fiindcă nu voia să stea fără ea mai mult decât era nevoie, a ajuns abia în dimineața înmormântării; a luat un taxi pentru drumul lung de la aeroport în oraș și a ajuns la timp la recepția organizată acasă de nepoata lui, înainte de ceremonia de la cimitir. Veniseră surorile lui, fratele Dinei, copiii și nepoții lui Chris și ai Dinei, prieteni și prietene, mulți împreună cu soți și soții. Casa era plină, strâmtă și zgomotoasă și s-a trezit discutând cu oameni care îl cunoscuseră pe Chris, cărora le fusese coleg, îndrumător de doctorat și abilitare, tovarăș de drum și prieten, care își dăduseră seama că era fratele lui și îi povesteau cât de dedicat, de receptiv și de cald fusese Chris. S-a bucurat când a reușit să scape de ultimul care i-l lăuda pe Chris și a fost luat cu mașina la cimitir de cumnatul lui.

Acolo au stat în fața gropii deschise. Nepoata lui a spus că Chris și Dina nu voiseră nici un fel de solemnitate, discursuri și

muzică, urnele lor trebuiau să fie coborâte într-o groapă și peste groapă să nu fie pusă o piatră. Așa avea să și fie. Dar până când erau coborâte urnele în groapă, cei de față aveau să asculte o înregistrare în care Dina cânta la pian și să se cufunde în gânduri. A dat drumul la un aparat.

Nu cunoștea muzica aceea. Era diafană, jucăușă, melancolică, poate Schumann. În tinerețe, Dina dorise să devină pianistă, dar apoi n-a vrut să-și transforme bucuria cântatului în meserie și afacere și cânta doar pentru ea și Chris. El n-o auzise niciodată cântând, era prima oară. Cânta bine.

A privit în jur. Copiii lui Chris și ai Dinei stăteau împreună și totuși fiecare singur, cu privirile ațintite în gol. Un nepot și o nepoată se țineau îmbrățișați și plângeau, un alt nepot ședea pe zidul din fața gropii și își sprijinea capul în palme. Dinspre capătul cimitirului s-a auzit un zgomot de motor, câțiva dintre adulți au întors capul revoltați, ceilalți păreau să nu audă și continuau să stea gravi și pierduți în gândurile sau tristețea lor. Se vedea că angajații cimitirului, îmbrăcați în costume negre, ponosite, care stăteau cu urnele pe platforma mașinii, erau obișnuiți să aștepte.

După prima piesă a urmat a doua, și ea melancolică, dar de-o melancolie vioaie, ca o poezie romantică despre primăvară. O piesă care te făcea să zâmbești, iar fratele Dinei și soția lui s-au prins de mână, zâmbind. Îi vedea, era o imagine frumoasă, i-a văzut și pe alții privind împăcați spre groapă și spre urne. În el urca o furie care l-a speriat, înainte să și-o înăbușe, și care n-a mai lăsat loc pentru spaimă. N-a mai lăsat loc pentru nimic altceva, pentru doliu, pentru compătimire față de copii și nepoți, pentru solidaritate cu ceilalți care stăteau împreună cu el lângă groapă. Umilirile, respingerile, dezamăgirile,

apropierea dintre frați care ar fi putut să existe, dar nu existase, tot ce ar fi putut să-i lege mai strâns, dar nu-i lega, ce ar fi putut să fie, dar nu fusese – toate astea îl întristaseră uneori în ultimele zile, acum îl înfuriau, îl înfuriau și atât. Furia îi inunda mintea și trupul, îl zguduia. Era o furie rece; cu răceală a ascultat și restul muzicii, a privit cum erau coborâte urnele în groapă, s-a apropiat și a aruncat un pumn de țărână peste ele.

La întoarcere, până la ieșirea din cimitir, n-a vrut să vorbească cu nimeni. N-ar fi putut să vorbească decât despre furia pe care o simțea față de fratele lui. Ajuns la ieșire, a chemat un taxi; nu voia să-l ia cineva cu mașina. Când și-au luat rămas-bun și ultimii, între ei și de la el, taxiul tot nu sosise.

Stătea singur în semicercul cu arcade care încadra intrarea în cimitir și aștepta. Simțea că furia lui își pierde vlaga și că îl istovise. Treptat începea să perceapă din nou ce era în jur, frumusețea arcadelor, copacii colorați, cântecul păsărilor. În vârful căsuței portarului stătea și cânta o mierlă, altă mierlă i-a răspuns, a căutat-o și a găsit-o pe turnul capelei din cimitir.

Apoi a venit taxiul și s-a urcat în el.

8

În ziua următoare s-a întors în America. Venise doar pentru înmormântare, își planificase obligațiile din Germania abia peste câteva săptămâni și îi era dor de prietena lui.

Nici nu decolase bine avionul, că a și adormit. S-a trezit deasupra Atlanticului. Cerul era albastru, soarele strălucea,

câțiva nori își aruncau umbrele întunecate peste apa scânteind în soare. Vedea în depărtare un avion care își urma calea din America spre Europa, vedea un vapor încărcat cu containere colorate.

Nu dorea să se uite la un film, să citească o carte, să mănânce și se bucura că locul de lângă el era liber și că nu-i vorbea nimeni. Înmormântarea îi era ciudat de prezentă în memorie – oare o visase? Vedea în fața lui drumul pe care stătea împreună cu toți ceilalți, groapa deschisă, o grămăjoară de pământ și o lopată mică alături, aparatul din care răsuna muzica melancolică, chipurile oamenilor. O vedea pe bătrâna aceea, plăpândă, întunecată, ciudată; nu fusese la recepție, ci apăruse abia la înmormântare și îi amintea de cineva, nu știa de cine.

Acum își dădea seama. Îi amintea de prima prietenă a fratelui său. Ea era? Dar cum aflase de moartea și înmormântarea lui? Chris și ea fuseseră împreună trei ani; îi fusese prezentat sau ea lui – ia uite, frate mai mic, ce prietenă grozavă am eu – și el l-a admirat pe fratele mai mare pentru prietenă, care arăta grozav, vorbea grozav, râdea grozav și îl iubea grozav. Apoi, totul se încheiase între cei doi de pe-o zi pe alta. Atunci i s-a părut ceva neliniștitor și mai târziu, când a avut și el prietene, de neînțeles. Dacă se putea, el își păstra vechile prietene în viața lui și rămânea într-a lor. Era fidel și celorlalte staționări din existența lui, tot revenea la ele și păstra contactul cu oamenii cu care avusese de-a face în acele momente. Și naveta între Germania și America se datora refuzului sau incapacității lui de a renunța la ce devenise cândva o parte din viața lui.

Chris n-o terminase de azi pe mâine doar cu prima prietenă. Înainte să studieze istoria artei, studiase științe juridice și probabil că dreptul îl interesase cât de cât, dar când fratele cel mic a studiat și practicat dreptul, Chris n-a mai vrut nici să audă și nici să mai vorbească despre asta. Nici de violoncel nu s-a mai atins tot de pe-o zi pe alta. De la universitate a plecat fără vreun moment de tranziție. După retragere, și-a vândut biblioteca până la ultima carte. Și ruptura de mama – a fost acea întâlnire a fraților, după moartea mamei, la care Chris a zis că se bucură că există moarte. De când mama nu se mai oprea din cârtit și jeluit despre vremuri și lume și copii și nepoți, el o rupsese lăuntric cu ea și era bucuros că nu mai trebuie să respecte regulile de care mai ținuse seama.

Așa era Chris – ce se încheia se încheia și ce era încheiat tăia. Când i-a avut pe Dina și pe copii, viața cu surorile și cu fratele mai mic s-a încheiat; și aici a făcut o tăietură care l-a afectat mai mult pe el, pe fratele mai mic, care ținea mult la cel mare, nu pe surori. De aceea să fi fost nevoie și de umiliri? Fiindcă fratele cel mic nu pricepea altfel?

Avionul intra în înserare. Din când în când prindea imaginea asfințitului printr-o fereastră de pe cealaltă parte. Când va ateriza la New York avea să fie noapte. Îi plăcea: în timpul zborului peste Atlantic nu se afla nicăieri, nu putea să ia legătura cu nimeni și nimeni nu putea să ia legătura cu el, nu era prins nici în viața lui din Germania, nici în viața lui din America, era doar cu sine, ușor și liber, și, când ateriza noaptea și nu mai făcea nimic altceva decât să urce în taxi, să se ducă la locuința lui newyorkeză, să se bage în pat și să doarmă, putea să ia în somn ușurința și libertatea zborului.

De data asta, ușurința și libertatea nu erau numai un dar al zborului peste Atlantic. Simțea o descătușare. Se elibera de furia pricinuită de dezamăgiri, respingeri și umiliri, de tristețea pentru tot ce își dorise, dar nu avusese cu fratele, de durere. Aproape că putea iarăși să-și iubească fratele, pe care îl descoperise și care acum era și mai departe decât înainte.

9

I-a povestit prietenei despre înmormântare, despre furia lui și despre ce gândise în timpul zborului de întoarcere. Că acum putea să-și ia rămas-bun. Că durerea care îl copleșise mereu îl va cuprinde din nou, cu siguranță, dar că nu va mai pune stăpânire pe el.

L-a privit, iar el avea impresia că se îndoiește de spusele lui, dar nu vrea să-l neliniștească cu îndoielile ei.

— Lasă-ți un răgaz, a spus ea, moartea Dinei și a lui Chris a fost acum trei săptămâni și despărțirile durează mult. Eu încă îmi iau rămas-bun de la mama. Sau nu „încă“, ci iar și iar; mereu mi se pare că mai trăiește și apoi că totuși nu.

A pornit din nou la plimbare cu câinele. La început pe aceleași drumuri pe care mersese înainte de înmormântare. Pentru că îi veneau în minte aceleași gânduri pe care le avusese și înainte, a luat-o pe alte drumuri. Dar Chris îl însoțea și pe ele. De ce avea nevoie de acele rupturi? Cum îi reușeau? Existau pur și simplu oameni de două feluri, oameni care trăiau rupându-se mereu de ceva și oameni a căror viață era statornică? Și în viața

lui Chris fusese statornicie; iar el, cel statornic, n-a scos-o mereu la capăt fără rupturi. Însă diferența exista. Avea ea un temei profund sau era precum aceea dintre părul blond și cel brunet? În copilărie, Chris avea părul șaten-închis, iar el, blond-deschis.

Din nou și-a amintit cum adormeau în camera lor și ritualul schimbului de urări de noapte bună. Nu născociseră ritualul imediat după întoarcerea lui Chris de la Davos. La început își ziseseră noapte bună o singură dată, apoi Chris se legăna ca să adoarmă, încoace și-ncolo, încoace și-ncolo. A fost pentru Chris acel încoace și-ncolo al urărilor de noapte bună întâi un acompaniament, apoi o continuare a legănatului încoace și-ncolo? Avusese parte de vreo suferință și se liniștea, se consola, prin acel încoace și-ncolo?

Să-și părăsească părinții și frații la opt ani și să plece la Davos – fusese asta o suferință mai mare decât știuseră părinții sau chiar Chris însuși? Și întoarcerea în familie, la unsprezece ani, de la o viață frumoasă cu mătușa iubitoare și unchiul grijuliu, a fost cumva următoarea suferință? Oricum, au existat niște rupturi care lui Chris i-au fost pretinse și cărora poate că le-a făcut față doar renunțând hotărât la acele lucruri de care era nevoit să se despartă. Învățând să trăiască cu rupturi.

Și despre asta i-a povestit prietenei lui.

— Ai început să dai drumul odgonului, a zis ea, zâmbind, și a povestit că oamenii importanți pentru noi, în bine și în rău, sunt ca niște bolarzi de care sunt prinse ambarcațiunile în port. Odgonul poate să fie încolăcit mai strâns sau mai larg pe bolard și să dea mai multă sau mai puțină stabilitate.

— Când odgonul e desfăcut, corabia e liberă să iasă iarăși în larg.

10

Să iasă în larg, să părăsească portul și să rămână totuși legat de el – s-a întâmplat când era din nou în Germania, într-o dimineață, la trezire. Vedea pe peretele din fața patului *Fată cu o șopârlă*, o reproducere după un tablou al pictorului Ernst Stückelberg. Chipul fetei, copilăros și totodată de femeie, privirea visătoare, părul buclat, șopârla cu limba scoasă, liniștea dintre cele două, marea în spatele lor – tabloul l-a însoțit încă din copilărie și uneori nu-l lua în seamă, dar mereu îl făcea fericit și nu voia să se lipsească de el.

Pusese reproducerea deasupra patului în care dormise în copilărie, în vacanțe, la bunici, în Elveția. Adormea privind-o pe fată și se trezea privind-o pe fată, și așa cum era fericit sub ocrotirea bunicilor, era și în apropierea fetei. Tabloul se pierduse după moartea bunicilor. Îi ducea lipsa, dar n-a știut cine îl pictase până când n-a văzut originalul, într-o vizită la muzeul de artă din Basel. A cerut o fotografie de la arhiva muzeului, a pus-o pe perete și a văzut culorile pălind și devenind artificiale.

Într-o zi i-a povestit lui Chris despre pasiunea lui pentru tablou. Fratele lui a dat mai multe anunțuri într-un ziar din Basel, a găsit întâi o copie contemporană proastă a tabloului îndrăgit în cercurile burgheze, copiat și reprodus adesea la vremea aceea, și apoi, câțiva ani mai târziu, o reproducere ca aceea care fusese pe perete la bunici. A dat-o la înrămat, la fel cum fusese înrămată reproducerea de la bunici, și i-a dăruit-o.

Uitase. Scurtase tot ce fusese între Chris și el, tăind povestea cu dăruitul tabloului. Fiindcă tabloul era o componentă atât de

firească a vieții lui? Fiindcă era atârnat pe perete în Germania cât ținuse el doliu în America? Fiindcă darul acela, strădania lui Chris, grija arătată nu se potriveau cu dezamăgirile, respingerile și umilirile? Poate că asta era. Simplificase prea mult lucrurile în ceea ce-l privea. Chris al rupturilor, Chris care avea o problemă cu fratele mai mic, Chris care îl îndrăgea pe fratele mai mic, Chris în a cărui viață fratele mai mic n-avea loc, Chris care i-a pus fratelui mai mic tabloul în locul de unde lipsea – toate astea erau Chris.

Îi era rușine că uitase. Și se bucura – de tablou, de acel dar, de Chris. A mai ascultat o dată cântecul. Chris, you are a star in the face of the sky.

Pete de vârstă

1

Fiindcă voia să-și dovedească singur că nu îi e teamă de vârstă, a organizat o petrecere când a împlinit șaptezeci de ani. A găsit la marginea unui parc un restaurant cu vedere spre oraș, suficient de mare pentru cei șaptezeci de oameni pe care voia să-i invite și liber în sâmbăta de după ziua lui. Avea o terasă pe care invitații și-ar bea aperitivul și două săli în care ar mânca. El ar sta și ar putea să-și țină cuvântarea în spațiul de trecere dintre cele două săli. A ales un meniu cu patru feluri, cu vin alb și roșu, și a stabilit băutura-aperitiv: șampanie, campari și suc de grepfrut, în părți egale. A dat la tipărit invitații, le-a completat cu nume și câteva cuvinte personale și le-a trimis. A stabilit locurile la mese și a scris etichetele cu numele invitaților.

A făcut toate astea de unul singur. Era divorțat de mulți ani și prietena din ultimii ani, o doctoriță tânără, demisionase de la spital și plecase în Congo cu Médecins sans frontières. Plecarea ei nu însemna neapărat sfârșitul relației; făcuseră planuri s-o

viziteze acolo și pentru când avea să se întoarcă. Dar simțea că semăna cu spitalul, o construcție din anii ’50, deteriorată pe dinăuntru și pe dinafară, în care ea lucrase și în care totul devenise prea strâmt și prea searbăd. Ea plecase și el era singur. Voia să-și dovedească și că e în stare să organizeze singur o petrecere.

A avut loc într-o seară de iunie, senină, caldă. Stătea pe terasă, în lumina soarelui târziu, a băut un aperitiv și apoi încă unul, își aștepta invitații și era puțin agitat. Prietenii din vremea școlii au sosit mai devreme; veniseră de departe și se plictisiseră la hotel. Ce cunoscuți îi erau, la înfățișare și glas și cu glumele lor despre vârstă, diferite de glumele despre profesori și fete de pe vremuri, dar la fel de nevinovate și tot în dialect! Apoi au venit toți de-a valma. Prietenii din timpul studenției, încărunțiți sau pleșuvi, unii zgomotoși și înfumurați și alții cumpăniți, cum fuseseră și pe atunci. Colegii și colegele de la școală și de la minister erau singurii care acceptaseră invitația să vină cu soții și soți și acum saluta multe chipuri – adesea a doua soție sau al doilea soț – pe care nu le văzuse încă niciodată. Studenții și studentele cărora le fusese profesor și pe care îi îndrăgise l-au salutat cu îmbrățișări și sărutări, cunoștințele din politică și de la biserică, cu strângeri de mână. Vecina și vecinul și prietenii întâmplători, din timpul unei călătorii cu trenul, dintr-un accident sau cât așteptau teleschiul, au rămas lângă el, fiindcă nu cunoșteau pe nimeni altcineva și așa au ajuns să converseze între ei. Membrii corului în care cânta de mai mulți ani s-au întâlnit și șușoteau și știa că îi vor cânta ceva. Veniseră aproape toți cei pe care îi invitase.

Nervozitatea îi dispăruse. Era zgomot, invitații făceau cunoștință unii cu alții, se recunoșteau și se descopereau,

vorbeau cu însuflețire, iar el se bucura că reușeau să treacă împreună peste hotarele cercurilor în care trăia fiecare, și el, și ei. A intrat în restaurant, a mers de la masă la masă, s-a dus în bucătărie, le-a făcut semn din cap bucătarilor și ospătarilor și a găsit că totul era pregătit. S-a uitat pe fereastră; soarele apunea, roșu, și așternea o strălucire roșiatică pe fețele invitaților. Simțea în buzunarul interior al hainei foile cu însemnări pentru discurs. Avea să fie un discurs lung. Dar cei de la bucătărie știau deja, iar invitaților le va plăcea să asculte. Îl va saluta pe fiecare în parte și-i va spune fiecăruia de ce ajunsese important în viața lui.

2

Să fi fost din cauza petrecerii? Din cauza întâlnirii cu vechii prieteni, femei și bărbați, a discursului său despre trecut? Însă petrecerea s-a desfășurat în voie bună, iar invitații, care i-au mulțumit apoi, i-au scris încântați despre amintirile pe care li le deșteptaseră discursul lui și discuțiile. Nu înțelegea de ce se întâmpla ce se întâmpla.

Curând după aniversare, trecutul a început să-i copleșească prezentul. Întâmplări de mult uitate îi apăreau foarte vii în amintire, ca și cum s-ar fi petrecut cu o zi înainte. Mesele cu părinții și frații, jocurile cu copiii vecinilor, drumurile cu trenul la bunici, pisica mică și neagră pe care și-o dorise mult timp și pe care o primise în cele din urmă, primul concert și prima operă – la început s-a bucurat că acum copilăria era din nou

prezentă. Știuse că așa se întâmplă; văzuse la bunici și la părinți. Dar amintirilor frumoase din copilărie li s-au alăturat cele triste – astea erau încă suportabile –, până când au apărut cele neplăcute, amintirile despre dezamăgiri, supărări, răni pe care le pricinuise celorlați, încă din copilărie, și despre situațiile când se dăduse de gol și fusese caraghios. Și, de parcă astfel ar fi ieșit la vedere o linie a vieții ascunsă, s-au adăugat și amintiri din viața lui de mai târziu, când fusese egoist și lipsit de scrupule sau chiar se făcuse de râs. Uneori îl urmăreau în somn și se trezea din vis tremurând de rușine. Dacă amintirile ar fi apărut doar din când în când, le-ar fi făcut față. Dar ele se îngrămădeau în fiecare zi și aproape în fiecare ceas.

Citea despre Primul Război Mondial și și-a amintit cum nu fusese atent la ora de istorie când era vorba despre începutul Primului Război Mondial și cum, atenționat de profesor, îi răspunsese că el știa deja toate astea. Și chiar le știa, dar când profesorul l-a scos în fața clasei și i-a cerut să predea el în continuare, n-a reușit și toți au râs de el. A făcut o plimbare, a văzut doi băieți mari încolțindu-l pe unul mic, a intervenit și, în râsetele și insultele celor trei, și-a amintit cum, în clasa a doua, fusese și el salvat de doi dintr-a cincea și nu le mulțumise salvatorilor, ci se aliase cu cei care-l persecutau, fiindcă nu voia să pară slab. Era la operă, în pauză, și, cu un pahar de șampanie în mână, li s-a alăturat unor persoane pe care le cunoștea, dar care erau mai bogate și se considerau mai presus decât el, și și-a simțit sufletul greu amintindu-și cum, elev fiind, voia să ajungă într-o bună zi printre cei care purtau jeanși, fumau, cunoșteau fete și erau admirați și și-a renegat vechii prieteni. Tot așa crezuse și în tinerețe că nu trebuie să rămână izolat de colegi, deși așa era, din cauza originii și a părerilor politice, și căutase

să se apropie de liderii de opinie pe care nu dădea doi bani și care nu dădeau doi bani pe el. Despre unele întâmplări neplăcute nu-i rămăseseră impresii clare, ci doar sentimentul penibilului. Nu mai știa ce anume greșise la recepția de după promovarea lui, ci doar că invitații îl priviseră ciudat și că se simțise jalnic.

Un vechi prieten, psihiatru și neurolog, căruia îi povestise că era copleșit de amintiri, îl diagnosticase cu depresie specifică vârstei. „Să-ți prescriu ceva pentru înseninare?“ A scuturat din cap. Pentru înseninare? Adică în locul unor ochelari de soare cu lentile închise la culoare, alții cu lentile mai deschise?

3

Cele mai triste și mai neplăcute amintiri aveau de-a face cu femeile. Începeau cu mama lui. Așteptările ei erau nemăsurate. Să fie printre cei mai buni la școală, în orchestră și la sport, să-i placă s-o ajute în casă, în bucătărie și în grădină, să nu aibă secrete față de ea și s-o îmbrățișeze, s-o mângâie și s-o consoleze când venea plângând la el, după o ceartă cu soțul – și pe atunci era prea mult pentru el. Dar atunci își simțea conștiința încărcată când recunoștea așa ceva față de sine. Mama îi băgase în cap că așteptările ei erau raționale și morale și că era irațional, imoral și, pe deasupra, lipsit de afecțiune să i le dezamăgească. De câte ori se gândea acum la asta, nu mai avea conștiința încărcată. Dar nici nu se înfuria, cum i-ar fi plăcut să se întâmple, ci se întrista.

Nici pe celelalte femei din viața lui n-a avut voie să le dezamăgească, la fel ca pe mama. A împlinit așteptări pe care, de fapt, nu voia să le împlinească – primele așteptări, apoi pe cele care au urmat și pe cele care au venit după aceea. Până când nu mai putea și se retrăgea. Sau până când nu mai mergea așa. Își amintea de nopți împreună pe care le acceptase fiindcă femeile asta așteptau și el n-avea voie să le dezamăgească, dar în care i-a fost imposibil să se culce cu ele.

Cea mai penibilă amintire ținea de relația cu prima lui instructoare. Era cu douăzeci de ani mai în vârstă decât el, hotărâtă, dar știa să zâmbească pierdută și gânditoare, ca și cum ar fi tânjit să fie trezită cu un sărut. A văzut în asta o așteptare pe care n-avea voie s-o dezamăgească. Ea s-a lăsat prinsă de interesul pe care i-l arăta cu o intensitate care l-a speriat și de care s-a ferit – la început discret, apoi tot mai evident. Mult timp ea n-a observat, nu voia să observe. Când a făcut-o, i-a reproșat că încerca s-o manipuleze ca instructor și a vrut să-l pedepsească, chiar dacă așa își făcea și ei rău. A reușit s-o abată de la intențiile ei, dar nu fără înjosiri și umilințe. Slavă Domnului, puțin mai târziu a cerut să fie transferată și a dispărut din lumea lui.

Soția lui, când a cunoscut-o, l-a încurajat în meserie și carieră, i-a admirat capacitatea de a rezolva cu ușurință problemele cotidiene și era încântată de devotamentul cu care se ocupa de stările ei depresive. Când a recunoscut și la ea așteptările mamei lui, a vrut să discute cu soția, dar n-a reușit. Din nou nu-i rămânea decât să încerce să se ridice la înălțimea așteptărilor, până când totul a sporit, mai mult și mai mult și încă și mai mult, odată cu copiii, și apoi a ajuns să fie prea mult și iarăși s-a retras. Amintirea căsătoriei nu era penibilă. Dar îi

era rușine. Eșuase fiindcă rămăsese copilul mamei lui – nu doar ca bărbat, față de soție, ci și ca tată, față de copiii lui.

4

Mergea mult pe jos. Nu că amintirile i-ar fi dat pace în timp ce mergea. Dar aveau mai puțină putere asupra lui. Acasă era mai expus.

Dacă voia să fie în mijlocul naturii, trebuia să ajungă la marginea orașului. Asta însemna să meargă mult, așa că bătea străzile adesea până la lăsarea nopții. Călca apăsat, îi plăceau ritmul și zgomotul pașilor săi, iar mișcarea îi făcea bine la picioare.

Mergea ca să meargă, nu ca să vadă străzile și orașul și oamenii săi. Dar uneori se trezea că se făcuse noapte și că era undeva departe de casă, nu voia să facă pe jos drumul înapoi, intra într-o cârciumă și comanda o bere și un taxi; la început, pe amândouă deodată, mai târziu a mai amânat taxiul. Se uita la oamenii care ședeau la mese și la bar sau la o masă de biliard sau în fața unei ținte pentru săgeți. Bărbații de vârsta lui nu jucau, nici nu se uitau la televizor, ei beau. Vorbeau tare, ca și cum ar fi vrut să compenseze faptul că în viața asta nu mai aveau nici un cuvânt de spus. Uneori câte unul intra în vorbă cu el, fiindcă nu-l mai văzuse niciodată sau pentru că nu voia să-l mai vadă vreodată acolo. De cele mai multe ori stătea la bar nebăgat în seamă, bea câteva beri, urmărea jocurile, asculta conversațiile. Bărbații se plângeau de vârstă, sănătate, neveste,

copii și nepoți, de televiziune, politică și de faptul că nimic nu mai era cum fusese. Oare ce face trecutul cu mine e numai o variantă la ce face cu bărbații de aici? s-a întrebat.

După câteva săptămâni s-a trezit că mergea mereu pe același drum: pe strada care ducea la canal, de-a lungul canalului, mai întâi prin cartiere înstărite și apoi prin altele mizere, pe malul râului, peste podul spre gară. Pornea după-amiaza târziu, mergea patru, cinci ore, bea câteva beri la gară, în aceeași cârciumă, și era din nou acasă înainte de miezul nopții. În iulie a plouat mult și îi plăcea pavajul de piatră ud, în care se oglindeau felinarele de pe stradă, vărsând parcă cioburi de lumină, fâșâitul cauciucurilor ude pe asfalt, îi plăceau umbrelele și hainele de ploaie, sub care oamenii deveneau egali. Îi plăcea și că în zilele cu ploaie era puțină circulație pe străzi, iar pe drumul pe lângă canal chiar nu se întâmpla nimic. Era doar el, până la pod, unde traficul se aglomera și metroul devenea zgomotos și pământul vibra, iar la intrarea în cârciumă îl izbea învălmășeala de glasuri.

Apoi, în august, când ploaia a încetat și zilele erau fierbinți și nopțile călduțe, a descoperit mai jos de strada din lungul canalului o cărare și o mică pajiște verde, cu o salcie și o bancă. S-a așezat pe bancă, aerul călduț era blând și s-a gândit că ar putea să împăturească trecutul ca pe o hârtie și să facă din el o corăbioară, căreia să-i dea drumul pe canal și s-o lase să plece plutind. Apoi dinspre apă s-a iscat un vânt răcoros și a alungat aerul călduț.

5

O dată a trecut pe lângă el o femeie tânără și el s-a ridicat și a urmat-o. După câțiva pași și-a venit în fire și s-a oprit. Mai urmărise cândva o femeie, fără să se gândească, până când s-a oprit. Aceeași siluetă dreaptă, zveltă, același mers grăbit, în ciuda unei ușoare ezitări înainte de a pune talpa jos, aceleași glezne puternice, aceeași tunsoare a părului castaniu. Zâmbetul i-l văzuse doar o clipă, atunci ca și acum. Puțin ironic? Nu era adresat nimănui, tânăra femeie zâmbea pentru sine, la fel cum mergea pentru sine, inabordabilă.

Nu, firește că nu era aceeași femeie. Femeia de atunci avea vârsta lui și tot așa era și acum, dacă mai trăia. O cunoscuse în treacăt, la începutul studiilor la mica universitate din orașul natal, și a văzut-o iar când s-a mutat la universitatea din orașul mare. Și atunci era vară, ședea pe pajiștea dintre bibliotecă și cantină și citea. A înălțat privirea, a văzut-o trecând pe drum, s-a ridicat și a urmat-o. Dar după câțiva pași a știut că nu va îndrăzni să-i vorbească și s-a oprit. A privit în urma ei; ea a intrat în cantină. S-a așezat din nou și n-a putut să-și ia ochii de la intrarea cantinei până când a văzut-o ieșind și mergând în direcția opusă.

Câțiva ani mai târziu s-a întors în orașul natal, s-a căsătorit, a devenit profesor în orașul învecinat și, fiindcă la început a fost nevoit să se mulțumească cu o jumătate de normă, avea timp să asiste la un seminar despre începuturile goticului în Franța, la universitatea de acolo. La prima întâlnire a ajuns prea târziu, s-a bucurat că profesorul nu s-a supărat și, cu capul plecat, s-a așezat în grabă pe ultimul loc rămas liber. Când a

ridicat privirea, ea ședea în fața lui și, în clipa în care i-a făcut semn din cap, atât de discret încât ar fi putut să nu observe dacă ar fi vrut, i-a răspuns la fel; și când s-a ivit un motiv să zâmbească, și-au zâmbit. După seminar s-a întâmplat să străbată coridorul și să coboare scara și să iasă în după-amiaza însorită împreună și să se așeze la o masă, afară, la cafeneaua de vizavi. Ea avea o bursă, își scria lucrarea de doctorat despre catedrala din Langres și, din când în când, pleca la bunica ei, care o crescuse. Unde anume? Încerca să-și amintească numele orașului și nu reușea.

Avea din nou în urechi glasul ei limpede și, în fața ochilor, zâmbetul ei mai curând sceptic și întrebător decât ironic. Nu era inabordabilă, era precaută, poate chiar puțin temătoare, și era hotărâtă să-și facă un rost în viață. N-a auzit-o niciodată spunând nerozii. Îi plăcea să glumească, să vorbească aiurea, să râdă – avea iar în urechi și râsul ei ca niște mere mici care se rostogolesc pe masă dintr-un coș.

I-a povestit despre viața lui, despre lucrarea de doctorat la care nu mai progresase, dar pe care încă dorea s-o termine, despre școală, despre interesul pentru noi conținuturi și forme ale învățământului și despre o reformă a școlii – și că era căsătorit.

A acceptat să fie dusă acasă cu mașina și, în drum spre parcare, s-au sărutat. Vedea locul, colțul clădirii, pe lângă care cotiseră și după care se opriseră și se îmbrățișaseră. Nu fusese inițiativa lui și nici a ei. Pur și simplu se întâmplase. Pe drum n-au vorbit, ea arăta cu mâna când trebuia s-o ia spre stânga sau spre dreapta; și în fața casei dintr-un cartier din anii ’20, unde locuia la mansardă, au rămas așezați, fără să scoată o vorbă, și

s-au ținut de mână. Până când ea i-a rostit numele, și-a desprins mâna dintr-a lui și a coborât.

6

Locuința de la mansardă! Un hol mic, o bucătărie mică, o baie mică și o cameră cu dulap și masă și pat, pereți înclinați și o fereastră înclinată prin care priveau cerul din pat. Și asta se întâmplase simplu, ea nu-l trăsese în pat, iar el nu se înghesuise în patul ei. Tot fără nici un fel de stânjeneală se întâmplase să se dezbrace, să ajungă în pat, să se iubească.

Vorbiseră în pat? Nu putea să-și închipuie că ar fi fost altfel, dar n-avea nici un fel de amintiri despre copilăria ei, despre școală, primul flirt, primul prieten – lucruri pe care le întrebi când te-ai culcat cu cineva. Sau ea îi evitase întrebările? Tot gândindu-se, i se părea că rămăsese mereu cam vagă, nu doar când era vorba despre viața ei înainte de el, ci și despre contactele, interesele, speranțele, chiar și despre cercetările ei privind catedrala din Langres. Și-au povestit despre cărțile pe care le citeau și filmele pe care le vedeau? Au fost vreodată împreună la vreun spectacol, film, teatru sau concert? Își amintea de un film văzut și povestit de ea, unde, în Vestul Sălbatic, Charles Bronson îl ajuta pe un samurai să recupereze o sabie pe care împăratul japonez voia să i-o dăruiască președintelui american și pe care un bandit o furase.

Își amintea vara fierbinte, aerul stătut, prăfos, plimbările în luncile râului, frunzele copacilor și ale tufișurilor, care se

făcuseră cenușii de la căldură, restaurantul italienesc unde mâncau mereu și că exact în noaptea în care a putut să rămână la ea, a fost bolnav și a avut febră și a tremurat și ea l-a îngrijit cu afecțiune. În toamnă a fost scurta discuție, când i-a zis că nu putea s-o mai vadă fiindcă soția lui era gravidă. Ea a clătinat din cap: „Tu? Nu de tine e vorba, ci de ceilalți“.

Nu s-a mai dus la ea și ea nu i-a mai dat nici un semn de viață. Îi ușurase despărțirea, la fel cum fusese ușor și să fie împreună. Fusese ușor? A fost de-o ușurință pe care nu și-o putuse închipui, pe care n-avusese cum s-o viseze. Era o lume proprie, ușoară, departe nu doar de lumea exterioară a vieții lui zilnice, a meseriei și căsniciei lui, ci și de acea lume a așteptărilor și solicitărilor și îndatoririlor, care îi crescuse în minte în copilărie. Nicicând nu s-a mai simțit atât de ușor și de liber ca atunci. Nu doar fiindcă ea nu aștepta nimic de la el, nici vreo revedere într-o anume zi și la un anume ceas, nici să rămână cu ea, să divorțeze, să se însoare cu ea. Întâlnirile, posibilitatea de-a sta împreună, atingerile, îmbrățișările erau ca și cum forța gravitațională ar fi fost abolită. Când se întorceau din plimbare la locuința ei de la mansardă ca să se iubească, urcau plutind treptele acelea multe.

Era fericire pură. Atunci se lepădase de ea, apăsat de îndatorirea de a nu-și părăsi soția gravidă și copilul nenăscut. Abia acum, în amintire, putea să recunoască față de sine că atunci nu pusese capăt unei infidelități, ci că distrusese fericirea.

7

A fost fericire pură pentru el – dar pentru ea? Oare să nu-i fi perceput el așteptările și dezamăgirile? Să-și fi încălcat o dată obiceiul, pur și simplu, și să-și fi îngăduit să se simtă bine, fără scrupule, fără să țină seama de nimic? Știa că nevoia irezistibilă de a împlini așteptări nu se întemeia pe altruism, ci pe egoism – așa dovedea că e un om corect. A fost nevoie atunci să-și dovedească ceva, dincolo de lumea lui obișnuită, profesională și conjugală, și a putut, în egoismul lui, să treacă exact ca un tractor peste sentimentele ei?

După cinci sau șase ani a mai văzut-o o dată. Tocmai divorțase, iar ea încheiase, de asemenea, o scurtă căsnicie. S-au întâlnit întâmplător, au stabilit să se vadă, apoi s-au întâlnit și ea a fost rezervată, dar prietenoasă, pe când el, care după divorț își însușise o falsă siguranță, prin care credea că se eliberase de așteptările, cerințele și îndatoririle din mintea lui, a fost lipsit de respect și indiscret, fără tact și grosolan, vorbind despre sex, dragoste, căsnicie. Nu-și amintea cum îi mergea ei pe atunci și era sigur că nu uitase, ci că nici măcar nu dorise să știe cu adevărat. Oare își amintea doar fragmentar până și vara petrecută împreună, fiindcă fusese preocupat numai de sine, nu și de ea?

Oricât și-ar fi zis că totul se petrecuse cu mult timp în urmă și că nu mai putea să schimbe nimic din ce se întâmplase atunci, gândurile nu-i dădeau pace. Nu reușea să scape de amintirile care îi rămăseseră și de cele care se pierduseră, de penibilul purtării sale la ultima întâlnire, de fericirea distrusă,

a lui și a ei, de nesiguranța despre ce însemnase cu adevărat vara aceea împreună, pentru ea și pentru el.

Uneori ședea pe bancă, în ploaie; ploaia era caldă, își dădea capul pe spate și lăsa picăturile să-i cadă pe față și să i se scurgă pe obraji și pe gât. Uitase cum se plânge, îi lipsea plânsul și își închipuia că, odată cu picăturile, pe față îi curgeau și lacrimi. Și-ar fi dorit s-o mai vadă o dată pe tânăra femeie. Dar chiar și faptul că trecuse pe aici și că astfel descătușase amintirile din vara petrecută împreună îl făcea să îndrăgească acel loc. De fapt, de ce ținuse zăvorâte atâta timp amintirile despre fericirea de atunci? Fiindcă nu-i era la îndemână cum se purtase? Fiindcă nu putea să suporte necurățenia lumii, învălmășeala de fericire și durere și bine și rău? Nici asta nu-i dădea pace.

Adele Kubrik – ăsta era numele ei de fată. După divorț își păstrase numele dobândit prin căsătorie, despre care știa doar că suna mai distins, ceva de genul Hardenberg sau Falkenhagen sau Mellinghoff. Dar numele de fată ar trebui să-i ajungă unei agenții de investigații ca să îi dea de urmă. Sau putea să facă asta chiar el. Să meargă pe urmele ei de la un birou de evidență a populației la altul? Trebuia să aibă un motiv convingător ca să poată obține o informație, și era dorința de a-și revedea iubirea de odinioară un motiv convingător?

A început să-i placă ideea unei călătorii pe urmele lui Adele și atunci i-a venit în minte numele unui cunoscut din primele semestre, care o știuse și care, fiind de aceeași specialitate, mai ținea legătura cu ea pe vremea când vorbiseră ultima oară. I-a găsit numărul în cartea de telefoane a orașului natal, a sunat, au schimbat obișnuitele comentarii despre viața de pensionar, sănătate și familie, l-a întrebat de Adele și a aflat că ea își pierduse credința în știință și că întrerupsese lucrul la cea de-a

doua carte, că devenise psihoterapeut și că se mutase în orașul lui.

— Nu mai am nici un contact cu ea de multă vreme. Dar dacă nu s-a mutat și n-a murit, ar trebui s-o găsești în cartea de telefoane. Adele Kamphausen.

Odată cu numărul de telefon i-a găsit și adresa și s-a uitat la casă și la stradă pe internet, o casă burgheză într-un cartier burghez. Trebuia doar să sune la ușă sau să ridice receptorul sau să scrie o scrisoare. Cât se poate de simplu.

8

Era oricum, numai simplu nu. Să apară din senin în fața ușii ar semăna cu o ambuscadă și nici să-i telefoneze din senin n-ar fi cu mult mai bine. O scrisoare n-ar fi un atac, însă dacă ea nu reacționa la scrisoare, orice pas următor i-ar fi interzis de la sine și ar trece drept impertinent și sâcâitor. O scrisoare ar lăsa la bunul ei plac tot ce ar urma și asta nu voia.

A trecut cu mașina pe strada ei, sperând să găsească o cafenea vizavi de casă, de unde să poată observa intrarea și s-o vadă venind sau plecând. Oare ar recunoaște-o? Dar nu era nici o cafenea și nici vreo patiserie cu mese la care să se stea în picioare și unde să fie și cafea sau vreo mezelărie unde să poți lua o gustare cu salam sau paté. Să stea în spatele unui copac – nu, n-ar sta în spatele unui copac. Putea să-și parcheze mașina la oarecare distanță, pe cealaltă parte a străzii, să aștepte și să spere.

Așa a făcut, până la urmă. Puțin după ora șapte ședea în mașină, cu ochii la intrarea în clădire și cu un pahar mare cu cafea și o sticlă de apă lângă el. De prin case ieșeau femei și bărbați și copii, în drum spre lucru sau spre școală, urcau pe biciclete sau în mașini ori se îndreptau cu pași grăbiți spre stația de autobuz sau de metrou. Toți erau tineri. Unii l-au privit atent, trecând pe lângă el, și asta îi dădea o stare de nervozitate, deși își zicea că n-avea nici un motiv.

După două ore, pe stradă au apărut oameni mai în vârstă, mai ales femei, cu sacoșe sau cărucioare pentru cumpărături. Din casa ei a ieșit un bărbat cu baston, cu o geantă atârnată pe umăr, apoi o pereche cu un băiețel, bunici și nepot, apoi o femeie cu un mic troler. Ea să fi fost? Așa încovoiată, așa greoaie, așa înceată? Nu-i venea să creadă și a continuat să aștepte. Și, într-adevăr, ușa s-a mai deschis o dată, iar femeia mai în vârstă care a ieșit pe stradă se ținea dreaptă și avea pasul sigur. Lipsea acea ușoară ezitare înainte de a pune talpa jos – fiindcă nu era ea sau fiindcă nu mergea destul de repede cât să se poată observa? Gleznele se potriveau, la fel, tunsoarea părului încărunțit și silueta zveltă, chiar dacă talia era mai puțin suplă și brațele mai pline. Era îmbrăcată cu o rochie bleumarin, cu mâneci scurte, lungă până la genunchi.

Cu chipul se descurca mai greu. N-avea nici o fotografie de-a ei, n-avea memoria fețelor și în minte îi stăruia mai curând o idee decât o imagine, ideea unui chip luminos, sfios, atent. Cel mai bine îi vedea zâmbetul nedumerit, neîncrezător și râsul rostogolit, când ochii i se îngustau și gura i se lărgea. Dar în rest?

A traversat strada și a trecut pe lângă mașina lui. Nu râdea și nu zâmbea, iar fața femeii vârstnice, cu riduri pe frunte și pe

obraji și cu o gură subțire, nu-i trezea nici o amintire despre cea tânără – poate că a văzut-o prea puțin. S-a răsucit și s-a uitat în urma ei până când a dispărut după colț. A așteptat, a scuturat din cap și a plecat acasă.

Dar în dimineața următoare ședea iar în mașină și privea intrarea casei; nu era puțin după ora șapte, ci puțin înainte de nouă și n-a fost nevoie să aștepte mult până când a ieșit din casă, de data asta în jeanși și un tricou alb. A traversat strada, a trecut pe lângă mașina lui, iar el s-a răsucit și a văzut-o îndreptându-se spre colțul străzii. Fața i se păruse mai cunoscută – regăsea în ea chipul mai tânăr? Sau doar pe cel de ieri?

Stătea, cu mâinile pe volan, cu privirea îndreptată spre stradă și nu știa ce să facă. S-a auzit un ciocănit și a ridicat ochii. Ea s-a aplecat spre geamul de pe partea pasagerului, el s-a aplecat spre portieră, a deblocat-o și a deschis-o. S-a așezat lângă el.

9

Ședea și nu spunea nimic. Îi simțea parfumul și căldura. Apoi l-a întrebat:

— De cât timp faci asta?

— De ieri. A ridicat din umeri. Ieri n-am fost sigur că ești tu. Nici adineauri nu eram sigur. Dar glasul ți-l recunosc imediat.

A întors capul și a privit-o.

I-a trebuit ceva timp până când a reușit și ea să se întoarcă și să-l privească.

El zâmbea.

— Acum îți recunosc și chipul. N-am memoria fețelor. Îți vedeam doar fața zâmbind și râzând, iar ieri și adineauri nici nu zâmbeai și nici nu râdeai.

— Ce vrei de la mine?

— Să știu cum îți amintești vara noastră. Că n-am fost pentru tine doar egoist și lipsit de scrupule. Că mă ierți dacă am fost așa. Că ai fost fericită, la fel de fericită ca și mine. Că mă ierți că am distrus fericirea, deși asta nu se poate ierta. Că te gândești cu îngăduință la întâlnirea noastră, câțiva ani mai târziu. Că ți-am pricinuit doar durere, dar că nu te-am și vătămat. A tras adânc aer în piept. Abia acum am putut să-mi mărturisesc cât de fericit am fost cu tine. De ce n-am reușit s-o fac atunci? Fiindcă mi s-ar fi desfăcut viața în bucăți? Oare ce-am mai ascuns față de mine ca să-mi țin viața sub control? De câteva săptămâni totul se ridică la suprafață, toate mojiciile, tot ce a fost penibil, toate greșelile pe care le-am făcut. Umblu pe străzi pentru că așa amintirile nu dor la fel de tare ca atunci când stau acasă, dar dor. Este un loc lângă canal, puțin înainte de vărsarea în râu, unde îmi place să stau, și pe lângă mine a trecut o femeie care mi-a amintit de tine. Întrebi ce vreau de la tine? Probabil că mult prea mult și nici măcar nu știu exact ce anume.

Nu îndrăznea s-o privească. Vorbise prea mult, voise prea mult, știa că o speriase. Sau era supărată pentru acea ambuscadă în care se prefăcuse întâlnirea până la urmă. Și pentru că acum își arunca problemele pe umerii ei, așa, pur și simplu – se putea ceva mai egoist și mai lipsit de scrupule?

— Îmi pare rău.

— Ai mai zis asta.

— Nu, vreau să spun, fiindcă te-am luat pe nepregătite și te-am deranjat cu fleacurile mele. Totul a început imediat ce am împlinit șaptezeci de ani. Prietenul meu psihiatru crede că aș avea o depresie din cauza vârstei. Petrecerea a fost încă…

Își dădea seama că iar vorbea prea mult.

— Ce-a fost petrecerea?

— Pot s-o iau iarăși de la capăt? Acum o privea. Nu te deranjează să vorbești cu mine? Zâmbea? Vrei să-mi spui ce mai faci? Cum o duci?

Râdea, niște mere mici care se rostogoleau.

— Mi-e bine, mulțumesc. Încă lucrez din când în când la vechiul cabinet, trăiesc într-o comunitate bună, am prietene, îmi place să călătoresc, fac yoga. Și tu?

— Eu nu fac yoga, dar merg la un centru de fitness, prefer să călătoresc prin apropiere, nu la distanță, am prieteni, trăiesc singur în locuința mea, am un grup de lucru în domeniul filosofiei, la vechea mea școală.

— Sună bine. N-a continuat, dar își lăsase vorbele să se stingă încet, ca și cum n-ar fi terminat ce avea de spus și el a așteptat. Ai fost primul bărbat cu care m-am culcat. Mi-a venit rândul târziu, dar am trăit totul ca pe-o dragoste de tinerețe – și iubirile de tinerețe nu au viitor. În același timp, primul bărbat are un loc deosebit în amintire – cred că la fel e și cu prima femeie. L-a luat de mână. Da, am fost foarte fericită cu tine și nu, nu-ți port pică. Chibzuia. În celelalte privințe n-am cum să te ajut. Cum ai spus? Mojicii, penibil, greșeli? Își ținea mâna alături de a lui și se uita la amândouă. Pete de vârstă.

Aniversare

1

După zile reci, umede, a apărut soarele și era cald. În piața din fața restaurantului, chelnerul desfăcuse lanțul care lega mesele și scaunele și le ștersese. Piața era mică; fusese lărgit trotuarul la cotul străzii și i se adăugase suprafața pe care altminteri parcau mașini. Într-un sens, drumul acela ducea spre strada principală, iar în celălalt, spre un teren lăsat în paragină, cu iarbă și pietriș, gropi și bălți. Aici parcau cei care veneau pe la ora șase în micul oraș, de la casele de vacanță, ca să hoinărească, să cumpere ceva, să mănânce sau să se ducă la cinematograf și la teatru. Atunci strada și trotuarul se animau.

La cinci era încă liniște. Restaurantul se pregătea pentru seară, era deja deschis, dar încă n-avea clienți. „Țara nimănui“, așa numea bărbatul ora aceea de calm și i-a povestit femeii că îi amintea de primul ceas dintr-un bar, imediat după deschidere, când aerul e curat încă, mesele sunt goale, barmanul lustruiește paharele și seara e plină de așteptări. I-a spus că iubea acea

primă oră, ca și cum ar fi trăit-o adesea și n-ar fi știut-o doar de prin vreun roman al lui Raymond Chandler.

S-au așezat la una dintre mesele care încă erau la soare. Clădirile își aruncau umbrele; curând, soarele avea să dispară dinapoia lor.

— Șampanie? a întrebat-o și ea a încuviințat din cap și, când a venit chelnerul, a comandat o sticlă.

Erau o pereche frumoasă, tânăra femeie cu chip luminos și păr blond, într-o rochie albastră, bărbatul mai în vârstă, cu păr cărunt, des și cu un costum gri, dintr-o stofă moale, și cămașă albă, descheiată la gât. Diferența de vârstă – nu, el nu era șeful și ea asistenta sau el, profesorul, și ea, studenta sau el, medicul, și ea, infirmiera. La cei treizeci și trei de ani ai ei, ea era o jurnalistă de succes, iar el, la cei șaptezeci și unu, un autor de succes de cărți istorice. Cu un an în urmă, ea îi luase un interviu despre bestsellerul său referitor la începutul Primului Război Mondial, după interviu acceptase invitația la cină și, la cină, invitația la *War Requiem* al lui Benjamin Britten. Amândoi au ascultat muzica emoționați și totodată surprinși, iar după aceea au fost mai curând incitați decât răscoliți: Pentru cine era recviemul? Era recviemul pacifistului Britten dedicat războiului? Recviemul homosexualului Britten dedicat hecatombelor bărbaților morți? Au stat și au vorbit în restaurantul de lângă Deutsche Oper până s-a închis. Când taxiul s-a oprit în fața casei ei, l-a invitat să urce la o grappa și un espresso și a rămas peste noapte.

În dimineața următoare, amândoi trebuiau să plece devreme; ea se ducea la Düsseldorf, la un proces, iar el la Viena, la o conferință. Amândoi erau mereu mult pe drumuri și foarte ocupați, adesea până seara târziu. Când erau amândoi la Berlin,

oricât de târziu ar fi fost, petreceau noaptea împreună, când la el, când la ea.

Asta era prima lor vacanță. Își aduseseră de lucru în casa din munți, la vest de Boston, pe care o închiriaseră pentru șase săptămâni; ea voia să facă o carte din reportajele ei din Iran, iar el, să progreseze la cartea lui despre sfârșitul Primului Război Mondial. Dar lucrau fie doar dimineața, fie după-amiaza, iar în restul zilei se duceau să înoate sau făceau drumeții sau mergeau la muzeu sau la un spectacol. Orchestre mari repetau pentru toamnă și iarnă și dădeau concerte în zona aceea și pe o scenă se jucau piese de Shakespeare și teatru modern. Casa pe care o închiriaseră avea o terasă cu vedere spre o pajiște în pantă, după pajiște, pădure, după pădure, munți, și seara, sub un cer roșu, soarele care apunea. O parte din terasă avea deasupra o copertină și sub ea se afla o canapea mare pe care le plăcea să șadă și să-și citească unul altuia *Război și pace*, până când se făcea întuneric și se ridicau, intrau în casă și găteau.

Ce dar, își spunea el mereu. E frumoasă, putem vorbi despre orice, vedem la fel destul de multe lucruri, atât cât să fie armonie, și vedem destule lucruri diferit, cât să rămână palpitant, iar ce trăiesc cu ea în pat n-am mai trăit cu nici o altă femeie. Sora lui, căreia i-o prezentase, a zis: „Nu te-am mai văzut niciodată atât de bucuros. Ce noroc ai! E tânără și totuși nu-i nevoie să înainteze în vârstă ca să te întreacă. Unele femei sunt atât de femei, încât știu tot încă de timpuriu – ea e una dintr-astea“. De ce să mă întreacă? a vrut să întrebe, dar a renunțat.

2

Lucraseră, el în biroul lui și ea într-al ei. Apoi s-a dus la ea în birou cu cartea pe care o citea, s-a așezat în fotoliul de la fereastră, în spatele mesei de lucru, care putea fi înălțată și coborâtă și la care ea putea să stea în picioare ori să șadă. Era în picioare și el n-a deschis cartea, ci a privit-o, cocul blond, ceafa dezgolită, silueta. Nu, silueta nu i-o vedea sub tricoul larg și sub jeanșii largi, i-o știa. S-o știe era la fel de frumos ca și s-o vadă.

I-a simțit privirea și s-a întors.

— E vremea să ieșim în oraș?

— Da, hai să stăm în piațetă și să bem șampanie. Azi se împlinește exact un an de când m-ai luat la tine.

Ea s-a uitat la ceas, și-a încrețit fruntea, a zâmbit.

— Ești primul bărbat care ține minte așa ceva.

— În dimineața următoare i-am cerut iPhone-ului meu să-mi amintească ziua.

— În dimineața următoare?

Clătina din cap.

— N-am vrut să pun stăpânire pe tine. Voiam… A fost o seară deosebită și o noapte deosebită.

Îl privea, nu-și dădea seama dacă mustrător, aprobator sau cercetător. Ocupa un loc în viața lui după numai o noapte – se simțea captivă? Sau se bucura? Sau nu știa dacă să se bucure sau să se simtă captivă. A venit la el, i s-a așezat pe genunchi, i-a cuprins gâtul cu brațele și și-a sprijinit capul de al lui. Nu spunea nimic. O ținea și se gândea că mereu își făcea prea multe gânduri și că, de fapt, viața era simplă. Ca iubirea – când iubim cu adevărat, nu putem face ceva cu adevărat greșit.

Iubește și fă ce vrei – i-au venit în minte cuvintele sfântului Augustin. Mereu îi veneau în minte lucruri legate de istorie, fraze, figuri, evenimente, mai ales din epoca modernă, cu care avea de-a face zi de zi, dar uneori și din antichitate, care îl interesase înainte. Trăia prea mult în trecut? Trăia prea puțin în prezent? Dar ei îi plăceau anecdotele lui istorice. Uneori, în timpul unei plimbări sau pe o bancă în parc sau când așteptau ceva, întreba: „Îmi spui o poveste?“ și se gândea la o poveste din trecut. Îl întreba ca o fiică pe tată sau ca o nepoată pe bunic și el nu se simțea în largul lui. Dar nu se cuibărea și el uneori lângă ea ca un băiețaș lângă mama lui? Nu făcea și asta parte din ce voise să spună Augustin? Că în iubire ești pentru celălalt și tată, și fiu, și fiică, și mamă? Nu, Augustin nu putea să spună așa ceva, el se gândea la iubirea de Dumnezeu. Sau nu știa ce voia să spună?

Gândurile îi rătăceau. Se gândea la Nietzsche, care deseori nu știa ce voia să spună, la profunzimea muzicii lui Mozart și la Wolfgang Amadeus, care vorbea aiurea și se purta copilărește, și la legile care sunt mai inteligente decât legiuitorii. Tot ce facem este și nu este al nostru.

Ea s-a îndreptat de spate.

— Pe unde ești?

A înălțat capul și a privit-o.

— Te iubesc.

A râs, l-a sărutat și s-a ridicat.

3

Când li s-a adus șampania, a spus:

— N-am avut niciodată un an atât de bun.

Și a ridicat paharul.

— A trecut în zbor. Ea căuta niște cuvinte potrivite. Apoi le-a găsit și au ciocnit. Pentru niște ani ușori ca păsările.

Au băut și au pus paharele jos.

— Ușori ca păsările… Imaginea îl speria. Ce este trainic, ce are însemnătate dacă anii pleacă în zbor, pur și simplu?

— Îmi pare rău, a zis ea, scoțând telefonul din poșetă, trebuie să sun în Germania. Deja e aproape prea târziu.

A purtat o convorbire lungă și din când în când sorbea o înghițitură și îl privea cu un surâs, nu ca să nu-i ia în nume de rău conversația, știa că nu era așa, ci fiindcă se bucura că era cu el.

Apoi i-a mai turnat și ea a pus telefonul în poșetă și a ridicat din umeri. Un coleg o rugase să-l sune și insistase, pretinsese, cerșise să preia ea reportajul lui.

— La școală am avut o prietenă care era exact la fel. Trebuia să susținem împreună un referat sau voia să prezinte o carte sau prelua organizarea excursiei cu clasa și în ultimul moment nu mai reușea și îmi cerea s-o ajut. Dacă ajuți o dată, trebuie s-o faci și data următoare, și următoarea. Îmi place colegul, iar cartea mea nu-i la fel de urgentă ca reportajul lui, dar o carte nu-i niciodată la fel de urgentă ca un reportaj.

— Prietena mai există?

— Mi-am pierdut din vedere colegele de școală, până când le-am regăsit pe câteva pe Facebook. A povestit cum erau

colegele pe atunci și cum erau azi, cum fusese la școala de fete și la ora de dans, despre primii băieți, primele petreceri, primele săruturi. Îi plăcea când povestea despre ea; cu cât o cunoștea mai bine copil, fată, tânără femeie, cu atât mai mult îi aparținea. E drept că mereu era și un ghimpe de gelozie; avusese atât de multă viață fără el și ar putea și acum să aibă viața ei, fără el. Dar amândurora le plăcea să se joace de-a „Cum ar fi fost dacă ne-am fi întâlnit atunci?“, eleva de clasa a cincea și învățătul fără serviciu, care încerca să răzbată dând meditații, eleva venită la New York într-un program de schimb și un *research fellow* de la Universitatea Columbia, absolventa de liceu și bursierul de la Institutul German pentru Studiul Istoriei din Roma – se afla acolo exact când ea venise cu clasa să serbeze bacalaureatul. Se putea imagina o viață împreună chiar și în anii petrecuți unul fără celălalt și, oricum, se înțelege că ea ar putea trăi și fără el, la fel și el fără ea. Când iubești, ai nevoie de celălalt ca să fii fericit, nu ca să supraviețuiești. Oricum, el nu mai putea să-și imagineze viața fără ea.

I-a povestit despre gazeta elevelor pe care o înființase și despre seria de articole pe care o inițiase. Marile sentimente, de la iubire la ură, de la lăcomie la invidie, de la gelozie la milă. Seria a fost un succes; toate voiau să scrie despre un sentiment mare și toate voiau să citească despre mari sentimente.

— Tu despre ce ai scris?

— Eu? S-a înroșit. Despre ambiție și despre faptul că nu e vorba de prestigiu, ci despre atingerea unor ținte autoimpuse, nu despre lăcomie, pentru că ambiția nu înseamnă să-i invidiezi pe alții și să le iei ceva, ci să nu te lași abătut din drum. Și despre faptul că noi, femeile, n-avem voie să vă cedăm ambiția – vouă, bărbaților.

4

Soarele scăpăta în spatele caselor, piața era în umbră, dar aerul rămânea călduț. Au venit și alți clienți, s-au așezat la mese și au comandat băuturi. La pasajul dintre clădiri, care ducea la cinematograf, opreau întruna mașini din care coborau spectatori pentru prima reprezentație. Oamenii se salutau fiindcă se cunoșteau sau doar fiindcă, după zilele umede și reci, seara aceea blândă le dădea o stare de bună dispoziție. Un zâmbet cuprindea strada și piața.

Perechea ședea tăcută. El și-a întins brațul și mâna pe spătarul scaunului ei, cu palma în sus, pentru ca mâna ei să se poată odihni într-a lui fără să fie ținută strâns și apăsată. Să nu se simtă constrânsă. Ea și-a lăsat capul pe umărul lui.

Trei tineri au pus două scăunele la intrarea în pasaj, fata s-a așezat pe unul, cu niște bongouri[1], unul dintre băieți, pe celălalt, cu chitara, și, lângă ei, se sprijinea de zid celălalt băiat. Fluiera o melodie, caraibiană, cubaneză, creolă, care răsuna atât de limpede și de ferm, de parcă n-ar fi ieșit dintr-o gură cu buze țuguiate, ci dintr-un fluier. Apoi chitara a preluat melodia și, când a devenit melancolică, au intervenit bongourile și au făcut-o plină de viață, ritmică, pasională. Dar a rămas ușoară, ușoară ca o pasăre, se legăna pe deasupra străzii și a pieței, nu pretindea nimănui nimic, lăsându-i pe toți cum erau, fiecare cu gândurile și sentimentele lui, doar că pe cele apăsătoare le făcea mai puțin apăsătoare, iar celor banale le dădea o aură de poezie.

Bărbatul simțea ritmul în trupul femeii, ședea și își legăna un picior. Apoi și-a ridicat capul de pe umărul lui și l-a privit.

— Dansezi cu mine?

— Eu? A ridicat brațele în semn de regret, neputință, scuză și a zâmbit. Nu știu să dansez.

— Ești o comoară. L-a sărutat pe gură, a sărit în picioare și a trecut strada cu pas ușor, ducându-se la muzicanți; al treilea, cel încă rezemat de perete, a văzut-o venind, știa ce voia, a făcut trei pași spre ea, a prins-o de talie și apoi au dansat.

Muzica a devenit mai lentă timp de câteva măsuri și au încercat să vadă cum se potriveau – el, cum putea s-o țină și s-o învârtă, cum se îndepărta și se apropia, cum se împotrivea, cum se lăsa atrasă și prinsă; ea, cât de sigur era condusă, cât de bine îi știa și îi împlinea el vrerea sau dacă o surprindea cu altceva, mai frumos. Apoi chitara și bongourile au iuțit ritmul și cei doi au dansat mai repede, se roteau, se învârtejeau, se desprindeau și se regăseau și, deși lumea se oprea și ar fi putut să se bucure și să-și savureze succesul la public, au continuat să danseze doar pentru ei, uitând de timp și loc, de public și de sine.

Bărbatul privea. Dansul îl întrista. Cei doi nu flirtau și n-avea nici un motiv să fie gelos și nici nu era gelos. Erotismul dansului lor trecea dincolo de gelozie, dincolo de acel „Dacă mi-ar da ce îi dă lui“, de „De-aș fi în locul lui“. Era erotismul tinereții care promitea tot, care îngăduia să fii încrezător, care te lăsa să întrezărești în fiecare altă femeie sau în fiecare alt bărbat zeița sau zeul iubirii și să speri în împlinire la fiecare întorsătură a vieții.

N-ar fi vrut să fie din nou tânăr. Să cadă iarăși până acolo de unde năzuise să urce, să fie iarăși pe atât de cumplit dezamăgit, pe cât de dulce îi fusese speranța – și asta a însemnat tinerețe, și a trecut, și era bine. Însă în dansul celor doi tinerețea nu era lumea cu care încheiase socotelile, ci o lume magică,

îndepărtată, zăvorâtă pentru el. Faptul că încercase să pătrundă în ea i se părea un sacrilegiu. Vârsta lui și tinerețea ei – dacă ajungea până la ea, nu putea decât s-o otrăvească; trebuia să spere că el, bărbatul bătrân, n-avea să ajungă niciodată cu adevărat până la ea, femeia tânără. Ce anume putea el să-i dea ce nu i-ar da oricum viața, odată cu înaintarea în vârstă? Nu putea să-i dea nimic, nu putea decât să-i ia. Trebuia să pună capăt ședерii acolo și să dispară din viața ei.

5

Însă știa că n-ar face-o. Ar rămâne în viața ei cât îl lăsa ea. Totul ar continua ca și… nu, n-ar continua ca până acum, el n-ar uita ce pricepuse. Sacrilegiu? Iubește și fă ce vrei. Peste iubirea lor căzuse o umbră, nimic mai mult.

Apoi muzica a încetat, lumea a aplaudat, dansatorul a schițat o plecăciune și li s-a alăturat din nou celorlalți muzicanți, femeia a schițat o reverență, s-a întors la masă și i s-a așezat bărbatului pe genunchi. Era încinsă, își sufla șuvițele de păr de pe față împingându-și buza de jos în față și a râs spre bărbat.

— N-ai învățat niciodată să dansezi? Hai să luăm niște lecții! Dacă nu ne convine orarul, putem să ne luăm un profesor. Te rog!

Își imagina lecțiile acelea. Agilitatea ei și neajutorarea lui. Și-ar da silința și tot n-ar dansa așa cum văzuse ea acum că se poate și cum se aștepta de la el. Ar fi dezamăgită, dar nu l-ar lăsa să-i simtă dezamăgirea. Nu doar în privința asta; înaintând

în vârstă, s-ar putea s-o dezamăgească din ce în ce mai mult și să spere doar că nu l-ar lăsa s-o simtă. O umbră, nimic mai mult?

— Iau lecții și mergem unde vrei tu, la Balul Presei de la Berlin și la Balul Operei din Viena, și la Milano, și la Paris, și la discotecă.

Nu voia să lase să se vadă ceva, dar ea i-a auzit nodul din gât și i-a văzut ochii umezi. I-a luat capul în mâini.

— Ce-i?

A îmbrățișat-o.

— Nimic. A fost doar… cum dansezi, cum ești… nu-mi vine să cred ce noroc am.

1. Instrument de percuție originar din Cuba.